

RINGERIKE

 **Sparebanken
Buskerud**

Hole/Ringerike

Kvernberggt. 5, 3500 Hønefoss, tlf. 067/21 222

Filialer: Domus-senteret, Tyristrand og Vik.

Som kunde i vår bank har du
ytterligere 32 bankkontorer i
Buskerud som du kan benytte.

Ingeborg Mohn til minne

RINGERIKE

1988

(Hefte nr. 60)

UTTGITT AV

RINGERIKES MUSEUM
RINGERIKE UNGDOMSLAG
OG RINGERIKE HISTORIELAG

REDAKSJON:
NILS JOHANNESSEN
INGEBJØRG LILJEDAHL
PETER TANDBERG
TRYGVE GJERALD, FORRETNINGSFØRER

INNHOOLD:

Ingeborg Mohn til minne, av Bjørn Knoph	3	Riddergården og Riddernavnet, av Peter Tandberg	31
Ståle Kyllingstad til minne av Bjørn Knoph	4	Christoffer Ridder	32
Ingeniørtroppene i Norge 1888-1889, av Oberstløytnant N. Mellegaard	5	Fattigroa i Haug, av Nils Johannessen	33
Presten og forfatteren Jonas Ramus, av A.F. Ringkjøb	11	"Karistua", av Gunnar Honerud	34
Myte eller virkelighet, Kong Rings gravhaug av Brynjulf Eggen	15	"Han Maskinius" - Fra Finneplassen i Ådalen, av To.To.	34
Krokskogen på gamle kart, av Brynjulf Eggen	17	Dugnad på Svenskerud, av Dag Morten Borgersen	36
17. mai-tale 1888, av Torgrim Elsrud	19	Litterat som Herøyboer	37
Hattemakerkrigen, av Kari Schrøder	20	På jakt etter folkedrakter, av Eivor Rognerud og Frithjof Rudstaden	38
Finnsand i Ådalen, av Thorleif Solberg	21	Med skisseblokk på Ringerike, av Johnny Johansen	39
Bygdevise	23	"En husmanns jul", av Olaf O. Lehne	40
Engebret Moe Færden, av Aslak Torjusson	24	Amerikabrev funnet på Elsrud	41
En føderådskontrakt fra Ådalen	25	Gulbrand Johnsrud	44
Fra Jon Guldals lokalhistoriske samling	26	Gunvold Johnsrud, av Ingeborg Elsrud	46
Fra Krigshandlingene i Haugsbygd, Syver Hurum forteller	27	Simen Øens slekt, av Simen Bergsrud	48
Lovise Opigarden Hurum, av Thorvald E. Solberg	28	To middelalderdokumenter, Fra Museets arkiv	50
Hundstad Klokkergård, av Søhol Ødegård	29	Noen glimt fra Ringerikes Museum 1987, av Eivind Karsrud	51
		Ringerike Historielags virksomhet 1987-88	59

FORSIDEN:

Ingeniørregimentets fane.

Ingeborg Mohn til minne

Av Bjørn Knoph

Ingeborg Mohn er gått bort og Ringerikes Museum har mistet et kjært æresmedlem og en av sine beste venner. Trekløveret Ellen Hals, Ingeborg Mohn og Arne B. Bang la ned et kjempearbeid i forbindelse med flyttingen av Norderhov gamle prestegård. De to dame- ne sto for det vesentlige av monteringen og møbleringen. Ingeborg

Mohn sa lite, men arbeidet desto mer med sikker og god smak - og resultatet kan vi glede oss over den dag i dag .

Ingeborg Mohn ble 87 år gammel, og var i svært mange av disse årene knyttet til Chefgården Tandberg i Norderhov. Hennes foreldre kjøpte gården i 1911 av Olaf Færden.

Hun ble gift med skipsreder Alf Mohn og bodde i Oslo. Tandberg gikk for en tid ut av slekten, men hun overtok den på odell i 1937 og familien bodde på gården under krigen.

Alf Mohn døde i 1945, og Ingeborg Mohn flyttet tilbake til Tandberg i 1947. Hun var meget interessert i skogen og jorda, og sto selv for regnskapene og fulgte med i styr og stell på gården hvor det den gang var mye folk og mange dyr. Hun var også glad i hagearbeid.

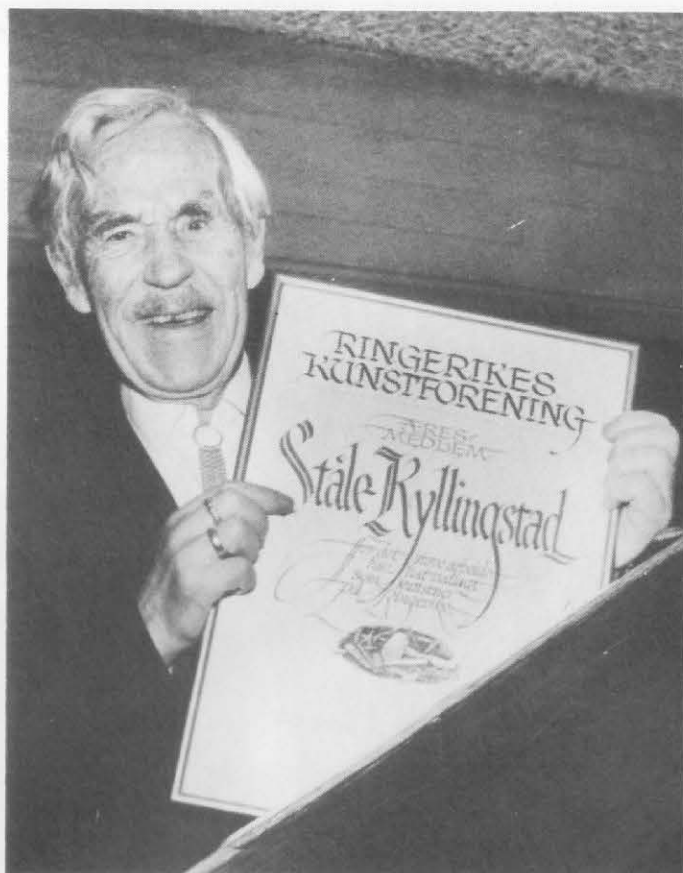
Utenom gården og museet var hun interessert i Røde Kors, Nansenskolens verdifulle kursvirksomhet på Ringerike og i Soroptimistklubben som hun var med å stifte. Hun var også interessert i kunst og historie, og tilbrakte gjerne noen måneder hver vinter i Roma. Der bodde hun på Pensione Norden og senere i Birgitta-klosteret, og hadde glede av samvær med blant andre sin fetter, den internasjonalt kjente historiker Hans Petter Lorang.

En av hennes gode venner var sokneprest Asle Enger som med glede husker hennes formidable innsats for Røde Kors - blant annet ved å arrangere Røde Kors gudstjenester. De fylte kirken med et publikum som ble beriket med vakker musikk fremført av Karen Egge Frog og andre musikervenner.

Hun var en utpreget dame enten hun sto på hodet i blomsterbedene eller seilte inn i elegant kostyme til middag på Tandberg for gode venner. Hun hadde en utpreget sans for det skjønne, og skydde ingen anstrengelser for å vise omsorg for sine venner. Hun hadde et fabelaktig instinkt for å hvor det var nødvendig å sette inn sine krefter - og hun fulgte instinktet.

Ståle Kyllingstad til minne

Av Bjørn Knoph

Billedhoggeren Ståle Kyllingstad døde 26. november 1987, 84 år gammel. Med ham mistet Ringerike sin mest kjente kunstner. Han skapte en lang rekke bautaer, statuer, relieffer og dekorasjoner som er spredt over store deler av landet. Som kunstnerisk leder av Hadeland Glassverk i mange år, preget han produksjonen av glass som ble verdsatt i både inn- og utland. Han etterlater seg mange minnesmerker, og blir husket som et sjarmerende, markant og interessant menneske.

Ståle Kyllingstad var født i Kvinesdal, og vokste opp på Jæren med nær tilknytning til jordbruket. Veien inn på kunstnerbanen gikk gjennom Norsk Kunsthåndverkskule på Voss der møtet med maleren Nils Bergslien - brorsønn av billedhoggeren - fikk betydning for ham. Etter å ha gått på Statens Kunstakademi studerte han i 1926 i Paris hos billedhoggeren Antonie Bourdelle, som igjen var elev av den store Rodin.

Kyllingstad debuterte på Høstutstillingen før han reiste til USA i

1927. Der arbeidet han som modellør i et bygningsfirma sammen med franske kunstnere. Det førte til at han ble enda bedre informert om fransk kunst. I sin egen kunst var han rotnorsk, man han var internasjonalt orientert.

Fra 1933 holdt han til på Østlandet, og fra 1937 var han knyttet til Hadeland Glassverk. Her kom hans håndverksmessige dyktighet og innsikt, og hans sans for form og for det dekorative til sin rett. Han utførte pionerarbeid når det gjelder sandblåsing av glass.

I 1950 kjøpte han eiendommen Trygstad på 24 mål i Norderhov, og her skapte han et vakkert hjem. Her hadde han også atelier hvor han skapte mange av sine kjente arbeider. Men når han skulle hogge stein sto han helst ute i friluft. Da falt skyggene riktig, sa han. Med en liten skisse eller modell ved sin side, hogg han løs på steinblokkene - og han var stolt over at han hogg sine arbeider selv.

Han regnet med at han hadde hogd mye over 800 tonn granitt, og han

skapte mye over ett hundre større billedhoggerverker. Det var en rekke krigsminnesmerker, Aasmund Olavsson Vinjes hode i kjempeformat ved Eidsbugarden, havfruen i Stavanger, bjørnene på bybrua i Hønefoss, og minnesmerket over krigens falne i Nordre Park, for å nevne noen ganske få. Ringerikspiken i kraftstasjonsveggen er et godt eksempel på hans arbeider i bronse.

Han var meget allsidig og meget nevenyttig, og arbeidet også i keramik. Han laget fine relieffer for ovner, han kunne skjære i tre, og han tegnet mye og malte noe. Hans kunstneriske mangfold rommet også evne til å skrive. Han var i en rekke år den respekterte kunstanmelder i Nationen, og han har skrevet godt og sjarmerende om sin barndom i gamle Kvinesdal.

Ståle Kyllingstad var også en venn av Ringerikes Museum, og museet hadde gleden av å stille ut en rekke av hans arbeider sommeren 1987 - både billedhoggerarbeider og tegninger.

Ingeniørtroppene i Norge 1888 – 1898

Av pensj. oberstløytnant N. Mellegaard

Hvorfor en artikkel i "Ringerike" om Ingeniørtroppene i Norge det siste tiåret før århundreskiftet? Svært mange som bor i kommunen med samme navn, vet at man i dette distrikt i dag har to ekserserplasser med tradisjoner langt tilbake i tid, og at en av disse fortsatt huser ingeniørtropper. Det var faktisk på Ringerike de første ingeniøravdelinger i den norske Hær fikk sin utdanning og ble organisert for landets mobiliseringsberedskap. Ingeniørtroppenes historie er m.a.o. knyttet til Ringerike gjennom 100 år. Og det skulle være grunn god nok.

Forhistorien

Da Hæren ble dannet ved Christian IVs ordinans av 1628, omfattet den ikke noen form for ingeniøravdelinger. Det vi med et moderne begrep kaller feltarbeider var nok i praksis ikke ukjent for avdelingene under felttogene. Hæren tok del i - men det ble improviserte arbeider ut fra øyeblikkets behov - særlig i forbindelse med fremføring av avdelinger, forsyningstjenesten for disse og forsterkning av allerede utbygde befestninger og stillinger. Ansvar for denne byggetekniske virksomhet ble i 1688 overført fra Generalkvartermesteren til en egen etat - Den norske Fortifikasjonsetat.

Ved løsrivelsen fra Danmark i 1814 hadde denne organisasjon etter flere endringer byttet navn til Den kgl. norske Ingeniørbrigade. Oppgavene var de samme, og selv om behovet for egne tropestyrker hadde vært merkbart lenge, så var Ingeniørbrigaden som Fortifikasjonsetaten tidligere, en enhet bestående av offiserer, underoffiserer og en del sivile - ingen utskrevne soldater.

Men også i Norge - og nå i union med Sverige - gikk den tekniske utvikling videre. En utvikling som også berørte Hæren. Kommunikasjonene over land, veisystemene med sine broer og fergesteder som etter hvert bandt fylker og landsdeler sammen, hadde en innlysen-

de militær betydning, og fortsatt var land- og kystfestninger nøkkelpunkter i landforsvaret.

Det ble etter hvert klart at Hæren trengte ressurser for å opprettholde forbindelser over land, sikre forsyninger og forsterke befestede områder og hindre fiendens bevegelser - i krigstid. Men Hæren hadde ingen utdannede tropper for dette. Ingeniørbrigaden hadde i 1850-årene reist en rekke forslag om organisering av egne ingeniøravdelinger. Brigaden følte et ansvar for dette, og de så slike løsninger i en naturlig sammenheng med den øvrige tekniske tjenestebrigaden utførte. Dette ble ytterligere forsterket ved den tekniske skoleing offiserene etter hvert fikk da "Den høiere Militaire Undervisningsanstalt" - Norges første tekniske høyskole - ble etablert i 1817, i første rekke for artilleri- og ingeniøroffiserer.

I 1854 ble det anskaffet til studier og prøver elementer av et bromateriell. Ingeniørbrigaden fikk ansvaret for det, og i 1857-58 ble det bevilget penger til en broekvipasje. Materiell ble forarbeidet ved norske verksteder, og brigaden fikk i oppgave å lagre og bruke materiell, men hadde jo ingen regulære tropper for det. En ny teknikk var underveis inn i alle land og samfunn - telegrafien - og i militære enheter ble dette nå et velkomment tillegg til depecher

sendt med ordonnanser til fots eller til hest. Hæren anskaffet i 1864 og 1872 en del telegrafmateriell - og igjen ble det Ingeniørbrigaden som med sin bakgrunn av teknisk kompetanse fikk ansvaret for telegrafiens anvendelse i Hæren. Nok en oppgave som i høy grad hadde behov for egne tropper.

Grunnloven fra 1814 satte et skarpt skille mellom linje og landvern i den militære organisasjon. Bare linjeavdelingene kunne av Kongen (i statsråd) føres ut av landet i væpnet konflikt. Landvernet var øremerket for Forsvaret innen landets grenser. Ledende politikere sto sterkt på denne linjen og fremholdt at i en unionstid var det særdeles viktig å ha et Forsvar som også var i stand til å verge eget land og rike. Hærens oppbudsinndeling og organisasjon ble preget av dette syn - selv om enkelte offiserer hadde andre oppfatninger ut fra militære faghensyn.

I 1880-årene ble det gjort en omvurdering av Hærens organisasjon, og samtidig ble dannelsen av nye troppearter tatt opp - og det var nå forslagene om egne ingeniøravdelinger igjen ble lagt på bordet. I 1885 fikk Stortinget seg forelagt det såkalte Sverdrup-Hjorthske hærordningsforslag - et privat for-

Fra Hvalsmoen ca. 1895 – Hvalsmarken i forgrunnen.

slag utarbeidet av statsminister Johan Sverdrup og oberstløytnant A.D.S. Hjorth. Foruten å styrke og endre en del av infanteriet og artilleriet, innebar forslaget at egne avdelinger for ingeniør-, sanitets- og trentjeneste skulle opprettes. Den nye hærordningen ble vedtatt av Stortinget 5. juli 1887, og Ingeniørbrigaden ble gitt ansvar for iverksettingen av den del som angikk ingeniørtroppene.

Troppene settes opp

Allerede før hærordningen var vedtatt, hadde man forberedt grunnen for dannelsen av en ny troppeart ved flere tiltak - hvorav to meget vesentlige. Det ene var en revisjon av vernepliktsloven i 1885 som da fikk bestemmelser om utskriving av mannskaper til ingeniørtroppene, samt oppbudsinndeling og verneplikts varighet. Det andre var igangsetting av utdanning av underoffiserer til den nye troppeart - Ingeniørbrigaden hadde ikke det tilstrekkelige antall. Ingeniørvaabnets Underoffisersskole var et faktum fra 15. september 1886.

Den nye hærordningen ga Ingeniørbrigaden nytt navn og flere opp-

gaver. Det skulle nå hete Ingeniørvaabnet, og sjefen for brigaden fikk tittelen Generalinspektør for Ingeniørvaabnet. I tillegg til de bygningstekniske og fortikatoriske oppgaver, skulle nå Generalinspektøren også stå for utdanning og organisering av ingeniøravdelinger. Den daglige praktiske ledelse og gjennomføring av soldatutdannelsen - rekruttskolene og regimentsamlingene, samt forvaltning av materiell m.v. skulle Ingeniørkorpset stå for. Dette skulle totalt bestå av en bataljon i hvert oppbud - linjen, landvernet og landstormen - og i hver bataljon skulle det være 2 sapperkompanier, 1 telegrafkompani, 1 pongtonnerkompani og 1 ingeniørparkkompani.

Men før de første rekruttskolene kunne komme i gang, var det mangt å forberede: Programmer for opplæring utarbeides, nødvendig materiell anskaffes - både for den enkelte soldat og for den tekniske tjeneste, disponering av befal og ikke minst finne det sted troppepene skulle ha opphold og øves. Det var mange hensyn å ta: Det ville være en fordel å velge et sted med militæraktivitet fra før, mens det på den annen side også måtte

tas hensyn til troppenes særlige materiell - som bro- og telegrafmateriell. Terreng og lokaliteter måtte gi muligheter for effektive øvelser.

Underoffisersskolen hadde allerede vært i virksomhet et par år - med skolegang i Kristiania, mens sommerøvelsene ble drevet på forskjellige steder i byens nærhet. Broslagingsøvelser ble drevet i Drammenselva ved Hokksund - på Nøsteløkken - og skolens leir her ble vurdert som et alternativ til ekserserplass for Ingeniørkorpset. Men ved starten i 1888 fant man Helgelandsmoen som det mest tjenlige.

17. februar 1888 ble major P. Hertzberg utnevnt til oberstløytnant og beordret som sjef for Ingeniørkorpsets linjebataljon. I henhold til Forsvarsdepartementets ordre 27. februar skulle linjebataljonen avholde den første rekruttskole med påfølgende kompaniøvelser og med fremmøte for rekruttene 24. mai 1888. Disse ble organisert i et sapperkompani og et kombinert pongtonner- og telegrafkompani. 18. juni ble bataljonen komplettert med mannskaper

til et parkkompani. Alt i alt var styrken 211 mann - hvorav 12 aspiranter til underoffisersskolen.

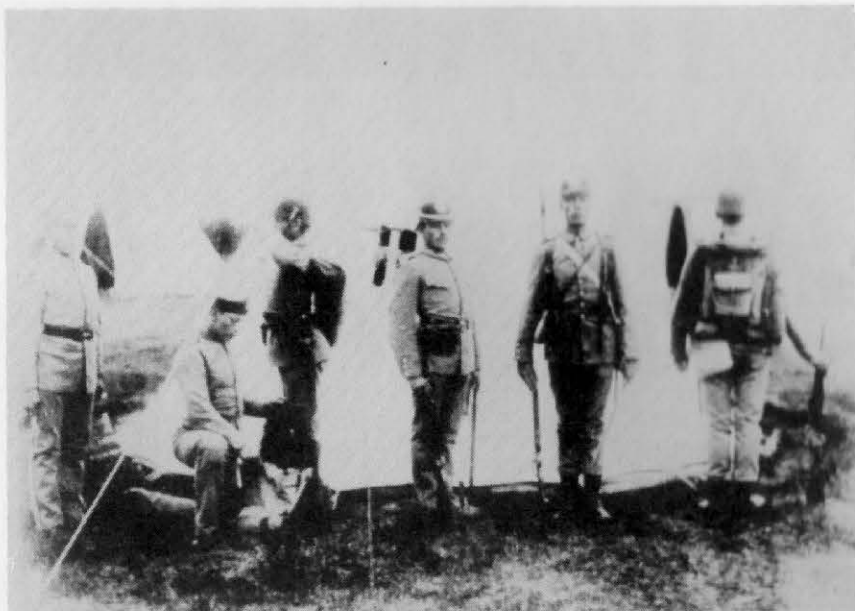
Brigaden hadde skrappt egne avdelinger for offiserer og underoffiserer for å få nok befall. Ved hvert kompani var det kun to offiserer. Troppsbefalet var de nyuteksaminerte sersjantene fra skolen, og skolens 3. kl. elever tjenestegjorde som korporaler. Alt befall ved skolen, inkludert sjef og fanejunker, var også tilbeordret.

I det hele tatt satset man på at den første rekruttskolen skulle gjøres så god som mulig. Hele bataljonen hadde 9 offiserer, 13 underoffiserer og 18 korporaler. Rekruttskolens varighet var 50 dager med påfølgende 12 dagers kompaniøvelser. Hærordningen av 1887 hadde fastsatt en total øvelsestid på 146 dager. Disse skulle avtjenes i løpet av vernepliktstiden som var 5 år i linjen, 4 i landvernet og 4 i landstormen. Øvelsestiden sto uendret de 10 første år.

Utrustning, materiell, øvelser

Ingeniørrekruttene fikk som noen av de første norske soldater den blågrå melerte uniform der jakken hadde gjennomgående knapper med våpnets merke - krysset med hjelm - og med pikkelhjelm og strikket lue - senere kleslue - som hodeplagg. Bevæpningen var Remington karabin, og som sidevåpen bar de sappørsabel - en sveitsisk modell.

Linjebataljonens hovedutrustning var pongtongbromateriellet som var anskaffet i 1858-60 og telegrafmateriellet som kom til i 1872. Det siste fikk ved øvelsenes begynnelse visse kompletteringer. Av bevilgningen på kr 37 000,- til øvelsesmaterieell gikk nok mesteparten til sappørmaterieell som måtte nyan-skaffes. Det meste av dette ble innkjøpt fra svenske fabrikker. For sprengningstjenesten hadde man krutt og dynamitt, og det ble tatt i bruk elektrisk avfiring allerede nå.

Ingeniørsoldatenes uniform 1888-1894.

Alt tyngre materiell var hestetrukket på tilpasset kjerre- og vognmaterieell. Ingeniørkorpset skulle etter organisasjonen ha 183 kvarterhester. Til den første rekruttskolen var ordningen ikke tilstrekkelig forberedt, og man fikk låne hester ved Oppland Dragonregiment.

Hvordan ble almenheten orientert om det som hadde skjedd? En reportasje i den tids aktualitetsmagasin "Folkebladet" nr. 7, 15. april 1889, forteller i en artikkel forfattet av HD Lowzow og illustrert av A. Bloch bl.a.:

"Folk som ikke hadde fulgt videre med i det militære, vilde nok have fundet, det var nogle underlige Soldater, som ifjor vaar kom marscherende op til Hellandsmoen. Paa Pakningen bar de Økser og Hakker og store Spader, og trak man ud en Sabel, saa vilde man faa se, at den paa den ene Side var udskaaret fuldstændig som et Sagblad. Geværene var nu blot smaa Karabiner, man skulde fristes til at tro, at det var noget rent Legetøi. Ja, slige Folk havde man ikke sett på Hellandsmoen før og hvad mere var, man havde ikke havt slige Karle i hele Norges Land. Ja, nogle Officerer riktignok, men de havde ikke havt nogen at kommandere".

Så følger en omtale av de aktuelle oppsetninger og hvilke gjøremål de skal ha. Det skrives bl.a.:

"Vi nevnte, at 2 af Bataljonens Kompanier skulde være Sappører. Ordet klinger ikke ganske hjemligt. Godt norsk er det jo egentlig ikke, men det vil vare længe, før vi faar udrensket alle de fremmede Benævnelser af Hæren. Nu, vore Sappører er jo lige gode Nordmænd for det, og vil man vide, hvad Navnet skal betegne, kan man se lidt paa deres Øvelser. De roder stadig i Jorden. At grave Skandser, Løbegrave, bygge Veie osv. det er Sappørernes Sag".

Ordet "sappør" er avledet av fransk og betegnet de militære styrker som i beleiringsteknikken grov løpegraver på kryss og tvers for å komme frem til stormavstand mot hovedfestningen. Bataljonens øvrige tjeneste ble konsentrert om broøvelser og telegrafsignaltjeneste.

Den videre utvikling

Allerede fra 1. januar 1889 ble linjebataljonsjefen Hertzberg utnevnt til oberst og sjef for Ingeniørkorpset, men fortsatt skulle han også

Feltbrobygging på Helgelandsmoen.

Bygging av skanse, Helgelandsmoen ca. 1890.

være sjef for linjebataljonen, eller m.a.o. ha det direkte ansvar for rekruttskolene. De første årene var selvsagt preget av at man var i en oppbygningstid, men allerede i 1890 hadde linjebataljonen full oppsetning, og 10 år senere - i 1897 - var samtlige avdelinger i de tre oppbud oppsatt og Ingeniørkorpsets krigsoppsetning i samsvar med vedtatt hærordning.

Den tekniske utvikling gikk også videre. Troppene fikk fra 1891 nytt og lettere bromateriell som medførte at man gikk over fra 6- til 4-spansns brovogner. Materiellet var som før et pongtong materiell, og i linjeparkkompaniet som fraktet bromateriellet, hadde man tre broekvipasjer. Med dette kunne man bygge broer med ulik bæreevne fra 45 til 63 meters lengde.

I 1894 fikk sappørkompaniene skytebomull og detonerende lunte som nytt sprengningsmateriell, og de øvrige verktøyvogner m.v. ble komplettert med ny utrustning. Fra 1889 ble en del av bevilgningene også brukt til innkjøp av nytt og mer moderne telegrafmateriell - også med nye telegrafvogner.

Noe av det viktigste som hendte, var at Ingeniørkorpset fikk sin egen ekserserplass. Dette hadde nok vært oppe til diskusjon forholdsvis tidlig, men ble først fremmet som et seriøst forslag ved budsjettforslaget for 1892. Igjen ble Nøsteløkken eller Loesmoen ved Hokksund trukket frem som et fordelaktig sted for broøvelser "i strømmende vann". I innstillingen til Stortinget er det bl.a. anført:

"Exercerplads for Ingeniørtropperne.

Af Forelægget (Pga. 23-25) sees, at den hidtil benyttede Exercerplads - Helgelandsmoen - af Ingeniørvaabnet har været anseet overmaade lidet tjenligt til saadant Øiemed, hvorfor der i flere Aar har været anstillet Undersøgelser for at finde en tjenlig Exercerplads for dette Vaaben.

Som saadan har været udpeget Loesmoen ved Hougsund og Hvalsmoen ved Randselven paa Ringerike. Armékommandoen har imidlertid tidligere ikke kunnet anbefale nogen af disse Pladse, Loesmoen, som det synes, væsentligst af Mobiliseringshensyn. I indeværende Aar har derfor Opmærksomheden været henvendt paa Jørstadmoen ovenfor Lillehammer".

Men Militærkomitéen utsatte saken idet man anså Jørstadmoen ikke særlig bedre enn Helgelandsmoen, og fordi man ønsket en nærmere vurdering av Loesmoen og Hvalsmoen. Denne kom da i forbindelse med neste års budsjettproposisjon. Her kan man lese at selv statsråden hadde vært ute på befaringer på de aktuelle steder og etter mange overveielser kommet frem til at Hvalsmoen var å foretrekke fremfor Loesmoen. Bl.a.

Nytt bromateriell 1891. Pontongvogn.

bedre forhold for broslagningsøvelser, for skyting, gunstig beliggenhet for utredning av kvarterhester og ikke minst for mobiliseringsforberedelsene som ble tillagt vesentlig vekt. Det sies bl.a.:

"Forholdene nødvendiggjør nemlig, at Øvelsespladsen her ogsaa maa være Mobiliseringsplads og saaledes Oplagssted for en Mængde kostbart Materiel. Naar man da har Adgang til at vælge en Plads, som ved Siden af at have en gunstig Beliggenhed som Mobiliseringsplads tillige frembyder vel saa gode Betingelser som Øvelsesplads, finder Departementet det utilraadeligt ikke at vælge denne.

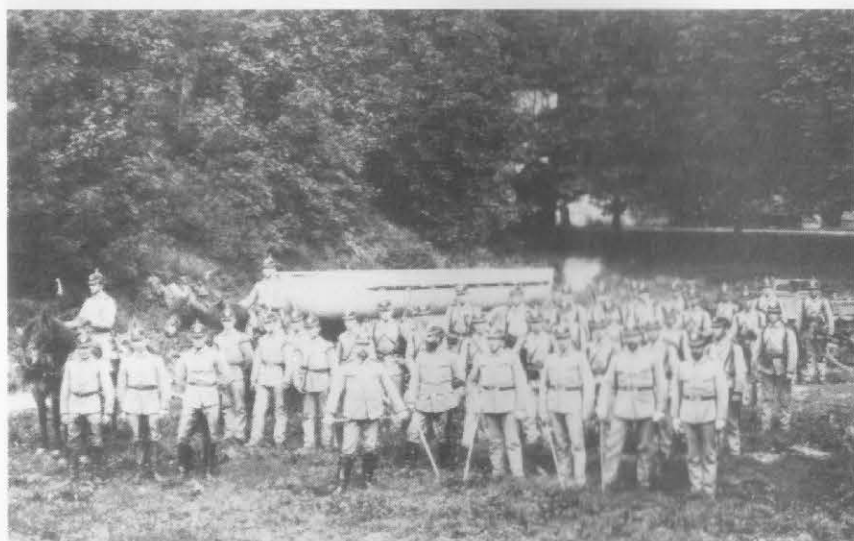
I Henhold hertil maa Departementet ogsaa anbefale, at Hvalsmoen søges erhvervet som Øvelsesplads for Ingeniørkorpset, idet det formentlig er overflødig at minde om, hvad der ved flere Leiligheder er omtalt at man, saa snart Øvelsesplads er erhvervet og Magasiner opførte, vil kunne undgaa den kostbare aarlige Transport af Materiel frem og tilbage mellem Helgelandsmoen og Kristiania".

Ingeniør-underoffiserer i uniform. Mod. 1893.

Broøvelse 1890.

Fra Hvalsmoen.

Hvalsmoen ble ervervet, og skjøtet for Hvalgården ble undertegnet 3. juli 1893. Kjøpesummen var kr 12 134,-.

Under deler av øvelsene denne sommeren ble rekruttkompaniene forlagt på Hvalsmoen og deltok herunder i rydningsarbeider og klargjøring for de kommende bygge- og anleggsarbeider. Om høsten ble en god del av Ingeniørkorpsets materiell kjørt til Hvalsmoen ved øvelsenes slutt, og i løpet av vinteren 1893/94 ble det bygget depot, staller, kjøkkener og offiseresmesse. Sommeren 1894 ble korpsets soldater innkalt til rekruttskole på Hvalsmoen.

Sluttord

Ingeniørkorpset fikk ved tildelingen av Hvalsmoen som ekserserplass sitt sted å være på Ringerike.

Plassen ble - ikke minst takket være egen innsats og egen kompetanse - raskt utbygget til en øvelsesplass for den tids ingeniører som svarte til deres behov. Ingeniørkorpset var våpnets eneste oppsettende avdeling og var derfor også i stor grad Ingeniørvåpnet utad.

Dette førte til at Hvalsmoen og Ingeniørvåpnet helt frem til i dag er begreper som er uatskillelige - og også vil være det i fremtiden.

Noe av det samme kan man si om forholdet mellom våpnets avdelinger på Hvalsmoen og det sivile samfunn man er omgitt av - Ringerike og Hønefoss. Ingeniørregimentet på Hvalsmoen kan med sin historiske linje direkte tilbake til Ingeniørkorpset, trygt bygge videre på de samhörighetens bånd som ble satt i veven da våpnets første soldater kom til Ringerike i 1888.

Kilder: Ingeniørtroppene 1888 - 1988 (Fabritius forlag 1987). Forsvarsmuséets årbok 1988.

Presten og forfatteren Jonas Ramus

(som ganske ufortjent fullstendig havnet i sin kones skygge)

Av A.F. Ringkjøb

"La oss ha omtanke for hverandre, så vi oppløder hverandre til kjærlighet og gode gjerninger, og la oss ikke holde oss borte når vår menighet samles, slik som noen pleier å gjøre. La oss heller oppmuntre hverandre, så mye mer som dere ser at dagen nærmer seg". (Hebr. X, 24-25).

"Slik taler apostelen. Så flittige burde vi være med hensyn til å advare og påminne hverandre om vår kristendoms plikter. Når jeg i åndelige skrifter har lest om den korte tid og den lange evighet, har jeg kommet til at tanken om denne viktige og alvorlige sak oppmuntrer til andakt og gudsfrykt. Derfor har jeg også til kristendoms øvelse kortfattet her villet meddele andre de formaninger og påminnelser jeg selv har mottatt fra Herren. Jeg tror det kan tjene andre Guds barn til oppbygelse. Ta derfor imot denne påminnelse som et rop om natten til å stå opp av søvne, ta imot det som et timmeglass eller en solskive, slik at du kan se hva tid det er på nådens dag og hvor nær vi er kommet aftenen og den siste ende. Må Gud la meg nyte den frukt av det som jeg av hjertet ønsker, nemlig de kristnes forbedrelse. Må Gud røre ved deres hjerter ved sin gode Ånd".

Rent bortsett fra noen ord i selve språkføringen i dette avsnittet, er det nærliggende å tro at dette er forfattet i vår tid. Men tror man det, må man nok tro om igjen.

Forfatteren av disse dagsaktuelle ord ble født for 339 år siden, og han døde 69 år gammel i 1718, det vil si for 270 år tilbake. Hans navn var Jonas Ramus, norsk prest og historiker.

Som de fleste kjenner til, var han gift med den ikke ukjente Anna Colbjørnsdatter, en dame som spiller en ganske vesentlig rolle i vår lokale historie. Henne vet vi nok en god del om, men hennes mann har nok temmelig ufortjent kommet i skyggen. Dette synes jeg det er på tide å gjøre noe med, Ramus spilte tross alt en ganske betydelig rolle i sin samtid, og hans forfatterskap fortjener også i våre dager en viss oppmerksomhet.

Jonas Ramus, som altså levde i tiden 27. september 1649 til våren 1718 (han ble gravlagt den 16. mai det år), var født på Aukra som sønn av sokneprest Daniel Johnsen Ramus og Anna f. Bernhoft. Slektsnavnet Ramus hadde faren tatt i bruk som en latinisering av sin fars, Grytten-presten Jon Eskildssøns slektsnavn, Gren. Grennavnet hadde han etter all sannsynlighet fra gårdsnavnet Gren i Verdal.

Da Jonas Ramus' far avgikk ved døden i 1654, ble det hans personellkapellan og etterfølger både i prestekallet så vel som i ekteskapet, Hans Olsen Breier, som sammen med moren tok seg av den store barneflokket. Etter noen år ble Jonas og hans to eldre brødre, Christen (f. 1645) og Melchior (f. 1646) sendt til katedralskolen i Trondheim. Her tok alle tre sine examina i 1665. De ble samme år, nærmere bestemt 12. mai, immatrikulert ved universitetet i København.

Etter hvert skulle både Jonas og Melchior få rang blant den tids lærdeste nordmenn. I henhold til familietradisjonene ble de begge teologer. Imidlertid vant begge sitt navn i stor utstrekning for hva de utrettet utenom teologien.

I årene 1665 - 1680 er Jonas Ramus imidlertid helt ute av synskretsen. Derimot vitner hans senere forfatterskap om at han må ha drevet både flittige og omfattende studier både hva teologi og historie angår. I sitt første historiske arbeide sier han også at han selv hadde samlet materiale til det i sin tid ved universitetet. I 1680 trådte han inn på forfatterbanen med en andaktsbok som det innledningsvis er sitert noen linjer fra. (Artikkelforfatteren har foretatt en forsiktig revisjon hva rettskrivningen angår.) Den nokså omstendelige tittel lyder slik:

"Naadens Tiid, en alvorlig Opfordring til at kjøbe Olje i vore Lamper medens det endnu er naadens Tiid og Salighedens Dag, slik at vi kan være færdige naar Brudgommen kommer, til at ingaa med Ham i Herlighed".

I det følgende år, 26. oktober 1681, ble han beskikket til personellkapellan hos daværende sokneprest i Sørum på Romerike, Colbjørn Thorstensen Arneberg. Han ble ordinert av biskop Rosing i Christiania 18. november samme år, og den 8. februar 1682 ble han gift med sokneprestens unge datter, den senere så kjente Anna Colbjørnsdatter. Om Ramus' virke som prest i Sørum de ni år han var kapellan der, vet man praktisk talt intet. Likevel finnes det den dag i dag et vakkert minne om ham i Sørum kirke, nemlig et døpefat som han og hans kone ga til kirken i 1685.

Utvisomt arbeidet Ramus iherdig både som teologisk og historisk forfatter, det fremgår av de bøker han etter hvert lot utgi. Hans litterære fortjenester ble også uttrykkelig nevnt i et notat til en viss oversekretær Mott, da han, sannsynligvis i januar 1690, søkte Norderhov sokneprestembete. Når Ramus gjorde dette, har det ganske sikkert sin bakgrunn i nokså lange utsikter til å bli Colbjørn Thorstensen Arnebergs etterfølger i Sørum, samt det faktum at han og hans kone Anna i løpet av få år fikk en stor barneflokk. Jonas Ramus ble utnevnt til sokneprest i Norderhov den 18. februar 1690, og han tiltrådte kort tid etter, visstnok midtfastesøndag samme år.

Heller ikke fra Norderhovstiden har vi noe direkte kjennskap til hans prestetjeneste. Den har sannsynligvis ligget på et nokså jevnt plan, men var uten tvil både inderlig og varmhjertet. Omkring 1712 fikk han sin nest eldste sønn Daniel, som var en ung og dyktig prest, tilsatt som sin medtjener. Dette var med stor bakgrunn i Norderhov prestegjelds store utstrekning, som kjent hørte også Ådal med til Norderhov på den tid. Men det skal også ha vært andre årsaker med i spillet, nemlig hans tiltakende sykkelighet. Jonas Ramus skal visstnok ha vært sterkt plaget av reumatisme. Hans sykkelighet førte til en alvorlig krise da de svenske tropper under kommando av oberst Løwen i mars 1716 tok inn på Norderhov prestegård, og det

her natten mellom 28. og 29. mars kom til kamp mellom norske og svenske tropper. Utfallet av denne kampen skulle forøvrig være vel kjent. Om dette sier lensmann Ola Raa i en uttalelse noen år etter Ramus' død: *"Han tiltog sig Allene som en høialdrende Mand saadan Alteration efter Slaget med Svensken, at han langt fra ikke mer hadde sin fuldkomne Førlighed og Ihukommelse som tidligere, hvorover Svagheden sig alt Meer og Meer tildrog fornemlig paa et Aars Tiid, førend Han døde"*.

Dersom dette har kastet litt av latterlighetens skjær over hans person, særlig på grunn av motsetningen til hans kones snarrådige opptreden ved denne anledning, gjør man ham stor urett. For som det klart fremgår av det siterte, var Ramus sykkelig og lå til sengs på grunn av reumatisme. Han søkte avskjed i 1717, og han døde året etter. Hans sønn og kapellan Daniel Ramus ble hans etterfølger.

Verdifulle minner om Ramus og hans kone er de vakre malerier som henger i Norderhov kirkes hovedskip (nordsiden), samt den vakre gravplaten som finnes i kirkens våpenhus. Likevel, de mest verdifulle minner om Ramus' personlighet finner vi i hans forfatterskap, fremfor alt i to andaktsbøker fra hans unge år. Med *"Naadens Tiid"*, som jeg har nevnt tidligere, kan Ramus sies å være trådt inn i rekken av Norges religiøse klassikere. Boken kom stadig i nye opplag både i Danmark og i Norge, det siste opplaget utkom så sent som i 1888. En svensk oversettelse fra 1769 kom i minst 17 utgaver, også denne helt til 1880-årene. Boken var også i handel i Finland.

Dens tema kan angis ved bibelordet *"kjøp den beleilige tid"*. Francis Bull har sagt om den at *"den står, som tittelen viser, under barokkstilens innflytelse. Men Ramus' billedbruk og stilistiske kunstnerier er gjerne dog holdt innenfor nogenlunde rimelige grenser, og i hans religiøse forkynnelse lyder en forening av inderlig tro og heftig gru for helvedes evige pine, noe som gjør bokens popularitet lett forståelig."*

Det som slår en ganske umiddelbart er at boken, som jo er skrevet i ortodoksiens århundre, er ganske fri for dogmatiske spekulasjoner og polemikk mot andres trosoppfatninger.

Jeg vil personlig legge til at jeg har hatt stor glede av mangt og meget i denne boken som til tross for en noe foreldet språkføring, er like aktuell den dag i dag. Kanskje kunne ennå et opplag fortjene dagens lys? I likhet med Petter Dass (1647 - ca. 1707) står Ramus som en av representantene for den førpietistiske livsbevegelsen i Norge. Men disse to personligheter var ganske ulike. Petter Dass, optimist, sangviniker og humorist. Jonas Ramus, vel neppe pessimist, men i alle fall melankoliker og alltid gravalvorlig. Men foruten ærlighet og inderlighet i personlig kristen holdning, hadde de begge poesians nådegave og evnen til å skrive formelt og reelt gode vers. Jonas Ramus har skrevet et lite antall salmer. Imidlertid finnes ingen av disse i noen sang- eller salmebok. Salmen som bærer navnet "I Verden her saa mang en Gang en Christen fælder Taare", og som danner avslutningen på "Naadens Tiid", og som etter biskop Skaars påvisning er et originalarbeide av Ramus, er allikevel omtalt og gjengitt av Blom-Svendsen i "Norsk Salmesang", nr. 1, "Arven fra gammel tid" fra 1933. En del forkortet og forsiktig revidert i språklig henseende burde denne salmen fått plass i vår kirkesalmebok. For å vise hvilke tanker Ramus her var opptatt av, siteres her noen vers fra denne salmen, hvis tittel er "En Christens Kamp". Det finnes også en melodi til denne salmen. Den bærer tittelen "Frisk op min Siæl, forsage ei" (O.A. Lindemans koralbok 1838 og Ludv. M. Lindemans koralbok 1877). Denne melodi er innført til Norge via Breiten-dichs koralbok fra omkring 1760. Melodien er imidlertid meget eldre og har vært brukt i danske koralbøker lenge før denne tid. (Danske koralbøker var ikke autorisert i Norge, den tids organister sto fritt m.h.t. hva de ønsket å bruke av trykte bøker eller selvskrevne koral-satser. Det siste var meget alminnelig her til lands.)

*I Verden her saa mang en gang en Christen fælder Taare,
naar Korset gjør ham Tiiden lang, til Gud han sukker saare:
Ak, Herre, bliv den korte Tiid jeg skal i Verden slide,
Hvormangt et Stød, hvormang en Nød og Modgang maa jeg lide.*

*Naar det er Dag, jeg længes hardt, at Tiiden maatte ile,
at Aften maatte komme snart og mig forunde Hvile.
Naar det er Nat jeg ønsker at Vægteren maa raabe
at det er Dag, jeg paa min Plag kan Ende engang haabe.*

*Ak, Herre Gud, hvor længe maa jeg daglig have Smerte?
Hvor længe skal jeg Usle gaa med Angest i mit Hierte?
Forruden Raad, forruden Daad, med Fnys og Brus, med Storm og Sus
Ak, Herre Gud, hvor længe?*

*Maa du i Verden slet Foragt din Tiid med Sorg henleve,
naar andre med stor Pral og Pragt i daglig Vællyst svæve,
Saa tænk derpaa, de skal nok staa for Dommen der at svare,
Den Lyst forgaar og Ende faar,
men Pinen længe varer.*

*Ulykken her saa mang en Gang Gud monne fra dig vende,
men tænk, hvad Evighed er lang, paa den er aldrig Ende.
Dit Kors er læt, et Klokkeslæt det varer, strags forsvinder,
Thi Livet kort snart drager bort,
og som en Drøm herinder.*

*Saa vær tilfreds, min kiære Siæl, hvi vil du Dig saa plage,
naar Gud mod Dig vil gjøre vel, dit Sind fra Verden drage,
Thi vil jeg nu af ganske Hu til Jesum mig henvende,
Ak, Herre from, ak, Jesu, kom!
Giv mig en salig Ende.*

Om denne salmen hadde fått plass i vår kirkesalmebok, burde også et par av de fire - helt til våre dager - oversette salmer i Ramus' andre andaktsbok (trykt i 1695) kommet med. Denne boken har ikke kommet ut senere, men den må være skrevet før 1688. Også denne bokens tittel viser at den hører hjemme i barokktiden. I sin helhet lyder nemlig tittelen slik: *Aandelig Herbarium eller Siælens Lysthave udi fire Kvarterer eller Regimentis Tiider, til Trædis Kongeval fremstillende 1) Kundskapens træ paa godt og ondt, 2) Olietræet, 3) Viintræet, 4) Livsens Træ, tillige med andre Urter og Trær, der i blandt inplantede til en Gudelig Siæls forlystelse*.

I en sterk, billedrik og symboliserende framstilling gjør han en oppbyggelig anvendelse av Bibelens botaniske stoff. Ramus viser forøvrig også ellers botaniske interesser.

Også denne boken inneholder verdier som igjen kunne komme til heder og verdighet. Og det gjelder de fire salmer som avslutter hvert av de fire kvarterer. Den salmen som danner avslutningen på boken, "Til Paradiis staar min Atraa at vinne Livsens Krone", er også omtalt av Blom-Svendsen i "Norsk Salmesang". Fem av de beste versene er oversatt av biskop Bernt Støylen til nynorsk. Jeg henviser her til bladet "Syn og segn", 1936.

Hele salmen er også benyttet av Anders Hovden. Både Støylen og Hovden var av den oppfatning at denne salmen burde ha vært med i norske salmebøker. Men "Aandelig Herbarium" inneholder også flere salmer som ved kyndig revisjon kunne ha blitt gode kirkesalmer, også for vår tid.

Også Ramus' tredje arbeide av teologisk-kirkelig art har gitt plass for et par originalsalmer. Det gjelder det store kombinerte kirkehistoriske og profanhistoriske verk "Guds Rige blandt Verdens Riger udi en kort Extract av kirke- og verdslige Historier fra Verdens Begyndelse indtil Aar Christi 1660".

Denne store boken på godt og vel 600 paginerte og upaginerte sider i folioformat, er trykt i Kristiania i 1706. Å få dette til har neppe vært så helt enkelt for Ramus. En av de få fagmenn som har uttalt seg om dette verk, er Holger Frederik Rørdam, som bemerker at "skjønt forfatteren visstnok i de fleste tilfelle har sine etterretninger fra eldre kompilasjoner, kan skriftet dog for sin tid ha gjort ganske god nytte, først fordi det er avfattet i modersmålet, og dernest fordi det inneholder mange, om enn kortfattede etterretninger, og er forsynt med et utførlig register der letter eftersøkningen". Og videre at "Det synes at have tilfredsstillet en virkelig trang eftersom et annet opplag med kontinuasjon til året 1730, ved Jørgen Westerholt, utkom i København 1736".

I våre dager kan det konstateres at Ramus' religiøse og kirkehistoriske arbeider oppnådde liten interesse i samtidens litterære og teologiske debatt og kritikk. Ludvig Holberg f.eks. ignorerer Ramus fullstendig både i sin "Almindelige Kirkehistorie" (1738) og sine "Epistler" (1748). Noe annerledes stiller det seg hva Ramus' rent historiske arbeider angår. I 1680-årene utarbeidet han sin avhandling om Norges eldste historie (inntil 1387) "Nori regnum hoc est Norvegia et etnica". Denne ble trykt i Kristiania i 1689. Et vitnesbyrd om at bo-

ken var av interesse og verdi for samtiden, kan man blant annet finne i det faktum at den ble oversatt til dansk av presten Anders Jepsen Borch under tittelen "Det gamle og hedenske Norge" (trykt i København 1711).

Ramus skrev også et hyldnings-skrift på latin til kong Frederik IV's besøk i Christiania i 1704. Dette er nå et uhyre sjeldent forekommende trykt arbeide.

Ramus' profanhistoriske hovedverk "Norriges Kongers Historie" ble først trykt i 1719, året etter forfatterens død. Men det har ganske sikkert vært ferdig fra hans hånd omkring årsskiftet 1714 - 15. Verket er blottet for historisk kritikk i moderne form, og Francis Bull har f.eks. uttalt at "Ramus var mer popularisator enn selvstendig vitenskapsmann". Men i alle fall for norgeshistoriens vedkommende er dette nettopp i overensstemmelse med Ramus' intensjoner, hvilket helt fremgår av hans forord.

Utstyrt med et fyldig register og med meget gode historiske kart over Norge, ble boken et par menneskealdrer den alminnelige manns håndbok i Norges gamle historie. På den måten var den med på å oppdra det norske folk til den gjerning som satte sin frukt i 1814. Boken hadde virkelig en misjon å utrette. Den fylte også sin oppgave.

Enda et stykke større litterært arbeide ble i 1715 godkjent til trykking. Det var jo som kjent sensur her i landet på den tiden. Dette arbeide bærer tittelen "Norriges Beskrivelse". Dette ble også et populært og meget lest verk. Boken bærer intet årstall på tittelbladet, men den ble ikke trykt før i 1735. Den ble etter forfatterens død liggende urørt inntil biskop Hersleb kom til Christiania i 1730, hvoretter Ramus' brorsønn og medarbeider J.F. Ramus påtok seg å utgi den. Den har ganske sikkert fylt et behov; ennå så sent som i 1761 karakteriseres den av P.F. Suhm som den beste geografi "vi hidintil have over dette Rige, og hvorudi ogsaa noget handles om Norges natural

Tittelsiden i Jonas Ramus' store historiske verk.

Historie". I 1763 anmeldtes den også meget positivt av Jessen-Schardebøl. Når manuskriptet ble liggende så lenge ubenyttet, kan det henge sammen med at de kartene som var tenkt benyttet, var kommet på avveie.

For å vise litt av Ramus' tankegang og stil, avsluttes denne artikkel med noen linjer fra hans bok "Naadens Tiid", hvor han tar utgangspunktet i Efeserbrevets 5. kapittel, vers 15 - 16, som lyder slik:

"Pass derfor nøye på hvordan dere lever, ikke som tåpelige mennesker, men som kloke, så dere kjøper den rette tid, for dagene er onde". Ramus sier så: *"Det er et alminnelig klagemål blant menneskene at det er en ond tid som har rammet oss.*

Men vi hører sjelden oppriktig klagemål over egen synd og ondskap som er årsak til de onde tider. Vi klager over at livet er bittert og surt, og vi sier: Hvem kan holde ut å leve i denne onde verden? Og vi dårlige mennesker erindrer ikke at det er synden i vårt eget bryst som fortæ-

rer vår kraft og gjør livet så bittert. Derfor har Predikeren (Forkynneren) full rett når han straffer sådanne dårlige klagemål, idet han sier: Si ikke: Hva kommer det av at de forrige dage var bedre enn disse, ti ikke av visdom spør du derom. (Forkynneren, VII, 10).

Tiden er viselig god i seg selv, men menneskene som lever i den, er onde. Når vi klager over tidens vanskelighet, så har den større grunn til å klage over oss, ja, dersom den kunne tale, da skulle den oppløfte sin munn imot oss, likesom den stumme aseninne oppløftet sin røst og klaget over profetens dårlighet. Hva har jeg gjort deg, at du nu tre ganger har slått meg? Er jeg ikke din aseninne som du har ridd på all din tid inntil denne dag? (4. Mos. XXII, 28-30). Da skulle tiden si til oss: Hva har jeg gjort deg siden du så ofte klager over meg? Har jeg ikke båret deg i mitt skjød? Har du ikke brukt mine timer, og har jeg ikke tjent deg hvert øyeblikk inntil denne dag? Det er ikke rett at visdommen skal la seg tukte av sine barn, og mesteren av sine lærlinger.

For Tiden er en vis læremester i hvis skole vi har meget å lære. Den kan lære oss alt". (Avsnittet er forsiktig revidert til mer moderne norsk av artikkelforfatteren.)

Jonas Ramus' jordiske levninger befinner seg nå i krypten under Norderhov kirke. For en tid siden ble hans sarkofag åpnet av odontologer fra Odontologisk fakultet, universitetet i Oslo, og det var interessant å kunne konstatere at likheten mellom det avsejlede legeme og maleriet av ham var meget god. Det var også med ettertanke jeg betraktet denne mann som var 36 år eldre enn Johann Sebastian Bach, og selve evighetsperspektivet fikk en ganske annen dimensjon da jeg tenkte på de ord som danner innledningen til denne artikkel, nemlig: *"Når jeg i åndelige skrifter har lest om den korte tid og den lange evighet, har jeg kommet til at tanken om denne viktige og alvorlige sak oppmuntrer til andakt og guds frykt".* Disse ord burde tjene til ettertanke den dag i dag.

Kong Rings gravhaug: Myte eller virkelighet?

Av Brynjulf Eggen

Ringåsen II heter det nyeste plankastet til framtidig villabebygging oppå Ringåsen. Hvis denne utbyggingen realiseres slik som planlagt våren 1988, forsvinner de siste fysiske sporene av Ringerikes sagnaktige fortid, for her ligger gravhauger som helt siden 1600 - 1700-tallet har vært knyttet direkte til de norrøne "fornaldersagaer" som ble nedskrevet på Island i tidlig middelalder. Selv Snorre Sturlason trodde at Fridtjof den Frøknes saga - som er kilde for kong Ring og hans kongedømme - var ekte historisk kildestoff. Og kong Ring fikk sin naturlige plass og verdi i hans historiske framstilling om ynglingeætten og småkongene på Harald Hårfagres tid.

I senmiddelalderen fantes det ingen historikere som falt på å trekke Snorre eller andre sagakilder i tvil; det kan nevnes navn som Peder Claussøn Friis (1632), Ludvig Holberg (1729), Erich Pontoppidan (1752) og Ringerikes egen Jonas Ramus som hadde sitt verk ferdig i 1715. Danske historikere fikk oversatt de gamle sagaene i Arnsmagneanske samlinger så langt fram i tida som 1820-årene. Det var denne "moderniseringen" som var grunnlaget for Esaias Tegnér's diktsyklus Frithiofs Saga. Vi nåtidsmennesker vet vel knapt at det var dette dikt-eposet (utgitt 1825 og oversatt til de fleste europeiske språk) som gjorde navnet Ringerike verdensberømt. Det heter bl.a. at "Det stemningsrige Verk vagte Begejstring og skaffede sin Digter en Berømmelse i Ind- og Udland som ingen før havde havt i svensk Literatur". Esaias Tegnér levde 1782-1846 og gjelder fremdeles som den ypperste i svensk litteraturhistorie.

Det var først etter Tegnér's død at P.A. Munch ryddet opp i de is-

landske dokumentkildene og plasserte Fridtjof den Frøkne og hans Ingebjørg i samme gruppen som andre islandske oldtidsfortellinger, dvs. sagahistorie som ikke kan brukes slik som andre historiske dokumentkilder. Men både Munch - og professor Anne Holtmark av i dag - er enige om at oldtidsfortellingenes personer "kan" være halvhistoriske. Kong Ring og hans slekt er fremdeles ikke analysert og undersøkt i så måte.

Den sentrale hovedpersonen i "Kringla Heimsins" er Olav "den hellige" Haraldsøn og hans livsløp. Holtmark presiserer at $\frac{3}{4}$ av denne kilden er viet helgenkongen alene, hun mener at det blir tilsvarende dårligere kvalitet på resten av ynglingeætten hos Snorre. Snorre er først og fremst Olav den helliges sagaskriver, og denne sagaen er ansett for å være en forholdsvis korrekte historisk kilde. Nettopp her dukker kong Rings etterkommer fram i historiens lys, tilmed på selve Stiklestad. En av helgenkongens underhøvdinger - vi ville benevnt ham general eller feltmarskalk - klarte nesten å snu nederlaget til seier, tilmed etter at helgenkongen selv var falt. Hellig Olav hadde vervet Dag Ringssøn for sin sak ved å love at han som belønning - etter seier på Stiklestad - skulle få tilbake farens gamle skateland i Norge. Dag Ringssøns far måtte nemlig rømme til Sverige under helgenkongens første regjeringperiode og oppholdt seg der de 12-15 årene før slaget på Stiklestad.

Faren måtte nødvendigvis hete Ring og var en nær slektning av hellig Olav (frende). Ifølge Jonas Ramus var han barnebarn etter kong Rings datter Alfhild på Ringerike. Hun var en av Harald Hårfagres koner. Moderne historikere

er altså enige om at Snorres opplysninger om "generalen" er reelle nok, men samtidig underkjenner de helt eller delvis sagaens (og Jonas Ramus') opplysninger om småkongen Ring på Ringerike.

De kjennsgjerninger som finnes i dag, er bevart i stedsnavnet Ringåsen og alle gravhaugene som fantes der i eldre tider. Det finnes ikke noe annet stedsnavn som kan knyttes direkte til sagaen om kong Ring, men omvendt kan vi også si at stedsnavnet bekrefter at kong Ring er noe mer enn et sagn. Dessuten har vi foged Wiels beskrivelse over eget embetsdistrikt som han forfattet etter ordre fra danskekongen; den er datert 1743. Wiel skriver innledningsvis at "mit Øyemed og Forset har været, ingen Munstring at holde over hva der fortælles af Bønderne... derfor har jeg heller villet overlade til andre at forkaste, end forkaste selv".

Det var sorenskriver Müller som eide garden n. Vegstein i perioden 1708-1718, og han fikk gravd ut en "stor Houg" ved garden. Den inneholdt "en muret Kjelder hvoraf Hvelvingen var nedfalden. Paa gulvet laae en lang Stenheller og derunder fandtes endeel lange Been... men samme vare saa store at De ikke havde set Deres Lige... lod han Benene ligge og kastede Hougen igjen... kan det maaske være Kong Ring Dagssøn som baa- de der har boet, og der har havt sin begravelse...". Så langt foged Ivar Wiel og hans opplysninger, det hører med at ca. 1748 kjøpte Wiel den samme garden hvor dette hadde foregått (Lagesen 1935).

Norges Kongers Historie Første Part /

Fra Nor/ første Noriges Konge indtil Kong Harald Haarfager.

Fremdeles finnes det et par-tre gravhauger på selve Ringåsens topp, og en av dem ligger i den vegtraséen som nå er planlagt bygget i tilknytning til boligprosjektet Ringåsen II. Historielagets Peter Tandberg oppdaget i vår at dette Ringerikes KULTURMINNE NR. 1 nå står i fare for å bli fullstendig rasert. Det ble sendt en telefonisk forespørsel til Universitetets Oldsaksamlinger i Oslo, og bare to kvelder senere kom en interessert fagmann derfra på befarings og fikk påvist gravhaugen.

Det er umulig å vite om det var den samme gravhaugen som ble undersøkt av Sorenskriver Muller rundt 1715. Haugen har tre store sår etter gravinger utført for årtier tilbake. Det er ellers lite trolig at det fremdeles finnes noe av historisk eller arkeologisk verdi der.

Haugen kan - med små midler - ryddes og restaureres til sin opprinnelige skikk for deretter å framstå som Ringerikes fremste kulturattraksjon. Det gjenstår å se om de ansvarlige myndigheter vil følge opp med pengeressurser og andre tiltak. Dessuten har vi vel alle et kulturelt og historisk ansvar ved å ivareta de andre gravhaugene i nærmeste omgivelser.

Vi må heller ikke glemme "feltmarskalken" Dag Ringssøn... hvor ble det av ham? Snorre sier at han

fikk med seg restene av sin hær på 1200 mann og flyktet opp Verdalen tilbake til Sverige. Dermed forsvinner han tilsynelatende ut av sogaen. Men... utenfor Kristiansand ligger en bydel som bærer navnet "Kongsgård". 200 meter unna ligger en liten åsrygg: Ringåsen. Den har også fornminner og er ubygget. Ute i sjøen en drøy kilometer unna ligger "Hærøya"... kfr. Hærøya i Tyrifjorden. På Hærøya ved Kristiansand oppdaget Historielagets Jens Fjeld noen steinsetninger som mest av alt minner om båtgraver fra romersk jernaldertid. Når dette skrives, har Oldsaksamlingen i Oslo lovet å ta en befarings også der... Kong Rings slekt har satt mere enn ett spor etter seg i det norske kulturlandskapet, men skjedde det før eller etter Ringerikperioden?

Snorre forteller nemlig at i Olav den helliges kongeperiode var det Hedmark-Mjøsregionen som var slektens skattland.

Interesserte lesere som vil prøve å finne ut noe mer om kong Ring, har mange kilder om dette, ikke minst i den trykte faglitteraturen:

Erik Gunnes: Norges Historie, bind 2 1976, red. Knut Mykland.

Anne Holtmark (og D.A. Seip): Snorres kongesagaer 1934, ny utg. 1969.

P.A. Munch: Norige Gude- og heltesagn, rev. utgave 1970.

Noriges Beskrivelse,

Hvorudi
Dette Riges Strekning, Beskaf-
fenhed og Deeling udi visse Lehn, Biskops-
dommer, Provstier, Præstegield, Laugdom-
mer, Fogderier, Tinglaug etc.

Saaledes
Indbyggernes Tilstand og Mæring,
Eellige med
Udfyllte paa et eller andet Sted foresaldne
Værdsvarigheder samt foresaldne Monumen-
ter forestilles,

Da
til Slutning er hosføjet en Fortegnelse paa Dyr,
Fugle, Fiske, Træer og Urter som findes i Norige,
Sammenskræet

af
Mag. JONAS RAMUS,
Sordum Sogne/Præst til Nordrebohus Mæenighed
paa Ringerige udi Christiania Stift.
Kjøbenhavn, 1745
Udte udi G. A. Møllers, og Univ. Bogtrykkeri, af J. J. Hoffmeyer.

Eivind Vågslid: Stadnamntydingar, 3 bind 1963-1979.

Edv. Bull: Norsk historisk forskning 1869-1919.

Magnus Olsen: "Norige studier" og "Fra norige filologi", 1938, 1948.

A. Lagesen: Ringeriske slekter 1935.

Ivar Wiel: Beskr. over Ringerige og Hallingdals fogderi, Oslo 1970.

R. Fladby og S. Imsen: Lokalhistorie fra gard til tettsted, 1974.

O.A. Jonsen: Innføring i kildene til Norges historie (Heimen IV og V).

O.A. Øverland: Illustreret Norges-historie, 1895.

Y. Nielsen: Norges historie fremstillet for det norske folk, 1909-1911.

Krokstogen på gamle kart

Av Brynjulf Eggen

P. Chr. Asbjørnsen har gitt Krokstogen en betydelig plass i norsk litteratur. Likevel er det lite kjent i dag at dette området er et eksempel på en forsvunnet statsalmenning. A.B. Hygen har en utredning om det i Norderhovs bygdebok fra 1914.

På 1600-tallet hadde flere "skogfinner" (rugfinner) slått seg ned med fast bosetting på Heggeli, Langli, Flåten, Stuvdal og Spålen. De kom i konflikt med de bruksberettigedes almenningsbruk, og det ble utstedt skjøte og kongelige reskripter som skulle ivareta begge parters interesser, fra 1680-årene av. I følge Hygen så foregikk det første forsøket på å undergrave almenningens status, etter 1730-årene. En innberetning om Ringerikes almenninger fra vedkommende foged og sorenskriver (i 1734) ble etterhånden fjernet fra sin arkivplass. Hygen sier: "Dette var et ledd i den lange rekken av forskjellige handlinger som fantes nødvendig for å få statens eiendom til å gå over på andre hender". Men det var først i 1759 at det berømte "Stuvdalsforliket" ble inngått, og denne avtalen var egentlig det eneste dokumentet som senere eiere har kunnet påberope seg som bevis for eiendomsrett over en vesentlig del av almenningen.

"Madam Leuch" hadde kjøpt disse finne-boplassene med tilhørende hogstrett og annet bruk i omliggende skog. Og nå var det hennes sønnesønn Morten Leuch som satte almenningsbrukerne stevne på Stuvdal. Han viste fram et kart over den delen av almenningen som han mente å disponere selv, og truet de andre brukerne med tiltale for ulovlig barkeflekking og annet bruk av dette området. Deretter tilbød han et forlik som gikk ut på at de øvrige brukerne i stedet for bark og neverflekking til takene, for framtida skulle tekke seter-takene sine med halvklovninger.

Den nøyaktige ordlyden kjennes ikke da forliket ble tinglest et helt år senere - og da bare som gjenpart attestert av Leuch selv. Forliket ble avsluttet 6. juni 1759, og det skjedde i virkeligheten ingen endring i utnyttelsen av almenningsrettene totalt sett. Bruken av området fortsatte som før. Hygen mener for sin del at Morten Leuch dermed hadde skaffet et dokument som ved visse omstendigheter senere eiere kunne påberope seg som hjemmelsdokument. "Det hele hadde gått så stille og fredelig til, øvrigheten som skulle våke over statens eller kronens gods var ikke blitt alarmert", sier Hygen.

Nord for den grensen som Leuch hadde satt på sitt kart, var det andre interessenter til eiendomsretten i Krokstog-almenningen. Hygen sier: "Det var herrerne Anker og Hiorth som fløtet tømmer nedover til Kristiania i siste halvdel av det attende århundre. Det var med dem som med Leuch, de manglet hjemmel til skogen".

Disse to gikk til prosess mot de bruksberettigede, men dommen gikk i bøndenes favør. Området rundt Spålen (i dag en del av Nordmarka) ble knesatt å skulle være kongens almenning hvor bøndene hadde sine bruksretter i behold. Men Peder Anker brukte da samme prinsippet som Leuch tidligere hadde gjort; han ville "kjøpe" bøndenes rettigheter - så hadde han da i hvert fall skaffet seg en slags tilsynelatende "eiendomshjemmel". Og da handelen skulle avsluttes, brukte Anker kongens egen foged (Dorph) som forhandler - selvfølgelig mot god betaling. Dermed kunne han være sikker på at noen representant for myndighetene ikke ville komme med innsigelser mot skjøtets gyldighet. Skjøtet ble undertegnet på "Haug almues vegne" av ti gardbrukere (1785), og heter siden timanns-skjøtet. Hygen: "Det sies at dette, like så vel

som Stuvdalsforliket ikke var undertegnet av rette vedkommende, og således ikke skulle kunne påberopes som lovlige hjemmelsdokumenter."

Det var vel ikke noe rart om bøndene, etter disse to transaksjonene, begynte å tro at de også var eiendomsberettiget til resten av almenningen. Det ble diverse søksmål mot staten, og hele prosedyren endte med at Stortinget i 1816 overlot til regjeringen å selge almenningsrestene til de bruksberettigede.

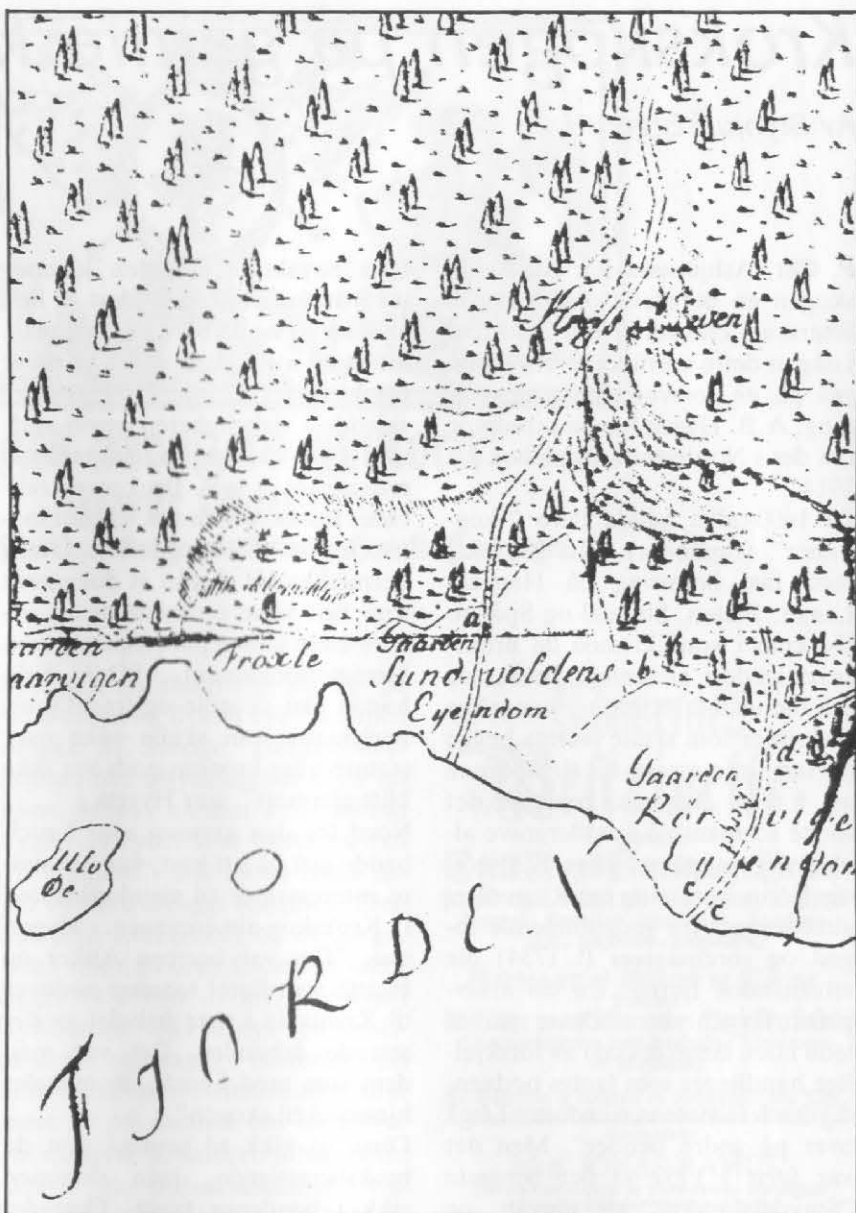
Så langt, hva angår Hygen og hans framstilling av saken, må det være tillatt med noen personlige betraktninger. Etter tidens forhold var vel kanskje ikke Stuvdalsforliket og timanns-skjøtet helt ulovlige. Det er bl.a. en kjensgjerning at almenningslovgivningen ble satt i system først fra 1863 av. Og etter Stortingsvedtaket av 1816 har det nok vært umulig å få forandret noe i den øvrige delen av almenningen. Uten å kjenne saksdetaljer synes det rimelig å tro at det er lignende forhold som prof. Fleischer mener gjelder for resten av Nordmarka også i dag.

Hygen er ikke nådig i sin framstilling av senere statsminister Ankers grådighet. Da kjøpet var bragt i orden, ble de bruksberettigede enige om å foreta utskifting av skogen. Gardene har således fått tildelt hver sin teig av dette skogarealet. Utskiftingen ble avsluttet i 1823, og da hadde Anker på ny grepet inn i begivenhetene. Han fremmet krav om å få både tømmer og ved fra almenningen også i fortsettelsen. Dette i henhold til et skjøte fra 1641 som angikk skogfinnenes rettigheter i almenningen. De nye skogeierne lot seg skremme til å inngå forlik, og tilsto Bærum Verk å få utvist tømmer-skog etter en skyld av 15 skippund. Hygen: "Her var atter en tilsnikelse av Anker. Hans rett, som han

kaller skjøte, var egentlig Bærum Verks cirkumference-rett som sikret verket hva det trengte av ved, i en avstand av 4 mil rundt verket. Hadde Anker fått sin andel i henhold til cirkumference-retten i stedet for etter skjøtet av 1641, så måtte bygden ha fått tilbake skogen. Men bøndenes forlik har hindret dette ...”

I 1820-årene var hele landets matrikkel under arbeid, samtlige eiendomsregistre skulle ajourføres. Ringerikes sorenskriver skrev innledningsvis til daværende finansminister grev Wedel og forespurte hvilken hjemmel statsminister Anker hadde til disse skogarealene innpå Nordmarka. Hr. finansministeren henviste til statsminister Ankers fullmektig som den som hadde best kjennskap til Ankers eiendommer. I arkivet der fantes bare "Stuvdalsforliket" av 1759, samt Timannsskjøtet på Spålen-skogen fra 1785. Matrikkelkommissjonen for Ringerike godtok dette materialet, og for første gang ble denne delen av Krokskogen skyld-satt (som tilhørende Anker). Det hører med til historien at grev Wedel var statsministerens svigersønn og arving. Flere år senere ville sorenskriverens sønn kjøpe de såkalte greveskoger i Land og Valdres. Han fikk så rimelige betingelser at han ble millionær på handelen. Hygen: "Restene av grev Wedels adelskap gikk dermed rett i vasken."

I NGOs arkiv finnes et kart over "Ringerigs Almindning eller Krogskoven". Det er opptatt i tiden 6/9 - 27/10-1800 av en representant for datidens landmålere, kaptein Christian Meitzner. Han var kompanisjef for "Sigdalske Kompagnie" og ble senere både major og oberstløytnant. Kartet har vært saksbilag for almenningsbøndene, teksten anfører nemlig "samejens Grændser saaledes som de af Almuen ere Conducteuren anviste." Hygen forteller at ved en "Process" omkring 1810 uttalte bøndenes advokat at almenningens omkrets var "omtrent 6 Miile". Denne opplysningen stammer sikkert fra Meitzners kart som har en anmerkning i kartteksten: "Uaktet

denne almindning formedelst de mange krogete Linier som indeluttes samme, er 6 Miile i Omkreds, så vil dog dens Quadrat Indhold kun udgjøre 1/8 Quadrat Miile."

Dette var altså resten av Krokskogen, untatt arealene Spålen og Stuvdal. En mulig medvirkende årsak til at sorenskriveren godtok Stuvdalsforliket og timanns-skjøtet ved skyldsettingen, kan det vel søkes i bøndenes ettergivenhet. Den mektige naboen Bærum Verk krevet å få tømmer i en skog som de tidligere ikke hadde eiet. Det er kanskje for mye forlangt å mene at bøndene skulle prosedert imot et slikt krav, og samtidig forsøkt å så tvil om eiendomsretten til Stuvdal- og Spålenmarka. Hygen var tydeli-

NGOs arkiv, Buskerud nr. 13. Kartets format er ganske stort, målestokken likeså (1:50 000), og vannkonturenes forløp viser at vi i dag ville kalle dette for en meget enkel kroking. Den samme Meitzner hadde nok ikke vår tids tekniske muligheter til å lage kart.

givs bygdepatriot og tenkte ikke over slike ting. De enkelte bøndene hadde vel forskjellig økonomisk evne, noe som også ville gjøre det vanskelig å gå sammen i ett felles søksmål. Formannskapslovene eksisterte ikke før 1839, og kommunale myndigheter i vår egen oppfatning av ordet fantes ikke av den grunn. Det eksisterte ikke noe organ som kunne samordne og administrere bøndenes interesser.

17. mai-tale 1888

Av Torgrim Elsrud

Kjære Venner, ærede Forsamling.

Vi ere om igjen idag forsamlet paa denne vor kjære og for Fædrelandet saa betydningsfulde 17de Mai Dag.

Ja, vi har jo alle forud for idag hørt at der paa denne Dag for 74 Aar siden blev Verket fuldført, hvorefter Norge igjen fik sin Frihed og Selvstendighed tilbage, og derfor bør ogsaa Dagen alltid feires af os som en Festdag. Ja, paa denne Frihed og Selvstendighed har da det norske Folk arbeidet og bygget i disse 74 Aar til Held, Lykke og Velsignelse for Samfundet, men kjære Venner, hvad er egentlig Grundstenen, Grundpilaren hvorpaa et Lands Frihed og Selvstendighed har sit sikreste Støttepunkt? Ja montro om ikke denne er Oplysningen! Mig forekommer det ialfald saa. Thi hvad Solskin er for det sorte Muld, er sand Oplysning for Muldets Frænde. Ja, hvad Frugter vilde vel det sorte Muld frembringe dersom det ikke fik Solskin. Aa nei, uden Solskin vilde nok altid Mulden blive sort, men ved nu blot at kaste Øiet bort over Marken, ser vi jo straks hvad Solskin kan frembringe, og det er som nyt Liv tilsmiler og opmuntrer os, Muldets Frænde, til at skaffe os større og bedre Kundskaber.

Ja, hvorledes var det med Oplysningen i Norge i Friheds Kompensationsperiode 1814? I den Retning saag det nok ikke aller lysest ud i Norge, thi Oplysningen iblandt Almuen var da liden, men denne har da siden gaaet frem Skridt for Skridt helt til denne Tid; men hvem er det i Særdeleshed der har æren af Oplysningen? Jo, det er Folkeskolerne der ved sine Lærere herfor har Æren. Disse Folkeskolelærere skal da for Amtets vedkommende til Sommeren besøge Aadalen, idet det da her i Bygden skal holdes et

større Lærermøde, ladt os Aadølinger da paa den Maade vise at vi ælsker Oplysning ved at modtage disse Budbærere paa en værdig Maade ved at vise dem Gjestfrihed og paa alle Maader søge at gjøre dem Tiden her oppe saa behagelig og hyggelig som mulig. Vel er Aadalens lokalske Forholde Stedbarn i Forhold til Fladbygderne, men Gjestfriheden behøver derfor ikke at være mindre, som jo før har vist sig, og som jeg ogsaa haaber, vil vise sig i Sommer ved at vi modtager disse Lærere paa en værdig Maade.

Ja, Oplysningen, Kjære Venner, er den Løftestang der skal løfte et Folk op i Moral og til Bevisthed om ikke alene Pligter og Ansvar de skyldte Fædrelandet, men ogsaa Rettigheder enhver fri Borger bør have i en fri Stat. Og min Mening er den at den Tid ikke er saa fjærn da hver myndig og selvhjulpen Mand i Norges Land kan faa være med at lægge sit Lod i Vægtskaalen til Landets Styr og Stel, baade i Stadt, Amt og Herred og at det ikke lenger som nu er Tilfælde, Jorden, Formue, Indtægter, Hebraisken og Gresken hertil har den afgjørende Stemme, men Manden selv, den frie norske Borger og Fædrelandets Forsvarer. Og naar saa den Tid kommer, gjelder for enhver at være i Besiddelse av saapas Kundskab at han kan vide at bruge denne paa rette Maade overensstemmende med Konstitusjonens Aand og Prinsipper og ikke lade sig lede hverken af Paal eller Per ved Valgene, men vil afgive sin Stemme efter beste overbevisning.

Ja, vi Aadølinger har nok ogsaa, i den senere Tid ialfald, været Lykkens Skjødebarn, idet vi har haft flinke, dygtige og trofaste Lærere, der altid har arbeidet med Iver og med Kjærlighed i Skolens Tjeneste.

Herfor har de ogsaa faaet sin Ros og vundet sine Overordnedes Tillid og Agtelse, og efter Biskopens Dom efter senest afholdt Bispevisitats, stod Aadalen i første Klasse i hele Stiftet i Dygtighed af Lærere og som Følge heraf da ogsaa flinke Børn. Aadalen kan derfor ogsaa i sandhed være stolt af sit Lærerpersonale, som vi da ogsaa burde søge at gjøre livet saa let og behageligt som mulig. Men er dette da virkelig Tilfælde at dette bliver gjort i alle Skolens Kredser, aa nei, desverre der findes ogsaa saadanne Elementer inden denne Kreds der endog gaar saavidt i Modarbeidelsen af Skolens Gjærning at de søger at faa afskediget sin Lærer og afsat fra sin Lærerbestilling, og hvorfor? Jo, fordi han er for stræng i sin Refselse og Tugt mod Skolebarna. Det kan nok saa være, men kjære Venner, jeg gad sandelig vide hvorledes Skolen vilde blive naar Læreren ikke skulde have Tilladelse til at revse Skolebørnene naar disse Gang paa Gang kom paa Skolen uden at kunne sine Lekser og søge ved Løgn at komme herifra.

Kjære Forældre, I som selv har haft Børn at opdrage, I har nok selv lidt Erfaring for hvilken trættendes og tolmødheds Arbeide det ofte er at faa lært disse at læse og opdrage

Dem i Tugt og Lydighed, derfor kjære Venner, søg ikke at gjøre en Lærers Gjerning tungere end den i virkeligheden er. Den er tung nok aligevel, læg ikke Sten til Byrden.

Den af vore Lærere der af disse Personers Anklage skulde rammes, er vor kjære lærer Aaberg, han der nu i disse 2 Kredser, Skagnes og Vikers, har arbeidet i Skolens Tjeneste mange Aar med en Iver og Nidkjerhed som faa, han skulde fjærnes fra Skolen som uværdig til at beklæde denne vigtige Post, som uskikket til Børneopdrager i det norske Samfunn.

For at vise sin Sympati for sin Lærer, og til Tægn paa at de fremdeles ønsker at beholde ham i sin Kreds, har da Skolebørnene af Vikers Kreds skudt sammen til en liden Present som jeg da paa deres Vegne har den Glæde at overrekke Lærer Aaberg. Modtag derfor denne lille Gave som Erkjendtlighedsbevis for den Opofrelse og Velvilie De har omgaaet de Smaa, og med Ønske om at Du fremdeles længe vil forundes Helbred til Arbeide i Skolens Tjeneste, vil jeg med dette Ønske tillade mig at udbringe et længe leve, Lærer Aaberg, og til dette Leve et tre Gange Hurra.

Og saa har vi Punsjebordet derne, saa jeg haaber der vil tømme endel Bægre paa Aabergs Velgaaende.

Kommentar til artikkelen i heftet

"Ringerike" 1987:

"Hattemakerkrigen"

Av Kari Schrøder

Jeg har nylig lest et stykke i "Ringerike '87", hefte 59, om "Hattemakerkrigen", et tema som interesserer meg meget da min oldefar Hans Christian Hansen Mælingen deltok i arbeiderbevegelsen der under Thrane. Jeg har lest en god del om dette for å få klarhet i hvilken rolle min oldefar spilte i det som hendte den gang.

Av min mor fikk jeg vite at Hans Christian Hansen Mælingen var skomaker, og at han hengte seg. I kirkeboken for Norderhov står det også under dato 2. august 1851 at han var død, og i marginen i kirkeboken står også "hængt seg".

Nå står det imidlertid i "Ringerike"-artikkelen at det var skomaker Mikkel Eriksen som satt på Hverven da de militære kom, og at han gikk bort og hengte seg. Færden sier imidlertid at det var Hans Christian Hansen Mælingen som gjorde dette, at det altså var H. Chr. H. Mælingen som satt på Hverven som skomaker den gang.

Når det gjelder oldefar, så mislikte han Knutsens fremgangsmåte i agitasjonen, og sammen med en del andre personer gikk han inn i et styre som ønsket forhandlinger og ikke revolusjon. I dette styret er nevnt i en bok (Ropeids?) fire av disse personer i denne rekkefølge:

Amund Pedersen Wold, skomaker
Hans Christian Hansen Mælingen,
Magnus Mønsen og Lars Tollefsen.

(Oldefars navn er uthevet av forfatteren av nevnte bok.) Jeg trekker den slutning at oldefar hadde en fremtredende stilling i dette styret, og at han ved innledende forhør hadde fått høre trussel om at han kunne vente seg ni års tukthus. Oldefars meninger er dokumentert under forhør, og jeg har lest et par steder at han var uskyldig.

I 1851 deltok H. Chr. Mælingen i St. Hansfesten ved Hønefossen da Hønefoss-foreningens nye fane skulle avsløres - med oldefar i spissen. Dagen etter var det samling på Vestern, og på oppfordring fra H. Chr. H. Mælingen, ble det "fremhævet muntre Hurraraab samt afsjunget et Par dertil passende Sange" til ære for "disse Gaarders Eiere" - altså eierne av Vestern gård hvor fanetoget samlet seg. Ellers har jeg lest lite hva det ovennevnte styre foretok seg, men de ville delta i Lilletinget og hadde sikkert en viss posisjon.

Selv om det står at min oldefar ikke hadde gjort seg skyldig til straff, så var det vel den trussel om straff han tidligere hadde hørt som drev ham til å ta sitt liv.

Finnsand i Ådalen

Av Thorleif Solberg

Foranledningen til denne artikkelen er det funn av gamle dokumenter som eieren av søndre Finnsand i dag, Heyn Sverre, gjorde da han skulle isolere taket over tredje etasje i den gamle hovedbygningen på garden.

Her kom til syne en vakker, gammel ransel av never. Ranselen inneholdt kopier av skifter, føderådskontrakter m.m. som forteller om menneskene og livet på garden i flere generasjoner. O. Rygh mener at gardens navn kommer av plantenavnet finn eller finnskjegg (*Nardus stricta*).

Garden dukket først opp i et gammelt diplom datert Norderhov 15. februar 1511 (DN IX 425): "*Gunner Dyresson, lensmann på Ringrike, lovlig tilkrevd av Erlend Dy-*

resson, som krevde vitnemål om en ødegård, Finnsand i Ådalen. Engebret Kitilsson, Torleiff Kitilsson og Harald Engebretsson vitner om sine foreldres ord, visst for 60 år siden, at ingen kongseie eller annen manns eie var i Finnsand".

Først omkring 1660 blir det igjen fast busetting på Finnsand, den nevnes da som rydningsplass, etter at garden har ligget øde siden Svarredauen. Peder Olufssen er oppsitter i 1664, 34 år gammel. Garden blir tidlig delt i to bruk, nordre og søndre Finnsand.

Søndre Finnsand

Vi skal følge den gamle slekten på søndre Finnsand fra gammel tid til nåtida, og samtidig gjøre bruk av de gamle dokumentene som ble funnet på garden.

I. Harald Østenssen Sørurn på Sørurn i Begnadalen er den første mann av slekten vi kjenner av navn (Johannes Nepstad: Riksråd Paal Eriksons ætt, 1962). Barn: 1. Anders Haraldssen Haugsrud, 2. Peder Haraldssen Piltingsrud, 3. Østen Haraldssen Sørurn (1601-1712), 4. Elling Haraldssen Sørurn.

II. Anders Haraldssen Haugsrud (1591-1697). Han satt på nordre Haugsrud i Begnadalen. Barn: 1. Ole Anderssen Haugsrud, 2. Arne Anderssen Lie i Hedalen.

III. Ole Anderssen Haugsrud (1632-1718), g.m. *Inger Monsdt Hvalby, Landåsen* (1632-1720). Her kommer navnet Mons inn i slekten, som har fulgt denne til i dag. Inger er datter av *Mons Lauridsen (Larssen) Hvalby*, som er nevnt på Hvalby i Land fra 1634. Seglet hans er bevart fra 24. august 1624:

Ole og Inger hadde følgende barn: 1. Harald Olssen Haugsrud, 2. Anders Olssen Hoff, 3. Mons Olssen Finsand, 4. Eli g.m. Ole Olssen

Sundheim, N. Aurdal, 5. Kjersti g.m. lensmann Hans Larssen Skøyen i Land. 6. Guri (eller Kari) g.m. lensmann Lars Erikssen Strand, Aurdal.

IV. Mons Olssen Finsand, begr. 20/9-1750, 69 år, g.m. *Ingeborg Olsdt Haugrud, søndre*, f. ca. 1687, skifte i 1759. Ingeborgs søster Marit ble g.m. Anders Arnesen Fønhus som overtok nordre Finnsand. I panteboka ser vi at Mons Olssen Haugrud kjøper 5 lpd i Finnsand den 24/11-1714 og betaler for det 250 rdl. I 1719 er nevnt Mogens og Nils på hvert sitt Finnsand, i 1735 Mogens og Anders.

Mons og Ingeborg hadde barna: 1. Ole Monssen Finsand d.e., 2. Ole Monssen Finsand d.y., begr. i januar 1806, 87 år, 3. Lars Monssen g. 15/10-1782 m. Kari Narvesdt Bergsund, 4. Anders Monssen, 5. Inger f. 1712, 6. Siri f. 1737.

Blant de nevnte dokumentene på Finnsand er det et skifte datert 10/7-1748, forlangt av Mons Olssen Finsand og hustru Ingeborg Olsdt, hvor de i levende live fordeler sitt eiende løsøre mellom sine barn. Likeså finner vi et skiftebrev sluttet 23/11-1759 etter avgangne Ingeborg Olsdatter Finsand. Av hennes etterlatte klær nevnes: Et par røde stemet vanter, et snøreliv av grønt fløyen stoff, en rød kledestrøye, et sort verkens skjørt, en sort kledestrøye og en sort fløyens luve.

V. Ole Monssen Finsand d.e., begr. 5/10-1788, 66 år, g.m. 1. *Barbro Ellingsdt Hovland*, dpt. 5/6-1734, skifte i 1768, g.m. 2. *Anne Pedersdt*.

I sitt første ekteskap hadde Ole følgende barn: 1. Mons Olssen Finsand, 2. Elling Olssen Finsand f. 1758, 3. Erik Olssen Rua f. 1760, 4. Tron Olssen f. 1763, 5. Ole Olsen f. 1766, 6. Anders Olssen f. 1768, 7. Ingeborg f. 1762, g.m. Torger Anderssen Støa.

Barn i annet ekteskap: 8. Harald Olssen Vassenden (1777-1854), g.m. Mari Gudbrandsdt og seinere

Vivi Sverre med neverkonten som ble funnet på loftet.

med *Sigrid Hansdt Rustand*, 9. *Barbro* f. 1772 g.m. *Ole Olssen Struksnes*, 10. *Kari* f. 1774 g.m. 1. *Jon Halvorssen Rødningsand*, g.m. 2. *Ole Olssen Neslie*.

På loftet på Finnsand ble også funnet skiftet etter *Barbro Ellingsdt Finsand*, datert 16/8-1768. Her nevnes hennes gangklær: En grønn damask kåpe, et ranned verkens skjørt, en baste kyse, en grønn rafin trøye, en rød bunnings trøye, et flanel liv. Garden fødde 3 hester, 11 voksne kuer (*Sommergo*, *Mairos*, *Snøros*, *Nybån*, *Buros*, *Livros*, *Littago*, en østegårds kolle, *Lykkeros*, *Marigjev*, *Skaute*), 6 ungdyr og okser, 21 sauer, 14 geiter, 6 bukker, derav 2 jolk og 2 gra, og ei grisepurke.

Boets brutto formue beløp seg til 771 rdl, netto formue 749 rdl 2 ort 6 skilling. Fastegodset var *Finnsand* av skyld 6 skinn eller ½ hud. Det er skifte etter *Ole Monssen Finsand* 15/7-1788 mellom hans gjenlevende hustru *Anne Pedersdatter* og hans i to ekteskap avlede barn. På *Finnsand* oppbevares også en egenhendig skrevet erklæring av *Ole Monssen Finsand*, hvor han vedgår å være skyldig penger til sin bror *Anders*. Brevet er datert 17. mars 1746 og angir at han skylder for ei børs og "bomad af de tuende kiør som blev saalt".

VI. Mons Olssen Finsand, dpt. 12/6-1756, trol. 3/6, cop. 20/9-1789 m. *Gjertrud Tronsdt Bergsund*, f. 1762, skifte i 1847. Barn: 1. *Ole Monssen Finsand*, 2. *Tron Monssen Finsand* f. 1796, 3. *Inger* g.m. 1. *Gudbrand Nilssen Skagnes*, g.m. 2. *Gulbrand Aslessen Lunde*, 4. *Barbro* f. 1799, g.m. *Tron Jonsson Haugerud*. Den 7/9-1847 ble det holdt skifterett på garden *Gunbjørud* etter den avdøde livørskone *Gjertrud Tronsdatter Finsand*. Det ble til deling 305 rdl. 2 ort og 15 skilling.

Det mest interessante dokumentet som ble funnet på *Finnsand*, er et reisepass utstedt til *Mons Olssen Finsand* i 1784 av sjefen for *Den Kongelige Livgarde* til *Hest* i *København*. *Mons Finsand* hadde siden 1777 tjenestegjort i *livgarden* og skulle nå hjem til *Ådalen*:

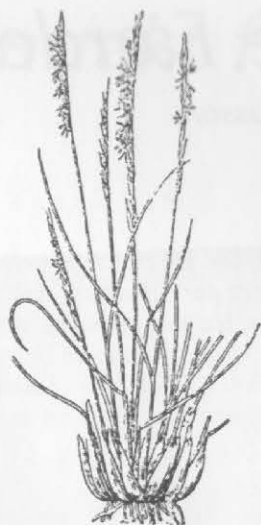
Hans Kongelige Majestæt til Danmark og Norge - bestalter Kammerherre, Obrist af Cavalleriet, samt Obrist Lieutenant og Commendeur ved den Kongelige Livgarde til Hest etc. - Jeg, Joachim Melchior von Holten von Castenschiold, gjør vitterligt, at Foreviseren af dette, Mons Olsen, født udi Norge, og nu 28 Aar gammel, af høi Statur, 79 danske Tommer lang, guul af Haar og blaa af Øine, stærk af Skuldre og stærk af Been, haver tient ved

den Kongelige Livgarde til Hest og under den 2. Escadron siden den 17. Junii Anno 1777, og saaledes udi syv Aar som Garder, men da han nu agter at søge sin Lykke udi sit Fædreneland Norge, og anholdt fra Tienesten i Garden at vorde entlediget, saa meddeles ham ikke alle- neste dette Reisepas, hvorefter enhver efter Standsbyrd ombedes at lade bemeldte Mons Olsen frit passere tilbage til sit Fædreneland, men endog at enhver vilde efter Oms- tændighederne være ham beforderlig - Da han i den Tid han haver ti- ent Hans Majestæt ved alle Leilig- heder saaleder haver opført sig, at han paa alle Kongens Undersaatters Høiagtelse og Velvillighed kan gjøre Fordring, og jeg ham til samme bør recommendere, hvilket jeg og igien imod enhver ved given Leilig- hed skal erkiende. København den 4de Junii 1784".

VII. Ole Monssen Finsand, dpt. 27/3-1791, død 4/4-1851, skifte i 1851, g.m. *Kristi Torstensdt Hjelle*. Barn: 1. Mons Olssen Finsand, 2. Elling Olssen Finsand f. 1832, ugift, 3. Torsten Olssen, 4. Mari (1821-1897) g.m. Abraham Hval, barnløse, 5. Gjertrud f. 1823, g.m. Amund Gulbrandssen Søfferud i Land, etterslekt bl.a. i Land og på Hadeland, 6. Inger (1824-1912) g.m. Hans Olssen Rustand, slekten sitter på Rustand også i dag, 7. Marte g.m. Ole Trulssen Fjøsvisa, Somdalen, 8. Kristi g.m. Anders E. Hval f. 1834, deres sønn Ole Andreas Hval g.m. Karen Opp- erud hadde barna: a. Abraham på øvre Hval, b. Erik på nedre Hval, c. Kristian på Somdalen, d. Mari g.m. Johan Aslaksrud på Berg- sund, e. Thora g.m. arkitekt Nord- hagen.

Det er skifte etter Ole Monssen Finsand 14/5-1851. Boet eide gods foruten i Finsand, også i Hval, Semmen og Bendiksplass. Skiftet etter Kristi Torstensdatter Finsand ble holdt 14/1-1872.

VIII. Mons Olssen Finsand, f. 2/6, dpt. 10/7-1830 i Vikar, g. 7/4-1856 m. *Karen Oline Ellingsdt Grøn- vold*, f. 5/10, dpt. 3/11-1833. Barn: 1. Ole Monssen Finsand, 2. Elling

Finnskjegg (*nardus stricta*).

Monssen Finsand f. 1857, han bodde på Svendsrud på Tyristrand fra 1905 og hadde barna: Lina, Olaug, Torkil, Karen, Steinar (USA) og Mogens, 3. Kristian Monssen Finsand f. 1862, g.m. Marte Sætra fra Bjoneroa. De har barna: Elling, Mons, ugift, Anders g.m. Margit Lysenstøa, Ole Rognbakken, Kjersti g.m. Anders Granheim i Ådalen, 4. Kjersti.

IX. Ole Monssen Finsand, f. 12/7, dpt. 3/8-1856 i Vikar, g.m. *Kristine Trulsdtt Grønvold*. De var søsken- barn. Barn: 1. Mons, ugift, 2. El- ling, ugift, 3. Truls, ugift, 4. Arne, fanejunker, 5. Gjertrud, ugift, 6. Olaug g.m. Ole Lehovd fra Nume- dal, 7. Karen.

I 1887 ble søndre Finnsand solgt på auksjon for 40 830 kroner til Jes- per Holte, pluss livvære verdsatt til 16 000 kroner. Broren Elling Monssen hadde garden ei tid, 1891 - 1905, men så gikk den definitivt ut av den gamle Finnsand-ætten. Ole Monssen kjøpte Fure på Mo- dum, hvor han bodde i 1905, men flyttet seinere til Hjertelia på Tyri- strand. Han var en særmerkt per- sonlighet, og utallige er de historier som fortelles om ham i Ådalen.

Som så mange andre på den tida likte han godt en dram. En av ris- pene etter ham lyder: "Skål kopp, sa'n Ola Finsand, han satt og skålte med seg sjøl".

Tur fra Bønsnæs i Hole: Bygdevise "Underveis"

Ytterst ut paa Tangen vor gamle Bønsnæs kjerka staar, speiler sig i Tyriffjord, pynter op vor ættejord.

Den har seet sekler ni, fylder snart de fulde ti, mangen dag i vaar og høst, staat i storm fra nord og øst.

Røysetangen er vor grænd, før som nu her bodde mænd, mindes skal hin Sigurd Syr, tanken hen til saga flyr.

Derifra jeg kjører op Hundstadbakken helt til top, Bruna lar jeg hvile faa, kjøper mig en nybakt skraa.

Kræmmeren har varer nok, gryn og salt, ja hososokk, men jeg skal til byen vor, med litt flesk og hestelaar.

Rangler frem til Skrangledal, længre bort er Byersal. Loggen der i laget maa, mester Ola altid staa.

Rundt omkring er fine gods, men jeg trænger nu en lods, skal jeg drage Libak ned, eller nedom Ola smed.

Bortpaa moen kom en bil, kjøpte som en krigersk pil, tomter av en løkt var paa, hornet varslet hu og haa.

Kjære, snille bilemand, stans da farten hvis du kan, rygg dig hit og rygg dig dit, kjøp i grøfta med dit skitt.

Bruna kom sig atter op, selv jeg skrek og bandte: stop! Bilen var i skauen søkt, og jeg øinet inga løkt.

Engebret Moe Færden

Av folkehøgskolestyrar Aslak Torjusson.

Jeg gjennomgik "Ringerikes real-skole" hvor menneskebornene maatte lære sine ting, kom ind på Nissens skole i 1862 og blev teologisk kandidat 1873. Efter et halvt aars vikariat ved Ringerikes real-

skole, tok jeg pract. høsten 1874. Efter et par vikariater paa Ringerike og Hamar, blev jeg ansat som lærer paa Christiania borgerskole høsten 1875 og efter 2 aars forløp som bestyrer av den flytbare "Nedre

Amtsskole" i Buskerud, hvilken skole fra 1914 heter "Ringerikes amtsskole" og er fast i Norderhov.

Jeg har altsaa den meste tid hat den antediluvianske bestilling at være omgangsskolemester. Og det har medført to ting.

For det første den at jeg som Odyssevs har været en "omtumlet og mange plagers mand", og for det andet at jeg paa grund av cirkulationen ikke har faat ro og stunder til at bli videre mosegrodd.

Arbeidet med den mindre fuldkomne nutidsungdom gjør ogsaa at man beholder temperaturen i blodet.

Hvis jeg saa skal antyde de 50 aars "erfaringer og resultater", saa maa jeg bekjende at jeg aldrig har angret paa at jeg allerede som Monrads discipel ansaa mig kaldet til at blive en idéens ringe tjener fra 1866 at regne, og den idé som det laa min studietids teologer nærmest at tjene var det "folkelige", hvilket var kredsbestemte som den menneskelige enhet av nationalitet og kristendom.

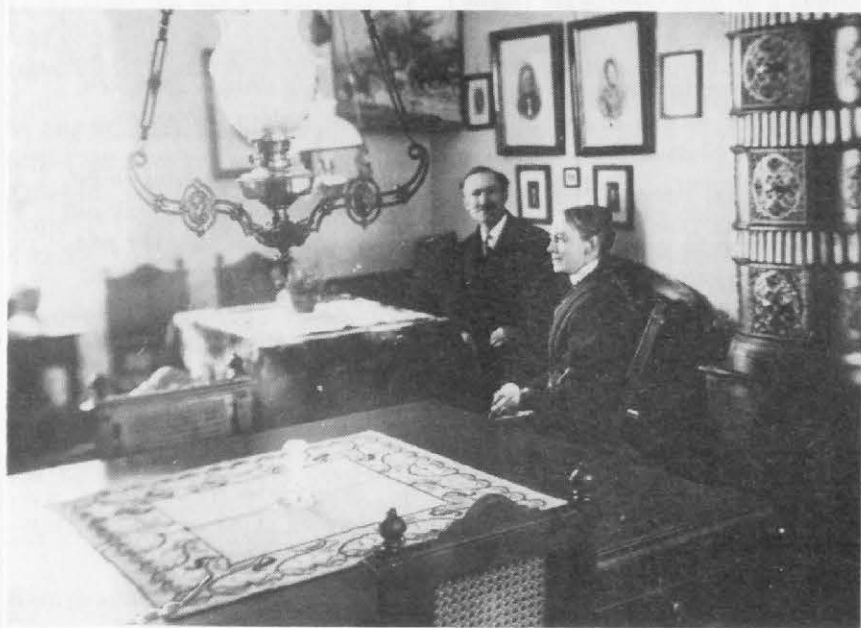
Da imidlertid denne idé i virkeligheten trods alt ikke passer foran nogen politisk kjærre, saa har tjenesten ikke bragt nogen videre materiel fordel og i det hele mere bruk av sværd end av honning og salvekrukke.

Men fordi tjenesten den hele tid har medført baade utvortes og indvortes forbindelse med ungdommen, saa maa jeg, for at være i sandhet, nu avgi den bekjendelse at 2den september 1916 staar for undertegnede mere som en sommerdag end som en høstdag."

(Studenterne 1866).

Klækken gjestgiveri.

Fra stuen på Klækken, kandidaten og hans søster.

En føderådskontrakt fra Ådalen

Underskrevne, Anne Nechlasdatter* Tydodden, Kiendes og hermed gjør Vitterlig: At som min Søn Ole Harraldsen Tydodden, efter den imellom os Sluttede Accord, Har forbundet Sig for min Livs tiid at skaffe mig aarlig som Livøre af Pladsen Tyodden 3 tønder Korn, af Bland Korn og Havre i proporti- on af hver Sortement som det paa Pladsen Saaes og aufles, ½ Setting Sæd Liin land som aarlig til kjøres og drives samt Høstes, 1 Koe aarlig at føde Vogte og stille**, 1 Souv at føde, aarlig 1 par Skoe, Senge Klæ- der til fornødent brug, samt fornø- den Tobak, item Varmt Huus og fornøden opvartning i min alder- dom og paakommende Svaghed, endelig og hæst til Kirken naar be- høves, Ligesaa ogsaa efter min Død een Sømmelig begravelse, og ieg efter billigste priiser anslaaer disse aarlige udgifter og byrder for i minste 22 rd^r. skriver Toe og tyve Rixdahler og desuden min begra- velses omkostning, ieg og ikke med mindre aarlig kand see udkomme, nu ieg ikke formaaer at bruge min ejende 3die part i Pladsen Tydod- den, Men ieg derhos fornunftig maae indsee at om ieg tiltog med aarlig at betale paa livs ophold af min Ringe ejendom, kunde den re- ent inden faae aar bortsmelte og ieg omsider geraade i uformuen- hed til det daglige og nødtørftige Livs ophold, Saa har ieg Resolve- ret til som herved skeer at overdra- ge til bemelte min Søn Ole Har- raldsen min ejende andeel som er 3die parten udi Pladsen Tydodden eller saa meget som ieg derudi ef- ter Skifte Brev maatte eje, saale- des at hand samme fra dato som sin ejendom og odel antager og be- holder af mig og mine andre arf- vinger upaaanket, jmod at hand formedelst sin accord og under- skrift herpaa, aarlig forskaffer mi- eg det opteignede Livøre og omsi- der bestædiger mig til graven, Men i hvor faae eller mange aar ieg

maatte leve skal Livøret anskaffes mig af Pladsen ubetragedt hvad forandringer end dermed kunde indløbe enten ved Sahl. dødsfald eller deslige, min afstandne part i Tydodden, paa hvilken livøret dog bestandig hæfter til min Død, skal ligesaa uforandret følge min Søn Ole Harraldsen enten ieg lever len- ge eller kort, og hvorom ieg her- med forbliver hands hiemmel- mand.- og da ieg tillige underteig- nede Ole Harraldsen indgaaer det- te anførte i et og alt til ubrødelig efterholdelse paa min Siide saa meget meer som min Moder lader følge med Pladsen og under Kjøbe accorden af løsøre Neml. 1 Tacke med bagstegang*** og 1 gryde, saa skal dette forpligte mig gandske, og livøret fuldkommen hæfte paa Pladsen Tydodden for min Moders livs tiid.- hvilket under min Haand Stadfæstes.- Til bekræftelse under begges vores underskrift og min Anne Nechlasdatters laugværge Helge Grønvolds bekræftning.

Hesselberg den 3. Marty 1775.-

Ole Harraldsen
Til vitterlighed
Helge Waagaard
Gulbrand Helgesen Waagaard
(sign.)

Anne Nechlasdatter
Som laugværge og paa Enckens
vegne
Helge Ellingsen Grønvold
(sign.)

Bet. 2 (ort (mark)) 16 s.
Betalt alene tinglysing.

Funnet i O. Rygh: Norske Gaardnavne,
Bind V - Buskerud amt:

Hesleberg, Norderhov gnr. 37 tidl. også skr.
Hesselberg (f.x. matr. 1723).
Vaagaard, Norderhov gnr. 92
Grønvold, Ådalen gnr. 2
Tydodden, Ådalen gnr. 2, bnr. 16.

* Nicolausdatter?

** Ivar Aasen: "stille" (røkte)

*** Ivar Aasen: "bakstegang" (reiskap til
baking)

Vivat Norge! Historien om en seierspokal fra 1720: Fra Jon Guldals lokalhistoriske samling

Jeg fant, jeg fant, sa gutten. Nå fant jeg en seierspokal fra 1920. En glasspokal til 1 liters rominnhold. På forsiden: Den norske løve med dragen øks. På baksiden: Vi-Vat Norge - Leve Norge.

Hva hendte i 1720? Den nordiske krigen var slutt, og freden ble inngått på Fredriksborg juli i nevnte år. Og hadde ikke nordmenn da grunn til å feste og rope Vivat Norge? Det er kanskje ikke av veien med et kort historisk resymé før beretningen om seierspokalen blir gitt.

Sveriges heltekonge, Carl den XII led i 1709 et uopprettelig nederlag ved Pultava, hvoretter kongen fikk asyl i Tyrkia. Den norsk-danske kongen, Fredrik den IV, mente at tiden da var beleilig til å erklære Sverige krig for ved en heldig avslutning å gjenerobre de landskaper som hans formenn hadde måttet avgi til det seirende Sverige.

Carl den XII red i ilmarsj gjennom Europa, og kom hjem, og tok straks tøylene og planla innfall i Norge. Mannsterk kom kongen. Hans eget "kår" på 3252 mann - "Mørners kår" på 3918 og Aschebergs regiment på 800. Forsterkningene utgjorde 3959. I alt 11.929, hvortil kom kusker og håndverkere - i alt 249 mann. Oslo ble okkupert, men Akershus forble intakt.

Kongens favoritt, oberst Løven med sine dragoner, forsøkte seg å falle de norske i ryggen ved å dra over Ringerike, men der gikk det ille for svenskene, og hvilken nordmann har ikke hørt om Anna Colbjørnsdatter, Thor Hovland og Pål Puttens tapperhet? I april 1716 dro svenskehæren ut gjennom Bærum og til Krokkogen, men på Krokkleiva ble de møtt med hard motstand.

I 1718 kom Carl til Norge med ny forsterkning, og han tok fatt med beleiring av Fredriksten festning, og under denne beleiring falt han. En gammel sjøulk fra Hvaler leste etter hukommelsen denne strofen:

"På Klippens topp mot skyen ren, står Fredriksten". Her var det Carl den XII falt. "Konungen var tupad", og ilbud herom ble sendt til de svenske troppene, som under kommando av general Carl G. Armfeldt lå i det trondheimske.

Sterk og seiersvant var Armfeldt med sine herdede soldater, men mot den overmektige "general Vinter", bukket de under på Tydalsfjella.

Vår egen Tordenskjold lynte ved kysten, og nordmenn fikk for en tid troen på seg selv tilbake. Hadde ikke Norges elitetropper vært borte fra landet i 1716, så vilde det spøkt stygt for svenskehæren, og nordmenn kunne atter ha fått husbondsretten.

Det var fest og glede da freden var gjenopprettet, og glasspokalen

som her presenteres ble brukt under en freds- og seiersfest. Trolig på Ringerike, for i de siste 150 år har pokalen stått på samme sted på Røyse.

Vivat Norge var en fanfare som ikke hørtes ofte i de mørke århundrer, for landet vårt var av den danske adel bestemt til for alle tider å være et ledemot av Danmark. Pokalen må høyst sannsynlig være forarbeidet i Norge. Det skulle være interessant å vite om det nå, etter 233 års forløp, finnes flere av disse fredspokaler.

Bokhandler Nielf Hauff, som er en stor samler av glass, har sett på den gamle seierspokalen, og han sier: "Dette var et nydelig eksemplar. Jeg har mange glass, men ikke maken. Det fantes ikke i Norge noe glassverk i 1720, så jeg tror pokalen er laget i utlandet, kanskje helst i Tyskland."

Vårt første glassverk var Nøstetangen som kom i sving i 1740-årene, og det ble glassleverandøren for det samlede rike - Norge og Danmark.

Fra krigshandlingene i Haugsbygd 1940

Syver Hurum forteller:

Den 9. april var som vanlig her. Jeg reiste til Drammen, men var ikke kommet langt før enn vi fikk greie på at det var krig i landet.

Da jeg kom til Drammen, gikk det store krigsfly over der, folk var ikke å se i gatene. Jeg fikk så greie på at jeg kunne komme oppover til Hønefoss ganske snart. Ved Vikersund så vi et fly som var skutt i brann og falt ned - det var visstnok engelskmenn.

Hjemme hos meg ble det stor forandring før jeg kom hjem. Telefonen kimte ustanselig; det var folk som spurte etter husvær i tilfelle det ble uroligheter. Ut på ettermiddagen hadde det begynt å strømme på, ikke bare de vi visste om, men mange flere. Alle skulle ha mat og sengeplass - så det ble en hard påkjenning for kona, ved siden av at hun ikke visste hvordan det var meg meg. Jeg kom nå hjem ut på kvelden - da var det fullt hus - ja, rent virvar.

De første dagene var det stilt, men torsdag da tyskerne bombet Hvalsmoen, var det fælt. Flyene gikk lavt, de strøk så vidt over tretoppene - ruter klirret, og dører sprang opp da bombene eksploderte.

Lørdag hørte vi skyting og bråk ut over mot Sundvolden. Søndagskvelden torde vi ikke gå til ro alle sammen - noen skulle gå vakt i tilfelle det ble noe uroligheter. Da var alle som bodde på "Solhaug" pensjonat kommet her ned, så det var vel ca. 50 stykker av oss her. Vår hjelp i huset hadde frokosten ferdig mandag morgen før hun gikk til fjøset. Heyerdahl og jeg spiste og gikk så ut for å høre om det var noe nytt. Alt var stille - ingenting å høre, så Heyerdahl ville forsøke å komme ned til Hønefoss, og dro i vei. Han så jeg ikke mer.

Ved syv-halv åtte tiden startet skytingen igjen, og jeg så en tysker falle ned på brua ved Wenner, og det var kuler over alt. Jeg gikk inn og sa at vi måtte til kjelleren med en gang. Kona og Torgeir hadde ikke fått spist enda, men det var jo bare å få med noe tøy og ned i kjelleren.

Vi kom ned i kjelleren alle så nær som noen som var i "Veslebygningen". De som var i "Veslebygningen" fikk dratt litt på et stort skap og smøg seg bak det, og noen under sengene. Da det ble et lite opphold i skytingen, kom de også til kjellers.

Da tyskerne kom inn i bygningen, ble det et forferdelig bråk som vi aldri vil glemme. De rev telefonen ned av veggen og huserte værre.

Kulene kom susende gjennom veggene og spratt opp igjen da de traff gulvet. Flere kuler kom gjennom kjellerdøren, men de traff heldigvis ingen. Det var mange som ble rent hysteriske - skrek og gråt. Noen ba til Gud - andre fordømte tyskerne, det var helt forferdelig.

Da tyskerne hadde undersøkt opppe, stakk de geværpipene ned i kjelleråpningen og forlangte eieren opp. Det første de spurte om, var "- Har du gevær?" Jeg hadde jo et haglegevær, det tok de og slo i stykker. Jeg måtte stå ute på gårdsplassen lenge med hendene i været.

De ransaket meg godt. Jeg hadde gode skinnvotter - de tok de fra meg, samt noen penger. Kulene suste jo hele tiden - tyskerne bare ristet i buksene for å se om de hadde vært nær dem. Tilbake til kjelleren spurte de min kone hva jeg brukte geværet til. "Han skyter kråke", svarte hun. "Ah - Faul", sa de og flakset med armene.

Vi fikk ordre om å gå til Hønefoss - ikke veien, men over jordene i søle og slaps. Vi kom ikke lenger enn bak låven, kulene suste hele tiden, og vi måtte tilbake til kjelleren. Under låven og over alt var det tyskere. Jeg kom meg til stallen og fikk foret hestene. Da trodde de at jeg hadde rømt. De trodde min kone visste hvor jeg var, så de var ganske ville - vrøt opp et skap - stakk i veggene med bajonettene og huserte fælt. Men meg fant de ikke der. Torgeir begynte å bli sulten og lurte "om det ikke snart var dugurds, da mor?"

Lengre ut på dagen måtte vi av sted. Jeg tenkte å komme til fjøset og gi kuene noe mat, men tyskerne kom med geværene rettet mot meg, så det var bare å følge med. Vi kom ikke langt før vi måtte legge oss ned. Da vi kom så langt som til Eidahls hus, måtte vi i kjelleren igjen. Der ble vi til det ble ganske mørkt. Vi var et stort følge da det var mange der fra før.

Jeg måtte ta Torgeir på ryggen, det var ikke godt å komme frem over jordene i mørket og ganske meget snøslaps. Det kom kuler susende, så vi måtte legge oss ned flere ganger. "Hvorfor legger du deg her som det er så bløtt, da far?", sa Torgeir. Han forsto jo ingenting.

Da vi kom til Hønefoss, ble vi stoppet ved folkeskolen. Vi ventet der en tid - så over til Søndre torg - og sto og ventet der en stund igjen. Kommandanten skulle gi ordre. Etter en tids venting skulle vi over til folkeskolen igjen og ned i kjelleren. Der var det lotter som hadde melk og litt mat til barna. Siden kom vi opp i et klasseværelse hvor det var madrasser på gulvet så vi fikk lagt oss ned, og det var sannelig bra, for det hadde vært en hard dag.

Forts. s. 33.

Steinsfjerdingens eldste: Lovise Opigarden Hurum

Av Thorvald E. Solberg

Noen nærmere forklaring på hvor Langebru ligger trengs neppe. Hvem har ikke fart veien opp Lommedalen - opp Jonsrudkleivene, forbi Granbakken og Langebru, Steinsvollen og Midtskogen og frem til Klevstuen - derfra ned Kleiva og til Sundvollen. De fleste Oslo-folk kjenner nok den veien både fra sommer- og vinterferder.

Og det var intet å undre seg over at en mann som bodde på Langebru på Krokskogen hentet seg kjørest og siden kjerring fra Hallingdal. For den tiden, og ennå så sent som i min barndom, for hallingen med store krøtter- og hestedrifter den lange veien fra Hallingdal, gjennom alle Ringeriksbygdene, opp Kleiva og tok så Krokskogen fatt, ned gjennom Lommedalen og like frem til byen. - Og både ungdommer og unge hallingjenter fulgte med på disse store ferdene inn til hovedstaden, til martensgang og stor opplevelse!

Lovise Opigarden, som hun kalles i dagliglaget, er født på Langebru på Krokskogen vårvinteren 1846, og er således nær ni og åtti år. Hennes far, Søren Olsen Langebru, var en kjent mann på Krokskogen i sin tid. Moren, Anne Olsdatter fra Gjeilo, har sikkert ikke "ruvet" mindre enn mannen...

Lovises mor var født i 1810, og hun hadde mange ting å berette av overleveringer fra sine foreldre. Og alle disse beretninger fra nødsårene, blant annet, står spikret fast i Lovise Opigardens hukommelse, ja, så fast at ikke en tøddel er glemt. Man bruker ellers like overfor gamle folk å måtte bøte på med det man selv måtte sitte inne med av viten. Men like overfor denne strålende hukommelse og knivskarpe intelligens føler jeg meg nærmest skamfull og nøyer meg med å notere ned så fort jeg kan. For hurtig snakker Lovise, og kostbar gjør hun seg ikke et øyeblikk, men bare øser på av et forråd som synes uuttømmelig. Her blir det bare plass til å ta med noen få detaljer.

Lovise er blitt hentet hit ut til gården Rud i Hole i dag. Det er en

halv snes kuldegrader og sterk sno, men det er jo bagateller for Lovise. Hennes oppgave her er å hjelpe sine gode venner med å "kaste opp en filleryv" - det ser ikke just ut til å være det letteste arbeide. Men det synes som arbeidet går raskt fra hånden.

Jeg ser at Lovise sitter og stryker seg over håndbaken. - Har du skadd handa di, Lovise? spør jeg.

- Å ja, je har det, sier hun - je sku følge noen ungdommer på Gyrihaugen i forsommar, og je sku gå neatt, så hadde det regne - så datt je like godt på noen håle steiner oppi berga og slo av et bein i ene foten min og slo fordærva denna fillehanna - hadde itte *det* vøri, så skulde nok denna veven snart vøri oppe.

Hun fylte 90 år den 3. april 1935 og sitter og trer i alle de fine trådene - *uten* briller, slikt no' har hun aldri brukt, men så er det også noen kullsvarte, knivskarpe øyne som ser tvers igjennom en.

Det var ingen sak med meg; jeg hadde aldri sett henne før, men jeg hadde en uvurderlig talisman; jeg er ekte innfødt ringeriking og sønn til en mann som Lovise har kjent meget godt, og enda har jeg en bror å spe på med som Lovise har vært godvenner med, så med meg er det ingen fare.

- Hu mor, sier Lovise, fortalte enda det hun hadde hørt av mor si igjen om nødsåra 1810 og 12, å ja - ratt borti 1814 - denti var det itte for store søtdaer over ringeriksbygdene her. - Denti kom det skrivelser fra den eine øvrighetsperson

og tel den andre om åssen følk best skulde bæra seg att med å dryge mjølet - når jeg tenker på den rasjoneringa som var nå under denna krigen - også på dengangen - så må je le.

- Denti blanna dom ti mjølet rug-halm, langhalm dom kaller, attåt malte bein, også ikke å forglømme innerbarken ta einerbresk. Rughalmen blei tørka og hakket sund så ursmå som mulig og bladet atti mjølet sammen med bein og bark.

- Den som da åtte ku så en kunde få nysila mjølk, var løkkelig, for det gikk fælt med forstoppessjue efter detta nødsbrødet, må veta.

- Barndomsminner, da Lovise?

Hun stryker skautet bakover: - Je har aldri gått på skole, sier hun, - men je hadde slik hau tel å lære.

Bokstavene lærte je mei å lesa på sukkersekker og kaffesekker og på brennevinstønnene som for med lassekjørera forbi heme. - Dom kjørte brennevin, må veta, fra by'n og op tel brennevinshandler Aslaksrud på Hønefoss.

- Ja, såsnart som en var gammel nok, så var det tel å gjete sauene i flekksnøen om våren. Det var å stappe katekisma i den eine lomme og ei matpakke i den andre, også bunningen i handa. Så var det å flyge og gjete sauene da i grankvissten etter høgstene om vintern, også bort å varme beina sine ved ei kølmile om slike fans i nærheta - ja, for du veit onga gikk støtt barbein, dom.

- Så var det å komma fram for presten og så ut og tene. - Han far var gift tre gonger, så vi var søtten søsken, og da veit du det blei trøngt. - Denti var det itte å gå heme og tråkke i døra etter at en hadde gått og lesi, det var å ta seg tenest å en kunde få det. - Je har tent på Bærumsverket, så der er je da så kjent som heme, og je har støtt hatt god helse, godt brøst.

- Je grudde itte for å ta byggtynna den gongen, kast'a på nakken og gå no'n trapper op. - Je har vært kølabrenner på Krokskauen og rivi og kjørt mangen ei mile. - Når mila brann, så var det itte å legga seg tel å sova, det var å ligge med hue på dørastokken i koja det, og lye

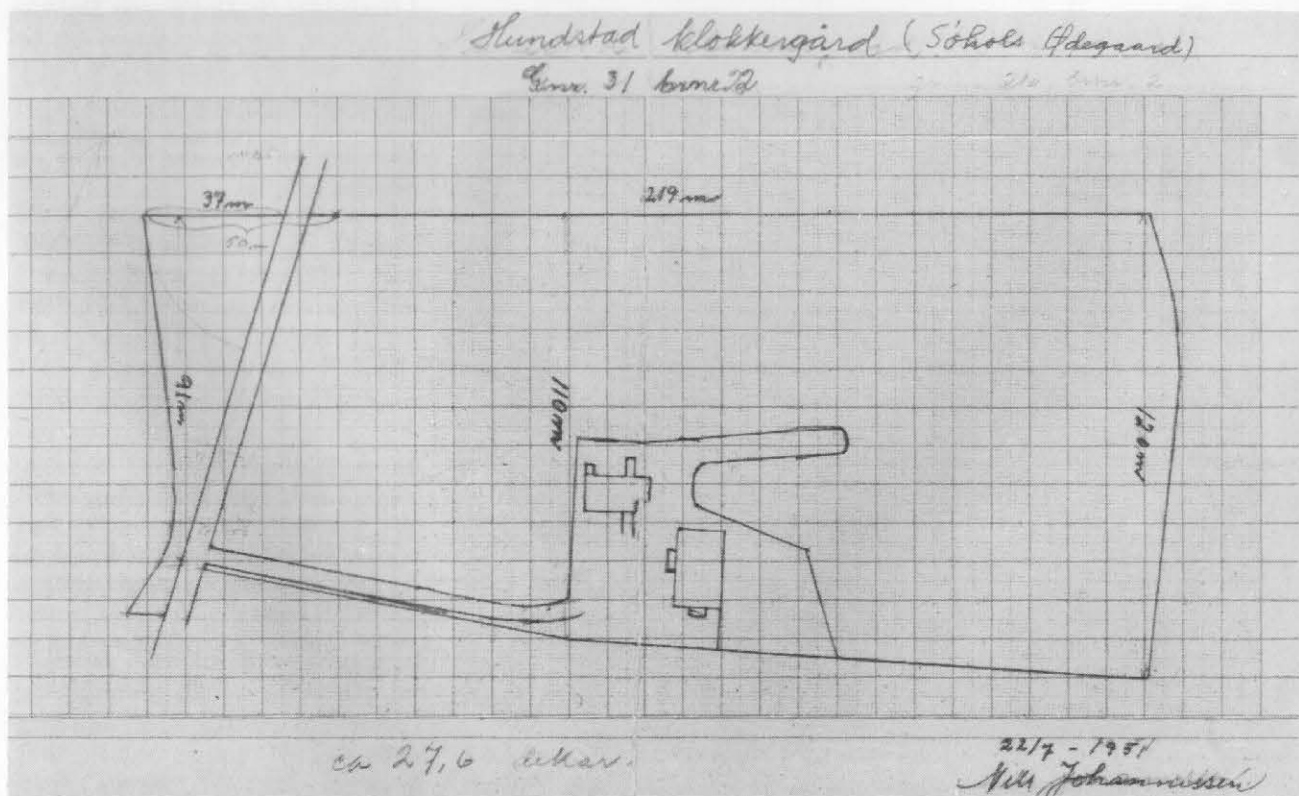
etter åssen det gikk med mila - det sku tatt seg ut om mila hadde fata varme mens kølabrenneren sov.

- Je tente i åtte år på Vassenden i Land. Den ti var det ikke å gå og be om å få månedslønn. Je tente på Vassenden i åtte år, je, og tok ikke ut en øre før dagen da je skulde rese - så veit du je hadde no' skellingertelgoe.

- Den tia var det vel mange flere folk på garda enn nå, Lovise, spør jeg. - Ja rekti, det var mere følketete da. - Je var bakstekjerring på Moe, og vi bakte flattbrød tel skuronna av tre tyner rug og ei tynne erter. Og en dag gikk je ut på bakken da det ringte inn tel dugurds - for je hadde hau tel å rekne å mange det var som skulde ha mat - med stort og smått.

- Kan du gjette å mange det var med onger og tral? - Nei, Lovise, sier jeg - var det mange? - Det var tre og femti i talet, så sant som je sitter på vevkrakken her. - Du har vel hatt mange bån du og, Lovise, spør jeg til slutt. - Å nei, je har itte hatt så mange, sier hun. - Bare tre gutter og ei jente...

Kart over "Hunstad Klokkergård":

"Hunstad Klokkergård"

Fortegnelse over de ved Fundamentering af den nye Klokkerbolig på Hundstad i Hole fundne Oldsager med Tilføielse af de Priser som Universitetets Oldsagesamling kan byde for dem.

A. Fund i Haugens vestre Kant, en Kvindegrav fra ældre Jernalder, antagelig tilhørende d. 5te årh. efter Kr.

1. Stykker antagelig af 2 Lerurner	Kunne da de ere i stykker, og ufuldstendige ei sættes høiere end til	Kr. 10,00
2. Stykker af et Træspand med Bronsebeslag		" 60,00
3. Stykker af Kit til et tineformet Trækar, der har været tættet i Bundsammenføiningen.		" 20,00

4. 1 Glasbæger, helt		" 20,00
5. 34 større og mindre Perler af Glas og 7 Ravperler		" 20,00
6. 1 Spænde af Sølv med et lidet Stykke af den tilhørende Naal.		

- 7.1 Spænde af Bronze, ufuldstendig. Af dens Tilbehør er løst tilstede Nålen og en oprindelig på Toppen af Spænden anbragt skiveformet Prydelse af Bronze med Sølvbeslag og et blaat Glasstykke indfattet i Midten - begge de sidste beskadigede.

Settes i deres ufuldstendig og mangelaktige Tilstand tilsammen til
Kr. 20,00

8.2 Spiralperler af Bronze	"	1,00
9.1 Baandformet Fingerring af Guld af vægt 5,3 gr.
Af Metalværdi efter vedlagt Vurdering Kr. 10,95.	"	20,00
10. Stykker af 2 baandformede Fingerringe af Sølv
vægtige tilsammen 5,3 gr.	"	5,00
11. 1 Nålehus af Bronze	"	4,00

B. Fund i Haugens søndre Kant, Mandsgrav yngre Jernalder, 9de eller 10de Aarh. e. Kr.

Inneholder Smaastykker af en Mængde forskjellige Gjenstande, mest Jernsager. Efter de af disse Fragmenter, som kunde bestemmes, maa Graven have innholdt bl.a. et tveegget Sværd med Bronzehjalt, en Spydspids, en Øxe, flere Pilespidser, en Skjoldbule, et par Stigbøiler, et Bidselmundbid, en Sax, et Sigdblade, nogle Spillebrikker av Ben til et Bretspill og en Ringspænde af Bronze. Desuden findes nogle Hestetænder.

I deres nuværende Tilstand kunne disse Gjenstande ikke antages at have nogen Salgsværdi, med Undtagelse af Sværdhjaltene som settes til

Kr. 140,00

Tilsammen Kr. 150,00

Kart over
"Hunstad
Klokkergård"

Universitetets Oldsagesamling d. 20. April 1892.
O. Rygh.

Det finnes et gavebrev datert 12. juni 1664 der Mette Jørgensdatter, enken etter fogden Johan Schnell, skjenket årlig rente i landskyld med bygsel i Søhol Ødegård til klokkeren i Hole. Det betyr at klokkeren skal ha full råderett over eiendommen. Han kan drive den selv, eller forpakte den bort. Han kan også beholde litt og la en granne drive resten.

Men det var først på slutten av attenhundreårene, da det ble vedtatt å bygge skole og klokkerbolig, at man ble oppmerksom på gravhaugene. Skolen sto ferdig i 1892. Johan Frøhaug, som da var klokker i Hole, bodde på sin egen gård. Den første lærer og klokker som bodde i klokkerboligen, var Kristoffer Sætrum. Han flyttet inn i 1910.

Universitetets samling af nordiske oldsager.

I Henhold til Hr. Ordførerens Skrivelse af 16 de M. oversendes herved den bestemte Kjøbesum for Fundet fra Hundstad med 150 Kr.

Kvittering fra Herredsstyrelsen og fra Finderen udbedes.

Christiania 23 Mai 1892.

O. Rygh.

Hr. A. Fjulsrud
Ordfører i Hole Fordmandskab.

Kroner 100,00 et Hundrede Kroner har jeg Dags Dato som Finder af Oldfundet paa Klokkergaarden Hundstad, modtaget af Ordfører A.O. Fjulsrud hvorfor kvitteres.

Hundstad, 31 Mai 1892.

Hans C. Fjeld.

Riddergården og Riddernavnet

Av Peter Tandberg

For mange år siden kom jeg over denne artikkelen som omtaler en Christopher Ridder. Han var biltugger og kom hit til landet ca. 1660. Om denne Christopher Ridder står det i E.M. Magerøys bok om norsk treskurd at biltuggerne i Christiania lærte akantusbarokk av denne utenlandske mester. Både elever av Ridder og andre gikk nå over til denne nye stilen.

Hans etterkommere slo seg ned her på Ringerike og fortsatte som biltuggere i flere generasjoner. De bygget og bodde der hvor Begna og Randselven møtes (Glatvedt-tomten). Her het det helt til ca. 1900 Biltuggertangen.

En senere etterkommer het Lars Ridder (1738-1794). Det var han som fikk bygget det huset som senere ble til Glatvedt Hotel. Han var sagfogd og levde på en meget selskapelig fot og ble betegnet som en Grand Seigneur. I storstuen her lot han den kjente bygdemaleren Peder Aadnes dekorere veggene med motiver blant annet fra nord og sydsiden i Hønefoss. Glatvedt Hotel brant ned i 1942.

Den nåværende Riddergård ble bygget i 1780-årene av sagfogd Fredrik Rider (1756-1798). Han var en halvbror av Lars. Fredriks sønn het Hans Andreas (1797-1865). Han var den siste sagfogd i Riddergården og var bestefar til de fire siste som hadde navnet Ridder. Det var Hans Andreas, Louis Johan, Borghild og Thorolf. De eide Riddergården sammen og brukte den som landsted. De leiet også bort deler av huset.

Ingen av disse hadde etterkommere. Borghild døde i 1936. De tre gjenlevende brødre testamenterte i 1961 Riddergården til Hønefoss kommune mot å få bruke stedet så

lenge de levde. Arkitekt Thorolf Ridder var den som levet lengst. Han døde i 1968.

Husene var den gang i meget dårlig forfatning. Etter råd fra Riksanti-

kvar og med bidrag fra Kulturråd og fra Hønefoss kommune, ble det så foretatt en omfattende restaurering av alle hus. Siden 1964 har Ringerikes Museum forvaltet stedet.

Hans Andreas og Maren Ridder med 4 hjemmeværende døtre.

Christoffer Ridder har dekorert lenshøvdingresidensen i Gøteborg

Den kjente Oslokunstner viser sig å ha virket i mange år i Sverige.

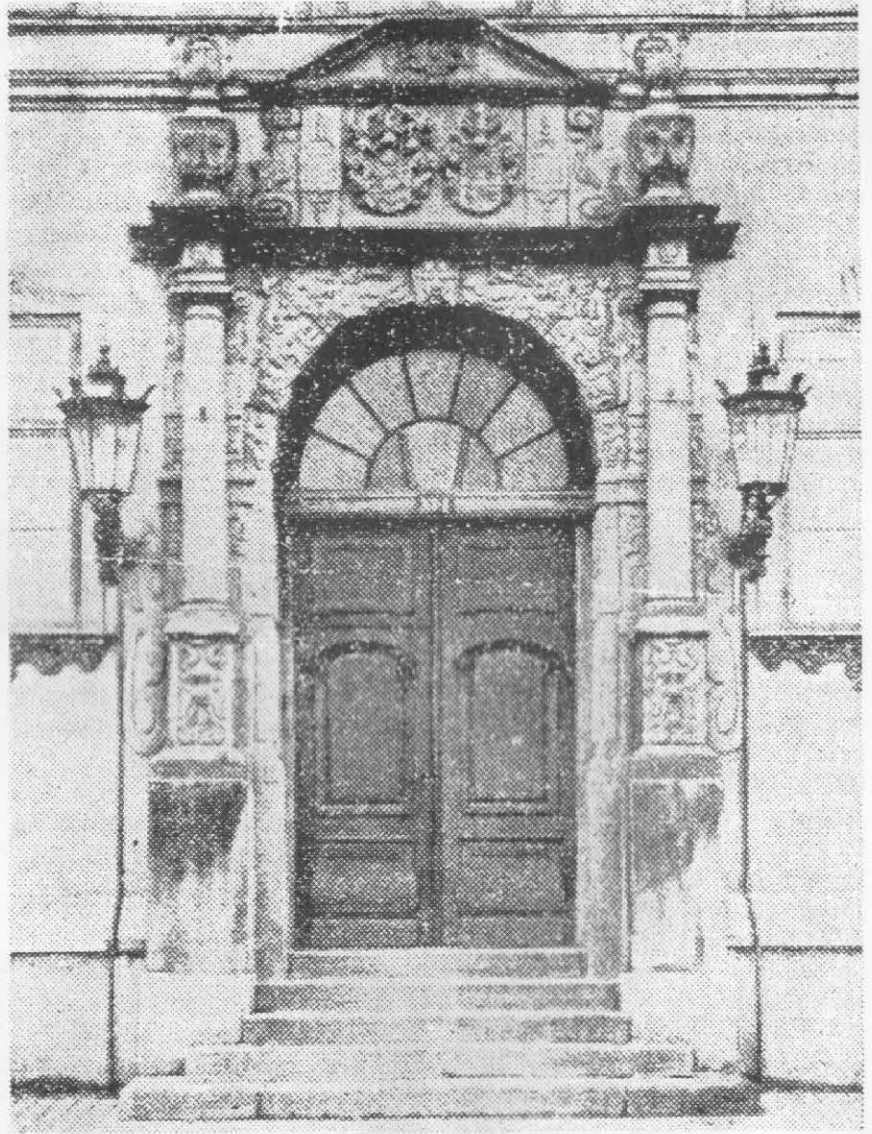
I siste nummer av St. Hallvard skriver den svenske kunsthistoriker Carl R. av Ugglas en meget interessant artikkel om den kjente "bilthugger" Christoffer Ridder, oldermann i Oslo snekkerlaug, og en av de mest betydelige treskjærere i Norden i annen halvdel av 1600-tallet.

Vi kjenner flere av hans arbeider, således statuene av Moses og Eleazar fra Brevik kirke, døpefonten sammesteds og døpefonten fra Risør kirke (nu i Norsk Folkemuseum). Hans hovedverk er imidlertid den praktfulle sandstens kamin som ble laget for stattholder Gyldenløves residens i Oslo og som nå befinner seg i Oslo Kunstindustrimuseum.

Carl av Ugglas trekker nå en parallell mellom denne kamin og den som noe tidligere ble bygget i feltmarskalk, grev Lennart Torstenssons nye statelige residens i Gøteborg - den bygning som fremdeles gjør tjeneste som embedsbolig for landshøvdingen i Gøteborgs og Bohus len. Torstenssons palé ble oppført i årene mellom 1648 og 1650 og praktfullt utsmykket, bl.a. var det i et av rommene en stor kamin som riktignok senere er blitt fjernet og stygt medtatt, men dog ikke værre enn at den kan rekonstrueres.

Sammenligner man denne kaminen med Gyldenløves, er det ikke vanskelig å se likhetene. Kvalitativt står Oslo-kaminen høyere, iallfall hva de to flankerende centurionfigurer angår. Men frisen over den svenske kamin kan på den annen side måle seg med den tilsvarende på den norske.

Det synes ikke å være tvil om at det er Christoffer Ridder som er

Inngangsporten til Landshövdingens palé i Gøteborg.

mesteren for dem begge. Og sannsynligvis er det også ham som har laget Gøteborg-paleets store portal, som på toppen bærer Torstenssons og hans hustrus, Beata de la Gardies våpen.

Carl av Ugglas finner flere detaljlikheter mellom denne portal og Ridders senere norske arbeider, og han konstaterer iallfall at portalen ikke kan være av Torstenssons spesielle stenhugger, Kristian Pfundt, hvis bevarte arbeider - portalen i Arffurstens palass i Stockholm - vi-

ser en ganske annen stil, strengere og mere klassisk, enn Gøteborgs-portalen.

Christoffer Ridder var visselig hverken svenske eller nordmann, men enten hollender eller tysker. I 1640-årene dukker han opp i Sverige hvor han virker i flere år, og deretter drar han til Norge hvor han kjennes fra 1665 og ut over. Han kan betraktes som en forløper for den kontakt mellom norsk og svensk kunst som vi har så mange eksempler på i 1700-årene.

Fattigalmenningen

Ved Krokskogens deling fikk hver gård sitt, oftest kvadratiske stykker. Gården Skougstad fikk for sin 1 spu/ 15 lp. 106 tønner land. Hver tønne land 2500 kvadrat alen, altså mellom 4 - 500 mål skog. Dette skogstykket står avmerket på kartet under romertall III. Sammen med Fattigroa utgjør stykket under III 1308 mål.

Etter Krokskogdelingen fortsatte skogløse oppsittere i Åsbygda å hente ved i Fattigroa. En over 70 år gammel mann der oppe forteller at han er oppvokset i Åsbygda og

at han vinteren 1899 hentet ved i Fattigros og fortsatte med det i årene etter. En annen forteller om Henrik Skogstad (1836 - 1892). På grunn av et stort kausjonsansvar gikk han konkurs, og siden både Henrik og hans kone Gunhild Skogstad var så snilde og hjelpsomme, gjorde ingen opphevelse mot at Henrik fikk hugge i Fattigroa for å berge stumpene. Han var bygdens fattigste mann blitt.

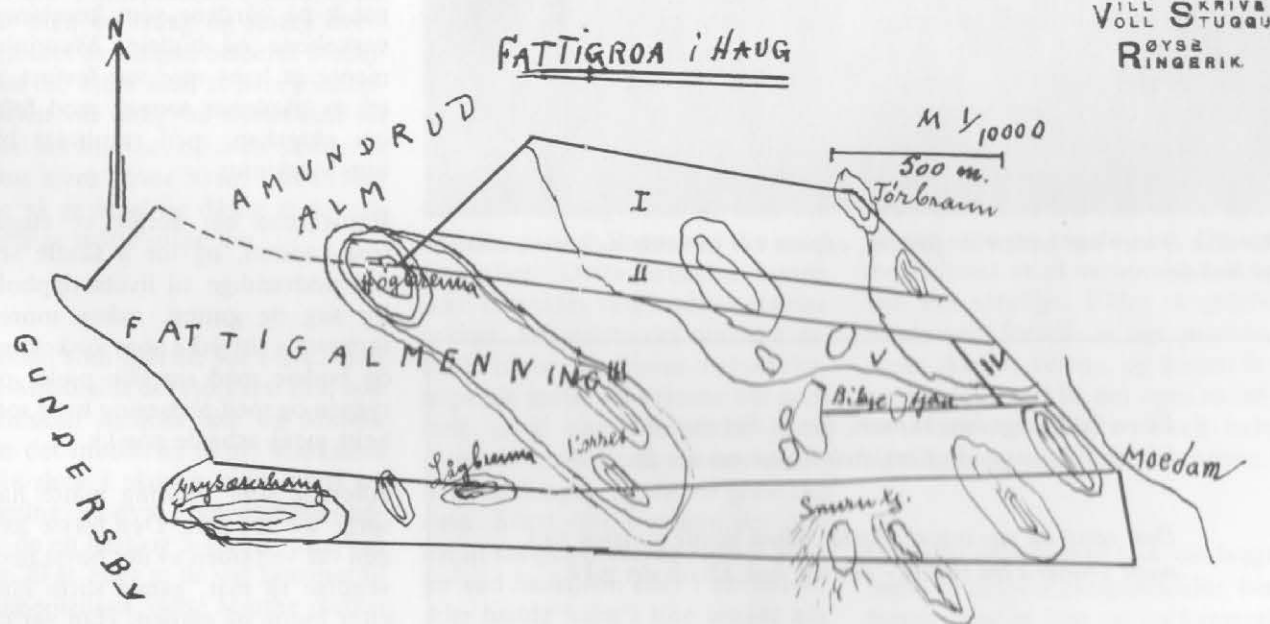
Ved delingen i 1822 av den store almenningen ble Fattigalmenningen respektert og avsatt på kartet,

og den er kanskje ikke så god å få strøket ut.

De unummererte små områder som er avsatt på kartet, er sæterlökker. Nr. 1 er Gjörud sæter, 2 Nordre Aslaksrud, 3 Alm, 4 Amundrud, 5 Skau, 6 Gundersby. Det vesle skogstykket med IV kalles Hundelandet.

Sagasus og historiedåm vil fortsatt hvile både over Haug og de andre grender på Ringerike.

V. V.

Forts. fra s. 27 - Krigshandlingene i Haugsbygd 1940:

Tirsdag kom vi over på søndre side igjen og ventet på ordre. De av oss som hadde kjente eller slekt i Hønefoss fikk lov til å være der. Jeg gikk så jeg kunne se om husene våre var brent, men de sto. Så ble det jo å studere på alle dyrene - hvordan vi skulle komme opp og få foret dem. Jeg måtte til kommandanten for å få skriftlig tillatelse. Lensmannen kjørte meg i bil opp -

jeg fikk bare være borte én time. Det så ikke videre hyggelig ut her da. Blod og forbindingsaker lå over alt.

Først torsdag fikk jeg komme på gården for å være. Fredag hentet jeg kona og Torgeir hjem. Det var grusomt å se hvordan det så ut over alt. Lange, svarte skorsteinspiper - luktet brent gjorde det i

lange tider. Her hadde brannbombene gått gjennom veggene og ut i snøen, så derfor var husene våre i behold, men kuler hadde gått gjennom treskeverket - ja, nær sagt alt som var. Vindusrutene og taksten var knust i massevis. På et værelse i annen etasje var det vel åtti kulehull. I fjøset hadde også kulene satt merker som vises den dag i dag. Ei ku og en fole strøk med.

"Karistua"

Av Gunnar Honerud

Karistua er mer enn hundre år gammel, oppsatt i et gammelt kullbrennerområde på Holleia.

*På en vøll langt inni skauen, der ei lita stue står
her hu budde gamle Kari, helt aleine mange år.*

*Den gong da var ingen trygda, ingen gamle pensjon fikk
noen kroner i fra bygda - det var nok såvidt det gikk.*

*Å, je minnes vel a Kari - lita, breibygda som a var
der je traff a inni skauen, på ei vedabør hu bar.*

*Og en annen gong je traff a attmed ølla etter vann,
der hu gikk den tunge bakken med ei bytte i hver hand.*

*En gong som je var på kuleit, traff je på a Kari der
da a hadde fulle bytter utav fine tyttebær.*

*Enda står der Karistua, minne i fra gamle dar
ingen varme mer på grua - men Karis slott det en gong var.*

*Martinius Finne-
pladsen fra Ådal:*

"Han Maskinius"

Av To.To.

Navnet "Maskinius" var det ådø-
lingene som satte på ham på grunn
av hans enorme krefter. Men det
oppriktige navn var Martinius, og
etternavnet Finnepladsen fikk han
fordi han var bosatt i øvre Finne-
pladsen i over 50 år. Hva han benyt-
tet som etternavn før sin tid i Fin-
nepladsen, er det ingen som vet.
Selv sa han at han kom til verden
en sprengkald januar dag i 1857 i et
kaldt og trekkfullt bryggerhus på
en gård i Bærum, hans mor gikk
rundt på gårdene som kombinert
vaskekone og budeie. Maskinius
mente at hans mor var forført av
en av gårdenes sønner med løfte
om ekteskap, men resultatet ble
kun Maskinius.

Barneårene ble derfor et meget
trist kapittel, og for å skaffe seg
det nødvendige til livets opphold
for seg og gutten, måtte moren
fortsette i sitt yrke som vaskekone
og budeie med sin lille pjokk på
ryggen og med plassering hvor som
helst mens arbeide pågikk.

Allerede som 10-åring måtte han
sørge for seg selv. Den første løn-
nen var ved siden av det høyst nød-
vendige til mat, gamle slitte klær
etter barna på gården. Han var da
heller ikke gammel før han sa far-
vel til mor Norge og reiste til sjøs.
Livet som sjømann fristet ham i
flere år, men lengselen etter hjem-
landets skoger og fjell ble for stor,
og Maskinius vendte tilbake til
hjemlandet.

En kort tid drev han som skogsar-
beider i Bærum, og her traff han
Marthe. Hun var også en ensom
fugl som han selv. Da Maskinius
gjorde sitt inntog i Ådalsskogene
kort tid før århundreskiftet, hadde
han Marthe med seg. En kort tid
var tilholdsstedet Damtjernshytta

på Hadelandsåsen (en times gangvei fra Finnepladsen), men hytta var liten og trang og stadig overbefolket av skogsarbeidere. Maskinius ble kjent med at øvre Finnepladsen var ledig, så flyttet han hit med sin Marthe, og dette skulle bli hans hjem i over 50 år, helt til han ble så gammel og dårlig at det offtentlige måtte gripe inn.

I tiden som Marthe var i live, hadde Maskinius det stort sett bra, noe ekteskap mellom han og Marthe ble det imidlertid aldri. Maskinius selv drev i skogen med hogst og kjøring. På øvre Finnepladsen hadde de en hest og 3-4 kuer, men om lag 20 år etter at de var kommet til Finnepladsen, døde Marthe plutselig, og fra denne tid måtte han selv forestå alle gjøremål både som husmor og skogsmann. Det var en natt Marthe sovnet inn for alltid, og om morgenen kom Maskinius ned til sine naboer Karen og Olaus Fjellbråten som var bosatt i nedre Finnepladsen. Han kunne da fortelle at han ikke fikk liv i Marthe, men trodde at hun frøs sterkt da hun var så kald. Maskinius hadde derfor fyrt godt på komfyren og lukket døren før han gikk i håp om at hun skulle få frosten ut av kroppen. Da nabokona kom til stedet, så hun med en gang at Marthe had-

de vandret over til den evige hvile samtidig som hun tilføyet at her kan hun ikke bli liggende da det var altfor varmt. Nei, jeg får bære Marthe på låven, sa Maskinius.

Når dette var sagt, så tok han Marthe under den ene armen og gikk mot døren. En illsint elghund som han hadde, forsto lite av dette. Den bet seg fast i en av Marthes føtter for å holde henne tilbake, men Maskinius gikk ubønnhørlig videre med sin Marthe. Nabokona syntes dette var et nifst tilfelle, men hun kjente Maskinius og visste at han foretok denne handling i beste mening.

Så ble Maskinius alene på Øvre Finnepladsen med sine 3-4 kuer og noen kalver, hest, en sint hund og 12-14 katter. Dette med å påse at kattene kom ut og inn uten at han selv måtte påse dette, forenklet han ved å ta ut en vindusrute og plassere en tomsekk i stedet, kattene lærte seg fort kunsten med å vippe til side tomsekken og derved komme makelig såvel ut som inn når det passet. Værre var det med fjøsstellet. Dette arbeidet kunne ikke forenkles ved bruk av tomme sekker, her måtte det manuelt arbeide til, og Maskinius maktet dette på sin måte. Husdyrene ble godt stelt, ja til sine tider altfor godt, men når våren kom, var høyløa ofte bunnskrapet, og da var gode råd dyre. Svært ofte forekom det derfor at skogsarbeiderne som lå i koker ved Samsjøen eller i nærheten, ikke hadde halm i sine senger når de kom tilbake etter å ha vært i bygda for å proviantere. Nød bryter alle lover, og skogsarbeiderne var vel vitende om at Maskinius hadde handlet under "nødtvang".

De tok derfor til takke med å hvile ut på en hard brisk.

Det er nå over 60 år siden jeg for første gang så Maskinius. Han raget ikke så høyt over bakken, ca. 1,70 på strøpelesten, men used-

vanlig lang i ryggen og kort i bena, og bredden var det ikke noe å si på. Men det var en annen ting som særpreget Maskinius: Han hadde kun én nakkesene. En gammel lege som hadde ham til undersøkelse etter at Maskinius var blitt en gammel mann, kunne fortelle at sådant aldri tidligere var forekommet i hans praksis som lege.

Mitt første inntrykk var at jeg hadde foran meg en slagbjørn som gikk på to ben. På ryggen bar han en velstappet vanlig sekk med et tau rundt som strupeband, og dette var festet til hjørnene på sekken og hadde av den grunn mye til felles med en vanlig ryggsekk. Under venstre arm hadde han en åtting med sild, og i sin høyre hånd hadde han en stor bøtte med tjære.

Kjøpmannen som han hadde vært hos, kunne fortelle at sekken veide nærmere 70 kg. Avstanden fra kjøpmannen til Øvre Finnepladsen er ca. 17-18 km, og denne avstand tilbakela han på sine føtter. Med skogsmannens seige og sigende utholdenhet tilbakela han alltid denne tur uten en eneste rast. Denne muskelbunt av et menneske kunne tåle det utrolige. Eldre skogsfolk har kunnet fortelle at når tømmerlasset sklei av veiene, og hesten ikke maktet å trekke det opp, så løftet Maskinius ganske enkelt hele stuttingslasset opp med sine armer.

I skogen drev han til han var langt over 80 år. En skogsarbeider har fortalt meg at han og en kamerat tok igjen Maskinius langs skogsveien, han var da over 80 år, men hadde på skulderen en stor tørr furu som han skulle ha til brenneved.

Disse to karene som var i sine beste år, bød seg til å bære stokken for ham. Maskinius godtok dette, og karene tok over ved å bære et stykke hver, men furua var tung, og karene maktet ikke å bære lange veien ad gangen. Dette så Maskinius, og så sa han: "Nei, karer, jeg får overta selv, hun er for tung for dere".

Hvis han slapp opp for mat i huset, gikk han gjerne til tømmerkjørerne som lå på skogskojer i nærheten og lurte da på om de hadde litt hestemel som de kunne avse til ham. Dette blir det særs gode vafler ut av, sa han, men hvis han slapp opp for skråtobakk, så måtte han med en gang til landhandleren nede i bygda. Tobakk må en ha skal man leve, mente Maskinius.

En gang i 1920-årene brøt det ut brann i nedre Finnepladsen. Det hadde tatt fyr i låven. Dette var i juli måned, og marken var særs tørr, og det tok derfor fyr i omliggende skog. Flere av oss ble sendt innover for å delta i slukningsarbeidet. Våningen til Maskinius ligger ca. 200 m. fra brannstedet, men han så vi ikke nede ved branntomten. Noen av oss ble da enige om å stikke opp for å konsta-

tere at alt var i orden der oppe. Da vi kom fram, hadde Maskinius tatt plass på "dørhella", det dampet skråtobakk røk fra kritpipen, tilsynelatende syntes han å ha det som plommen i et egg. Vi spurte ham om han hadde sett at det hadde vært brann i Nedre Finnepladsen? Joda, han hadde sett dette, derfor hadde han tatt sin ljà og slått en ca. tre m. bred gate rundt våningshuset for deretter å dynke dette med vann. Med dette mente han å ha gardert seg for at varmen ikke skulle legge huset i aske. "Varmen er en god venn, men en farlig fiende", la han til. Hvor effektivt dette tiltak hadde blitt hvis varmen hadde tatt til i tretoppene, fant vi uødig å oppta noen diskusjon om.

I Finnepladsen holdt han til helt til han holdt på å gro fast i skitt. De offentlige myndigheter satte hardt

inn på å få flyttet ham ned i bygda. De siste 4-5 år av sitt liv var han så i pleie i bygda, han hadde det da sikkert bedre enn han noensinne hadde opplevet.

I 1947 la så Maskinius ned vandringsstaven for alltid. Han var da godt over 90 år gammel. Ikke en eneste slektning hadde han, og like fattig på gods og gull var han da han gikk bort som da han for 90 år siden for første gang så dagens lys i et glissent og trekkfullt bryggerhus i Bærum.

Ved Hval kirke i Ådal har han sin gravstøtte i form av en sten som er tatt i Ådalsskogene. Navn, fødselsår og dødsår er inngravert. Dette er Maskinius sitt minnesmerke. Ved hans bortgang kunne man med rett si som dikteren: "Der falt det gud bedre en kjempe".

Dugnad på Svenskerud

Av Dag Morten Borgersen.

Ivrige bygningsvernere arbeidet helgen 2. og 3. juli med istandsetting av en gammel leirmølle på Nakkerud. Leirmøllen tilhører gården Svenskerud, og ble i eldre tid brukt i forbindelse med teglverksdrift der. Dugnaden var i regi av Buskerud fortidsminneforening og Ringerike Historielag.

På taket Peter Tandberg (til venstre) og Gudmund Holthe. I stigen står Torkel Bergan.

ligger i nærheten av det tidligere Ringerike Nikkelverks gruveområde.

I tillegg til vanlig gårdsdrift var det i forrige århundre atskillig industriell virksomhet her. Man laget gevær i smia og brente teglstein. Taksteinen på leirmølla skal være Svenskerud-stein. Mølla ble brukt til å finmale den leiren man brente teglstein av. Inne i huset har det vært en hestevandring.

Huset har i årenes løp sunket en del, og det var påkrevet å få rettet det opp. Ved å bruke en jekk, greide man å presse den ene gavlveggen tilbake i vertikal stilling. På grunn av husets konstruksjon, det er bygd på stolper, rettet da den andre veggen seg også opp. Man greide også å heve den ene hjørnestolpen ved å bruke jekk. Mønsåsen var ikke brukbar lenger og måtte skiftes ut. Ved felles anstrengelser klarte man å løfte en ny ås på plass. Liten oppslutning om dugnaden medførte at de få som var til stede måtte jobbe desto mer.

Den mangslungne virksomheten som har vært drevet på gården, og som også inkluderer tjærebrenning og lindyrking, gir stedet en spesiell historisk betydning. Et slikt område er et ønskested for å drive pedagogisk virksomhet. Det planlegges å lage en natursti i området. Her kan skoleklasser og andre interesserte få et innblikk i gammel kultur.

Vi håper at flere tar seg tid til å delta på dugnaden i 1989.

Litterat som Herøy-boer

Forfatteren Andreas Haukland var født i Vefsn i Nordland i 1870-årene. Han hører ikke til de store navn i vår litteratur, men i lokalmiljøet nådde han betydelig anerkjennelse og hans romaner fra nordlandske miljøer ble meget lest.

Da det var 100 år siden han ble født, ga Vefsn kommune ut en bok om hans liv og diktning, et arbeid som opprinnelig var skrevet som hovedoppgave til embedseksamen.

Andreas Haukland var en flakken- de sjel. Han begynte sitt arbeidsliv som ni-åring og prøvet yrke etter yrke, på sted etter sted - en vaske- ekte nordlandsnatur. Hamsuns prosalyrikk ble Andreas Hau- klands store ideal, og i en lang rek- ke bøker gir han seg naturfølelsene i vold. Hans første bøker er de bes- te, blant dem et firebinds verk om "Ol-Jörgen" og novellene "Bon- saks Fortællinger". Senere ble bø- kene mer panegyriske og følelses- ladet, med mer preg av ordkunst enn dybde.

Men hvorfor Andreas Haukland i heftet "Ringerike"? Jo, fordi han engang var gardbruker her - på Herøya i Steinsfjorden. Haukland

hadde ikke liten suksess i sin tid - hans bøker kom ut i København og Kristiania, og han vanket i litterære kretser både i Norge og utlan- det. Han betegnes som ustabil, ar- rogant og ytterst ømfintlig, men hengiven og godhjertet samtidig. Hans alkoholforbruk var ikke ube- tydlig.

På en reise til Berlin i 1912 traff han en ung, rik dame, Elisabeth Hessler, og forlovet seg med hen- ne. Hun var billedhugger, og Hau- kland var nok ikke noe akseptabelt parti for hennes kultiverte familie. "Den unge Dame havde Formue, 100 000 Mark, og hennes fornøm- me Familie forfærdedes, da Andre-

as Haukland forsvandt til Norge med Bruden og Pengerne. De troe- de nok han vilde kjøbe Pjoltere for alle hundred Tusind".

Men paret giftet seg i London, og i 1913 kom de til Norge og ville kjø- pe et gårdsbruk. *Hun* hadde pen- ger og *han* kjente til gårdsdrift, og på Herøya kunne de flytte rett inn. Våningshuset var lite og bygget ba- re som sommerbolig. Haukland planla nytt hus, og ville starte høn- se- og gåsefarm i stor stil. Men de var ikke lenge på Herøya før han ble rastløs og utilfreds. Han ville kjøpe en større gård ... "Jeg fors- taar saa godt de gamle Jordrotter, som med Lidenskab samlet Land, *Jord*", skrev han. Så kjøpte han storgården Øgle i Østerdalen, en eiendom med bl.a. en prektig ho- vedbygning.

Men heller ikke der ble de lenge. I 1917 kjøpte de Magnebyen hoved- gård i Värmland hvor deres eneste barn, sønnen Hauk, ble født. Til- bake til Norge kom de året etter, og da kjøpte han gården "Dalbor- gen" i Vardal. Det var en gammel gård på 500 mål jord og 1400 mål skog, en gård som krevet sin mann. Men til tross for god drift, måtte gården på auksjon i 1922. Auksjonen varte i tre dager, og al- le Elisabeth Hauklands fine gamle arveklenodier ble også auksjonert bort. De flyttet til Tyskland og si- den til Italia. Elisabeth Haukland oversatte hans bøker til tysk og var meget opptatt av å få hans bøker kjent i Tyskland. At det var hans alkoholmisbruk som ruinerte dem og ødela ekteskapet, la hun aldri skjul på.

På jakt etter folkedrakt

Av Eivor Rognerud og Frithjof Rudstaden

Det er gammelt nytt at karfolka i gamle dager brukte bukseseler til å holde broka oppe med. Men at ka ra på Ringerike gikk rundt og bris ket seg med nydelig broderte seler når de skulle være ekstra fine, kan være ukjent for mange. Til nå har en faktisk kommet over syv par slike seler; noen fra Soknedalen og noen fra Ådalen. Denne type seler ble populære i 1840-årene og ut over. Da kom nemlig stramei-stof fet og tilhørende brodergarn i produksjon. Brodermønstre til slike seler ble spredd over det ganske land gjennom tidsskrift.

De seleparene som hittil er registrert på Ringerike, regner vi er laget i perioden 1860 til århundreskiftet, og brukt i mange år etter dette. Grunnen til at vi ikke regner de er eldre enn fra 1860, er at det er noe maskinsøm på dem alle i forbindelse med monteringen, og symaskinen kom på den tiden.

En kan tenke seg at mange av se lene er kjærestegaver som jenta har brodert til gutten sin. De eksemplarene som til nå er funnet, er for det meste i god stand, så de har nok blitt brukt med ærbødighet og forsiktighet og blitt godt tatt vare på.

Konsulenten for Bunad- og folke draktrådet har sett på eksemplare ne av selene. De stemmer med pe riode og stil for mannsdrakten for Ringerike og vil bli en del av til behøret til denne.

Sele nr. 1 fra høyre er barnesele. Geometrisk strameibroderi i gulgrønne nyanser og striper i perlebroderi med hvite og klare perler. Kanting med tvunnet snor og foret med stoff. Forstoffet er også brukt

til stroppearrangement. Eier: El ling Rognerud, Ådal. Han fikk dem som liten gutt av sine grandtanter, Anne Marie og Else Semmen. De ble opprinnelig sydd til hans morfar, Anders Ellingsen Semmen (1860-1924).

Sele nr. 2 fra høyre er sele til voksen. Fargerik rosebord med sort bunnfarge, strameibroderi. Kantet med tvunnet, flerfarget snor. Foret med stoff og stropper i skinn. Nåværende eier Gunhild Strande, Ådal. Hun har dem etter sin far, Knut Flaskerud (1872-1963), Sok nedalen.

Sele nr. 3 er sele til voksen. Bloms terbord i grønngrule nyanser på bakgrunn av dyp rød, strameibro deri. Kantet med tvunnet rød snor. Foret med stoff, endestropper i skinn. Nåværende eier, Ole O. Ringerud, Ådal, som har dem etter sin far, Ole O. Ringerud, som igjen hadde dem etter sin far, Ole O. Ringerud (1878-19...).

Sele nr. 4 fra høyre er til voksen. Fargerik rosebord med sort bunn farge, strameibroderi. Selene er fo ret med stoff og kantet med tvun net garnsnor i bunnfargen. Endes tropper i skinn. Nåværende eier er Ole H. Rustand, Ådal. Han har dem etter sin far, Hans Olsen Ru stand (1890-1978), som igjen had de dem fra sin far, Ole Hansen Rustand (1859-1937).

Sele nr. 5 fra høyre er til voksen. Blomsterbord i accantusfasong, brodert med hvite, klare og grå ny anser av glassperler mot vinrød bunnfarge i strameibroderi. Kantet med rød, tvunnet snor. For og stropper i skinn. Samme eier og opphav som Sele nr. 3.

Sele nr. 6 er til voksen. Flerfarget rosebord mot mørkegrønn bunn farge, strameibroderi. Kantet med tofarget, tvunnet snor. For og stropper i skinn. Nåværende eier er Kaja Bjørkli, Soknedalen, som har dem etter sin familie på Sokna.

Sele nr. 7 er til voksen. Smal, stillert blomsterbord i grønne nyanser mot rød bunnfarge. Strameibro deri. Foret med stoff, endestykker i skinn. Nåværende eier er Elling Stigsrud, Røyse, som har dem fra sin familie i Soknedalen.

Selene varierer litt i bredde fra ca. 4 til 7 cm. Stroppene har spenne og hullstropp slik at lengden kan va rieres. Antagelig finnes det mange fler av disse selene (og andre inte ressante ting) rundt om på Ringeri ke. Nøl da ikke med å si fra til oss som arbeider med dette. Ringerike er rikere på stedegen draktskikk enn man skulle tro, så vi arbeider stadig mot å få til bunad med be vist bakgrunn i folkedraktskikk.

Utdrag av Edward Price "Norway - Views of Wild Scenery": Med skisseblokk på Ringerike

Ved Johnny Johnsen

Den engelske kunstner Edward Price foretok sommeren og høsten 1826 en lengre reise i Sverige og Norge. Med skisseblokken som en vesentlig del av reiseutstyret, forevirket han en rekke skandinaviske landskapsmotiver. Et utvalg raderinger ble utgitt i 1828, men selve reisebeskrivelsen ble ikke trykt før i 1834. (Om de forskjellige utgaver henvises det til Schiøtz, Utlendingers reiser i Norge, nr. 824-825.)

Det var naturlig nok beretninger om den vakre og dramatiske naturen som lokket Price til Norge. I Christiania ble han imidlertid sterkt frarådet å reise over fjellet til Bergen: Landskapet var vilt og forrevet, og hvis den reisende ikke styrtet ned i en avgrunn, ville han helt sikkert sulte ihjel blant de øde fjell. Men, sier Price, slikt fikk bare blodet til å strømme hurtigere, og han ble enda mer oppsatt på å sette av sted. Første etappe gikk over Krokskogen til Sundvollen.

"Jeg forlot Christiania den 23. juli og fulgte først Drammensveien langs fjorden ca. fem engelske mil.

Da tok en vei av til høyre som førte meg opp på en høy topp. Derfra var det et fantastisk utsyn: På den ene siden kunne jeg se Christiania og fjorden, og på den andre en frodig dal som delvis var oppdyrket.

Under nedstigningen passerte jeg et variert landskap - det vakreste jeg hittil har sett. En dyp, liten sjø understreket den stillhet som hersket her. Skumringen bredte seg langsomt over dette fascinerende stykke natur. Åsene var kledd i det frodigste løvverk; her og der kunne man se kverner - drevet av små bekker som strømmet i sine revner ned-

"The Tyrifi-ord".

over dalsiden inntil de forenet seg med den elv som brølende kastet seg frem i sitt stenfylte leie nede i dalen. Etter å ha vandret ytterligere to miles, slo jeg meg til for natten på en skyss-stasjon som heter Jonsrud."

Neste morgen gikk jeg gjennom granskog til jeg nådde kanten av et veldig stup. Derfra har man et vidt utsyn over Tyriffjorden og landet omkring. Dette utsiktspunktet er det mest berømte ved Christiania. Jeg satte meg ned med skisseblokken på en av de grovgjorte benkene som var plassert der for de besøkenes bekvemmelighet. Da kom en eldre dame ledsaget av en liten jente bort til meg. Vi utvekslet høflighetsfraser så langt forskjellene i våre to språk tillot, og hun ble værende i nærheten helt til jeg var klar til å dra videre. Jeg var nå svært sulten, og etter som det var noe gemyttlig ved damens vesen, forklarte jeg henne at jeg ønsket å spise. Hun førte meg til et lite hus hvor det på hennes bud raskt ble satt frem mat til meg:

Brød, ost og løvtynne pannekaker. Hvordan hun fikk dette til, forble en gåte for meg. Etter en stund kom en vogn til stedet, og damen trykket min hånd til avskjed og returnerte til Christiania.

Jeg begynte så nedstigningen til Sundvolden gjennom et praktfullt pass. Om aftenen inntraff et uhell som nesten hadde kostet meg størs-

teparten av skissene mine. Jeg hadde vandret langs en bekk dypt inne i løvverket og hadde kommet meg opp på et platå over en liten foss. Vannfallet kunne vel være en tyve fot. Da mistet jeg plutselig skisseblokken min. Ryggen revnet allerede før blokken nådde vannflaten, og jeg så scener fra de siste to hundre miles drukne og bli tatt av fossen. Da jeg fikk øye på blokken igjen, holdt den seg så vidt flytende i en dam nedenfor fossen. Strømhvirvlene førte den etter hvert inn på grunnere vann, og jeg var snar til å gripe fatt i den. Hver eneste skisse kom senere trygt tilbake til England, riktignok mer eller mindre beskadiget. Jeg ble på Sundvolden til neste dag.

26. juli. Mens jeg spiste frokost med to norske herrer, ankom en engelsk mann jeg hadde truffet i Christiania. Vi ble enige om å reise sammen til Bergen, men da vi hadde nokså ulik smak og interesser, var vi ikke særlig godt reisefølge for hverandre. Jeg gikk til fots til Klækken mens han kjørte. Veien ligger høyt i terrenget, og man har vid utsikt. Landskapet er skogkledd like til toppen av fjellene i det fjerne".

Her forlater vi vår engelske kunstner. Han kom vel fram til Bergen og besøkte senere bl.a. Kristiansund og Trondheim. Skisseblokken benyttet han flittig. Til Christiania kom han igjen i slutten av oktober.

Da var reisekassen fullstendig bunnskrapt, og han måtte låne penger av den engelske konsul i Hammerfest, Crowe, som også befant seg i hovedstaden, for å kunne komme seg hjem til England.

Her skal vi nøye oss med å gjengi ett av Edward Prices norske motiver, nemlig "THE TYRIFI-ORD".

Fra diktsamlingen "Stener for Brød" - utgitt i 1933: "En husmanns jul"

Av Olaf O. Lehne

Langt opp'i lia ved Furukollen
der ligger stua ha's Lars i Pollen
så skjeiv og vinnøgd og grå i knollen.
Den likner nærmest en gammel kell
som står og stunder mot livets kveld.

Den ligger avsies, langt av leia,
og er nå heller ikke rare greia.
Det er just itte noe å bli brei a'.
Når det er godår døm før ei ku,
men ellers blir det nå smått må tru.

Men Lars og kona går trutt og strever
og er fornøgd når døm bare lever.
Døm ble nå heller itte født tel grever.
Når det blir smalhans tar'n Lars et skrå
og spytter brunt - ; Det blir ful ei rå.

Han Lars han driver med tømmerhogging
mens kona driver nå mest med vogging,
for onga kommer for uten stogging.
De er de villigste tel å gro -
forresten vekse nesten itte no'.

Og kona vogger og onga vekser
og dom blir store og leser lekser.
Å'n Lars han driver i skau'n å rekser.
Å tida lirker og tida li'r,
det li'r så smått imot juleti'r.

Og jul er jul selv i husmannshytte,
om en er fattig må'n jula nyte.
Det må no ekstra i fat og gryte.
Men nå i høst var det rektig skralt,
det var nå mest så en gikk å svalt.

For tømmerhogsten vart reint forsinke
- det var no'n dåser som gikk å blinka -
og sulten vinka mens maten minka,
og kramburotta på Søndre Frog,
han nekta plent å gi mer på bok.

Og lite vart det med høi i hagen,
og lite lauing det vart om dagen
- for kona tok til å bli drøy om magen -
Og kua åt på no' gammel halm
og blei så mager og olm og kvalm.

Men tida lirka og onga sutra
og kona gikk der så bleik og hutra
mens kaffigruten på kjelen putra.
Men Lars han tok seg et gammalt strå
og sputta blankt: - Det blir ful ei rå.

Og så en dag er det julekvelden,
og snøen pynter den gamle kellen
som ligger lunt under vinterfellen.
Og'n Lars finner fram att et julenek
som han fikk lagt te si's da høsten svek.

Og spurven eter seg mett og lubben,
mens onga dilter så trutt med gubben
som går og smiler i skjeggstubben.
Og finner fram at så mye rart
som han i høst hadde gjømt og spart.

På stabburdslofte no'n pølsebeter,
i kjellerkroken no'n få poteter
han finner fram, der han går og leter.
Og onga syns det er svære ting
som julenissen har lagt omkring.

Og alt som kona i gruva steiker
og onga pusler omkring og leiker
går'n Lars omkring opp'i skau'n og reiker.
Og da han kommer att utpå da'n
så har han med seg ei julegran.

Da klokka kimer fra Kirkevollen
så spett og spinkelt mot Furukollen
står bordet dekket hos Lars i Pollen.
Og julegrana med papirdyr
hu står der gild som et eventyr.

Men før han Lars går tel bords i kårn
han tar en sving bortom under låven
og roter litt bort've søndre nåven,
og fram han finner en kløverdott
- ei ku skal og ha no ekstra godt.

Og kua glaner og glør og gomler
og sleiker'n Lars der han står og fomler
og tar et skrå mens en bønn han momler.
En bønn? Javel. Og den lød som så:
- Ja takk da Gud, du finn' støtt ei rå.

To brev om gullgraving i British Columbia: Amerikabrev ... funnet på Elsrud Gård, Ådalen

Av Ingeborg Elsrud

Brev fra Ole O. Haugerud d.y. 1859 og 1860:

Ole O. Haugerud d.y. var den yngste av de tre Haugerud-brødrene som emigrerte fra Ådal til Amerika i 1851, og som det var skrevet om i forrige nummer av "Ringerike".

Etter at Ole d.y. var vel tilbake til Iowa etter sin eventyrlige gullgraverferd, slo han seg ned som farmer ved Osage i Iowa og giftet seg der med Maren Torine Ask fra Norderhov. I 1879 forlot de imidlertid Iowa og tok land i Grafton i Nord Dakota, og i 1900 flyttet de til Wisconsin. Til slutt dro de i 1904 til Canada hvor de slo seg ned i Bagley, i nærheten av Melfort som ligger i provinsen Saskatchewan.

Ole og Maren fikk 9 barn; 5 døtre og 4 sønner. I en slektsoversikt fra 1978 finnes også nevnt 33 barnebarn, 63 oldebarn og 28 tippoldebarn. Slekten er bosatt både i Canada og USA, og noen av dem har vært på besøk hos sine slektninger i Norge, bl.a. på Rustand i Ådal.

En dattersønn av Ole Haugerud i Canada forteller om sin bestefar at han var en alvorlig og ambisiøs mann og en leder i sin kommune. Han var også i stor grad medansvarlig for de kirker som ble bygget der han bodde, både i Iowa, Dakota og Saskatchewan, og i Iowa ga han tomt av sin eiendom til en skole. Mens han bodde i Grafton var han medlem av Nord-Dakotas lovgivende forsamling i ett år.

I kirken i Bagley fungerte han som klokke og ledet sangen. En søndag midt under gudstjenesten fikk han slag og sank bevisstløs om. Da

var han ca. 80 år og levde ikke året ut. Det var i 1915.

Fort Yale
British Columbia
3. nov. 1859

Kjære Moder og Søskende

Da jeg nu efter 4 Aars Ophold her i disse Lande og ikke har tilskrevet Eder, saa vil jeg nu tage Pennen for at lade Eder vide at jeg endnu er i live.

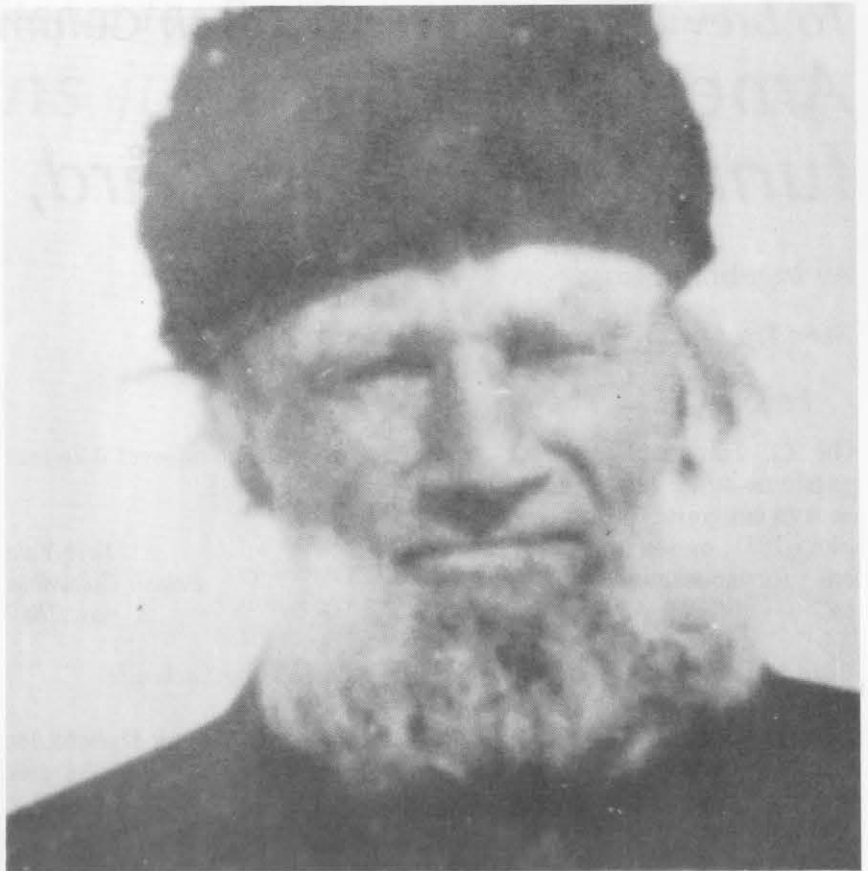
For at give Eder Underretning om mit Levnet, saa maa jeg begynde fra det første. Da jeg tillige med min Reisefelle Andreas Sørensen fra Næss Præstegjæld paa øvre Romerige forlod Wisconsin i Slutningen af November 1855 og ankom til San Fransisco den 6. Januar 1856, jeg fortsatte min Reise op til Minnerne, og da jeg ankom til mit Bestemmelses Sted, var 300 Daler forsvunden. Jeg begyndte da med Minereringen i det Haab at jeg var kommen til et glimrende Guldland, men istedet derfor var jeg i det største Røverhul der findes paa Jorden, dog aligvel jeg fortsatte mit Arbejde med et godt Mod. Jeg forsøgte paa forskjellige Steder, men alt var til forgjeves, men tilsist havde jeg den Lykke og ærhvervede mig nogle Hundre Daler, og da jeg fik Brev fra vor Broder Ole athan var udvandret til Australien, saa besluttede jeg mig strax til at gaae der i den henseende at see ham der.

Den 28de Juni 1858 begav jeg mig paa Veien, men da jeg ankom til San F., saa var der ingen Fragt at faae derhen for alle Skibe og Dampbaade gik til British Colum-

bia, for Rygtet lød at Guldopdagelser havde fundet Sted der, som skulle være meget Rige. Jeg besluttede mig snart at gaae der; jeg tog Fragt paa en Dampbaad, og vi seilede den 10. Juli, men hvilken en Skrækkelse mødte der os paa Veien, det var tidlig en Søndags Morgen! Der reiste sig en uafbrudt Storm af Nord Vest Vinde, saae at Skibet overskylledes af bølgerne, men det var ikke det værste, til vært Øieblik forøgede Stormen sig saae frygtelig, at den tilsist slog et Hul i Bunden af Baaden. Der var 500 Mennesker om bord, men alle fik nok at bestille, intil vi efter 5 Dages Forløb foruden Spise og Drikke naaede Land igjen. Da var jeg i en stor Forundring om hvad jeg skulde gjøre, men aligevel fattede jeg Mod til atter at forsøge en Reise derhen. Jeg tog Fragt paa et Seilskib, og inden 6 Ugers forløb var jeg lykkelig ankommen til mit Bestemmelses Sted, og denne Tour kostede mig 250 Daler.

Her begynte jeg atter med Minereringen, og hvad Fortjenesten angaaer, har jeg tildels tjent Dagløn, tildels ikke. Det var i sidst afvige Vaar da jeg tillige med min Reisefælle fra Wisconsin og en anden Normand og en Jerlænder besluttede os til at gaae op Elven med Mad i en liden Baad, vi kjøbte Proviant for alle de Penger som vi havde og begav os paa Veien opigjennem. Men der mødte os atter en Besværlighed paa denne Tour. Baaden kom ud i en stor Strøm saae at den kantrede, og vi forliste omtrent 500 Dalers Værdi. Med hvad lidet vi havde tilbage fortsatte vi vor Reise intil vi omsider ankom til vort bestemte Sted.

I Mai Maaned begynte jeg at grave igjen, og hvad Fortjenesten angaaer i denne Sommer, behøver jeg ikke at skrive om, for dem hvilde aldeles ikke troe mig. Jeg vil fortælle Eder hvormeget jeg maae betale for Kost. Hvedemel 30 Cent per Skaalpund, Røge Flæsk 45, Kjød 37, Smør 100, Kaffe 65, Sukker 60, Poteter 25, Tee 125 og enhver Thing i forhold derefter, saae Kost, Klæder og Redskaber koster det omtrent 2½ Daler Dagen, saae kan dem selv bedømme hvorlænge man kan staae paa Benene hvis der ikke var nogen Fortjeneste. Kjære Venner, hvor længe jeg kommer til at opholde mig her er mig aldeles uvidende, efter som at Guldgravningen er et saae usikkert arbeide. Di maae ikke troe at det er saaledes at grave Guld her, som at grave Poteter Hjemme i Norge; man kan arbeide det ene Aar efter det Andet uden at finde noget, men Man maa fortsætte arbeidet med lige stor Lyst og haabe at Lykke vil føie en.

Jeg vil aldeles fraraade Alle og Enhver, enten han er fjærne heller nær, ikke at foretage nogen Reise til Guldlandene, for der er ingen som ved hvad Skoen trænger en Den som har den paa. Der er sandelig mange Vanskeligheder at gjenngaae, for det ene med Reiserne, for det andet med Bedragere og Morde-re, for det tredie med dem hvilde Indianerne.

Fra vor Fader har jeg modtaget et Brev siden min ankomst hertil, som var dateret den 12de December 1858, men fra vor Kjære Broder Ole har jeg ikke faaet noget Brev, saae at jeg har ingen Oplysning om ham, enten han er levende heller død. Fra Ole Viger og Lars Lindelien har jeg modtaget 2 Breve siden, men afrige kjære Moder og Søsken-de, hvis Gud under mig Helsen og Livet saae længe, haaber jeg endnu en Gang at see Eder i dette Liv, og hvad kunde være gledeligere en at gjen see sin kjære Moder og Søs-kend efter saae mange Besværlighe-der her i disse Hedenske Lande som jeg maa kalde dem.

Jeg er for nærværend med en god Helse og Sundhed som sandelig er

det bedste Gode man besider i Ver-den. Denne Gang har jeg ikke mere at skrive om heller, maaske forme- get, men aligevel vil jeg ende min Skrivelse med en kjærlig Hilsen til Eder Alle og med ønske om at Gud måtte være med os, thi foruden ham formaaer vi intet, det ønskes af mig Eders hengivne Broder.

Venskabeligst
Ole Olsen Haugerud
den yngre

Adresse:
Fort Yale Post Office
Frazer River
British Columbia
North America

Albert Lea
Minesotta
12d December 1860

Til min Kjære Moder og Søsken-de i mit forlatte Fødeland,
Kjære Broder Torgrim Olsen,

Efter som at jeg nu haver endt min Vandring, i de fordervelige Lande i det fjerne Vest, saan føler jeg derfor som min Pligt at lade Eder høre fra mig, jeg er Gudskjetak

med en taaelig god Helse og det samme ønsker jeg at høre fra Eder igjen.

Jeg vil nu for det første fortelle Eder lidt om hvorledes det gik med mig paa min sidste Vandring paa Fraser River, British Columbia. I forleden Vinter opholdt jeg mig i en liden Bye som heder Fort Yeale, hvorifra jeg tillige med mine Reisekammerader begav os paa Veien og igjennem til et Sted som kaldes Cannal River omtrent 600 E Mile fra bemelte Byn. Vi sadlede vore egne Heste, eller rettere sagt vore egne Skuldere, vi maate bære vores Sengeklæder vor Proviand, Minneredskaber og vort Kjøgentøi hvilken bestod af en Kaffe Kande tillige med nogle Kopper gjort af Næver Bork. Om Aftenen naar vi gik til hvile, lagde vi vore Sængeklæder hvilken udgjorde et lidet Ulklæde, ned paa Sneen, for at udhvile vore trette Lemmer til den neste Morgen, saaledes passerede vi den ene Dag efter den Anden, over høie Fjeld og dybe Dale, stundom maatte vi krabbe og stundom maatte vi gaae, for Landet lig-

nede en Ørken baade i et og andet for der var ikke hverken Veie heller Stie at see, men hvad saae vi, et ubehageligt Syn, nemlig de vilde Indianerne drage om hverandre, lige som man seer Ulvene i Norge, dem vare saae nøgne som dem var komne til Verden, dem søgte at skjule sig bag Klipperne heller Trær heller hvilken som helst Sted der kunde falde best Leilighed, for de var ligesom et vildt Dyr løber i Skoven.

Di maa ikke troe at der var nogen Fornøielse i dette arbejde, men det kunde ikke hjælpe, thi naar man er kommen ind i Verden, er man nødsagen til at prøve sig selv. Med et godt Mod fortsatte vi derfor vor Vandring fremad intil vi omsider efter 3 Ugers forløb kom til en liden Bye ved navn Fort Alexander omtrent 525 E. Mile fra vor Indvandringens Sted.

Her hvilede vi vores trætte og udmattede Lemmer i 2 hele Dage, men efter denne hvile kom der sandelig noget Andet, for vi var endnu ikke kommen langt nok op i Ørkenen. Her købte jeg mig Proviant paa nye for en ganske liden Priis, nemlig Hvedemel 125 Cent, Røgeflæsk 175, Bønner 125, Kaffe 200, Sukker 250 Cent per Skaalpund, siden enhver Ting i samme forhold. Jeg tog 130 Skaalpund Proviant, tilligemed alle mine Redskaber og lagde til over et Fjeld 75 E. Mile, som jeg med megen Møie tilbage lagde paa 10 Dage, og ankom til mit bestemte Sted som jeg tilforn troede vilde glæde mig med et glimrende Udsigt, men snart fandt det modsatte, hvad jeg saae var høie Fjæld og dybe Dale, evig bedekkede med Sne og Granskov og saae koldt man kunde næsten fryse ihjel, og ikke et eneste Sted, hvor jeg kunde tjene Maden.

Da faldt der mig noget besynderligt ind; hvorledes vil dette gaae, ingen Penger og lidet Mad, intet Huus og intet Hjem, mere end en Hare udi Skoven, og ligger saa mange Hundrede Mile inde i de

ensomme Dale, hvor Skovens Klang lyder til Gjensvar. Jeg satte min Lid til den Almægtiges Haand, som tilforn havde ledet mig paa alle mine farefulde Veie og Stie, og haabede at han endnu vilde staae mig bie, i al legemlig Nød. Her vandrede jeg om fra Sted til Sted i Dalen, men tilsidst fandt jeg min lille Skat, som laae skjult saae langt inde imellem Klipperne. Der begynte jeg at arbejde, min minste Dagløn var 30 Daller, og det mæste behøver jeg ikke at nævne. Jeg arbejdede intil Solens hede Straaler hevede sig over de steile Klippevægge, og Vandet strømmede ned i Dalen i utrolig mængde, og Følgen deraf blev at den snart overskyllede min Minne. Der var nu intet mere at gjøre, og jeg besluttede mig at gaae hjem, hvilken strax skede.

Den 18de Maj dette Aar forlod jeg stedet, og efter en lang og besværlig Reise, ankom jeg den 12d September i Høst til Vor Kjære Fader og har levet her meget Fornøiet siden min tilbagekomst. Min hjemreise kostede mig 475 Dollars.

Kjære Søsken! Jeg kan hilse Eder fra vore kjære Brødre i det fjerne Syden, nemlig Australien. Brevet var datert Inglewood Colony of Victoria den 21d August 1860, og lyder som følger: "Jeg ved, kjære Venner, at de venter os tilbage, men den Tanke kan di lægge paa hylle. Vi kan nu for Tiden ikke komme tilbage, Sandheden kan vi ikke fornækte, vi har virkelig ingen Penger og heller ikke har vi Udsikter til at tjene nogen hviis Lykken ikke skulde blived os des bedre. Di maae ikke troe at det er saaledes at grave Guld som at grave Poteter hjemme, men man maae fortsætte arbeidet med et godt Mod og gjøre Althing i den beste Mening".

Brevet var langt, men ikke af nogen Betydenhed som fortjener at nævnes, forresten var di med en ganske god Helbred den Tid dem skrev, som er den Almægtige Gud at takke for.

Ole Wiger er endnu i Californien og skal efter Rygtet tjene meget gode Penger. Lars Olsen Lindelien opholder sig endnu paa sin Gaard i Californien.

Vor Kjære Fader har sendt 3 Breve til Eder uden at erholde noget svar, hvor han berettede om hvorledes de skulde gjøre det med hans tilbage staaende Penger. Han ønsker derfor at de vilde underrette ham lidt derom, naar de skriver til mig, forøvrigt er han med en taalelig god helse og lever ganske fornøiet i det fjerne Vest. Jeg skal hilse Eder meget flittig fra Peder Lunde og Gulbrand Jonsrud og siden fra alle bekjente Venner. Dem er med en god Helse og lever vel enhver i sin Stand.

Hvis Gud under os Livet en Tid, kjære Søsken og Moder, saa maaske at vi endnu en Gang kunde samles i dette Liv, for at tale muntligen med hverandre.

Denne Gang har jeg ikke noget mere at skrive om, og under disse simple Ord med en kjærlig Hilsen til Eder alle, og jeg ønsker Eder al Lykke og Hel til alle og enhver i sit Kal, det ønskes af mig, Eders altid hengivne Broder. Ver hermed hilsen fra mig

Eders Forbundne
Ole Olsen Haugerud
den yngre

Naar di skriver til mig, send Eders Brev til:
Mr. Ole H. Olsen
Albert Lea Post Office
Freeborn County State of Minnesota
North America

Her er igjen vores Broders adresse:
British Mail via Southampton
Mr. Olson O. Haugerud
Melbourne General Post Office
Collony of Victoria
Australia

Litt mer fra Ingeborg Elsruds brevmateriale:

Brev fra Gulbrand Johnsrud

Da Gulbrand Johnsrud kom til Amerika i 1857, forstaar vi at det var ikke riktig "Amerikafeber" - heller var det den andre feberen som ikke var helt utslukket. Han var jo med i "Hattemakerkrigen" der i Aadalen i 1851.

Det blev ikke stort omtalt av familien her, og helst var det "Thrane-striden" fordi Gulbrand var meget optat av Thrane's strid efter bedre livskaar til arbeiderfolk i by og bygd og på gaardene. Selv var han husmann og dannet til skolelærer. Saa skrev han brev til aviser, baade Ringerikes Blad og Drammens Tidende, og prøvde at støtte arbeiderfolkets krav. Det var det daad som virket imot ham især da han skrev kritik av Fattigkomiteen, og den blev "optat ordlydende" i

Ringerikes Ukeblad med navnet.

At vor oldefar blev arrestert, og at han fik som straf ett aar paa fengsel, det kjenner vi til. Men vi er litt usikker paa hverken han virkelig sat i fengsel og reiste til Amerika straks derefter, eller han rømte da tiden nærmet sig at han skulle fængsles, da der staar i "Ringerike '87" at "i tillegg kom der op til fem aars varetekt før dommene falt". Kan de greie paa dette?

Møter som holdtes paa Johnsrud, der han og nogle andre ville faa folk til at fare mere skikkelig ad, var omtalt, saa vi er kjendt med "den utæmmede aand Knudsen", at han kom og forandret hele saken. Det var nok Hattemakeren som bragte Thrane-saken til Aadalen, og Johnsrud var nok en leder i

Øvre Aadal, men om de to var kjendt med Thrane selv, er usikkert. Der var jo 300 av slike arbeiderforeninger i Norge. Men i Drammen i mai 1849 hadde Thrane begyndt med en avis - "Arbeiderforeningernes blad" - som var kortlevd. Thrane selv kom til USA i 1864, og nutildags skrives der bøker om ham. Jeg har lest nok i en, saa jeg vet at han var ikke velkommen hos kirkefolk, da han skrapet ihop baade øvrigheten, kirkens lov og dermed dens lære - og altsammen skulle avkastes, man skulle være fri. Det at være "fritenker" er altsaa ikke noget nytt. Thrane døde av slag i 1890 hos sønnen Arthur i Eau Claire, Wisconsin. Han var født i Oslo i 1817, og hans far var handelsmann, ogsaa var han rik.

Saa var det sist i mars maaned i 1857 at Gulbrand og Gjertrud Johnsrud med deres seks barn forlot Norge og kom til Amerika. Ennu var isen paa Aadalsfjorden tyk nok saa det kunne kjøres over. Men i Drammen vedblev de i tre uker ventende paa at isen skulle løsnas i Drammensfjorden.

Endelig "kom de ombord paa en gammel skute som het Balder, ført av en kaptein Haakensen. Dette var dennes første tur over Atlanterhavet. Han seilte gjennom den engelske canal, og alt gik godt indtil de kom ut i Atlanterhavet; da fik de storm og motvind, saa de blev liggende og tumle i syv uker og to dage førend de kom ind til Quebec". Da var de i Canada, paa St. Lawrence-elven. "Efterat ha ligget der i nogen dage, fortsatte de reisen paa en jernbane som netop da var færdig, og kom til Chicago om morgenen den fjerde juli, saa da for første gang fik feire den amerikanske frihetsdag - ved at ligge paa jernbanestationen i Chicago."

Saa staar det skrevet i "Utvandringshistorie fra Ringerike" skrevet av O.S. Johnson, valgt Sagaskriver til Ringerikeslaget da den begynte i 1916 i Albert Lea, Minnesota.

Paa den tid var der folk som kunne fortælle det som hadde hendt baa- de her og i Norge. Bemerkes deri noget om bondeopreisningen i 1818, og endog runestenenene funnet paa Tandberg.

"Derfra fortsatte reisen igjen til Orfordville, Wisconsin, og de kom til Gul Gut Guttormsen Grov, en bekjent mand fra Valdres. De op- holdt sig paa Rock Prairie i Wisconsin omtrent et aar, og flyttet saa til Green county, Wis., hvor han var i to aar og arbeidet for farmerne om sommeren og holdt skole om vinteren."

Familien mistet to barn i det første aar 1857: Gulbrand paa tyve aars alder og deres eneste datter Rønnaug som var bare ti. Der hadde ogsaa vært megen sykdom ombord skipet paa den lange reisen, og det var ikke denne familien fri for.

Det blev da foreldrene og de fire sønner som reiste med vogn til Freeborn County i den nye staten Minnesota, som var stadfestet i 1857. Dette blev ogsaa en lang og strevsom reise, end om der var mange som hadde reist. I 1860 kom da familien til et lite by som het Hayward, og der bodde de i tre aar i nærheten av Albert Lea som blev til hovedbyen i Freeborn County.

Familien bestod da av Gulbrand Torkelsen Johnsrud og hustru Gjertrud Gunvoldsdatter Elsrud med Torkel født 1835, Gunvold født 1841, Carl født 1844 og Erick født 1850. I 1863 flyttet de nogle faa mil og bosatte sig paa 160 acres som Gulbrand kjøpte i nærheten av en menighet som var ivei med at bygge kirke. Dette var nok den "smørformen" som det blev kallet fordi den var ottekantet, og som skildres paa en 1986 kalender, samt andre gamle kirker. Familien blev med i kirkearbeidet, især Gulbrand og Torkel som holdt omgangsskole i området. Den første klasse som blev konfirmert hadde blit undervist av Torkel og Gulbrand, men de blev konfirmert av en prest som kom ifra St. Ansgar, Iowa, da der ikke ennu var prest til denne menighet som blev organisert i 1860. Der er nok Johnsrud etterkommere med samme navn i den kirken den dag i dag. Og paa farmen som blev kjøpt bor der ennu en Johnsrud hvis oldefar er den samme Gulbrand.

Gulbrand var av husmanns æt, født paa husmannsplassen Jonsrud i Strandeie. Det var ogsaa hans far, Torkild Jonsrud. Farfar Torkel Olsen, født 1738, var ogsaa husmann

paa Strandeie. Gulbrand hadde to brødre, Torkel, og Johan som tok navnet Stoa og har mange etterkommere her i USA som heter Stoa. Hans to søstre blev giftet i Norge: Guri med Palme Storvigen, og Maret med Thron Olsvigen. Mor til Gulbrand var Kari Guttormsdatter. Guttorm Larsen, født 1740, var ogsaa husmann paa Strande.

Hustruen var av bondefolk, født paa Søndre Elsrud, barn til Rønnaug Gunvoldsdatter Kittilsby gift med Gulbrand Thoresen Elsrud. Hun hadde ogsaa to brødre, Thore og Gunval, og to søstre Gjertrud og Mari. I familieregisteret (dvs. Bibelen) staar disse navn med etternavnet Gulbrandsen, men dette var nok ikke den samme Gulbrandsen etternavn som de seks barn til Gulbrand og Gjertrud fik da de var døpt i Viker kirke der i Aadalen. (Der var nok mange som het Gulbrand i de dage.)

Man skal fare fint med at legge sammen de gamle smaastykker, og dette er vel nok til denne gang. Gulbrand og Gjertrud bodde saa i rolighet paa Johnsrud til de døde. Yngste søn Erick tok over farmen og passet paa sine foreldre med hjelp av sin hustru Helene Moen. Gulbrand blev døvhørt, og i de siste ni aar var Gjertrud blind. Han døde i 1893 og hun i 1900.

Der blev mange etterkommere, og de heter ikke alle Johnsrud, men alle kikker vel tilbake til den unge husmann og lærer som hadde valgt "boklærdom" mens han var i det militære i to aar som øvrigheten krevde.

"Snit, snap, snude, saa er eventyren ude", sa min bestefar Gunvold da han kom til slut med sin fortelling, og det skal jeg nu sie. Det er ikke mening at der er nu blit skrevet biografi. De faar ta det som høves til med det de har. Vær saa snild at rette paa min gammeldags Norsk der det trenges til.

Dette maa nu avsendes, skal jeg komme til at skrive noget om min egen morfar. Jeg har en efterkommer efter enhver av de fire sønner som har stor interesse og vil selv skrive om enhver sin egen bestefar.

Dorothy Stewart er den som skriver om Torkel, sin farfar. Hun bor i Calgary, Alberta, Canada.

Phelva Hetland er den som skriver om Gunvold, sin morfar. Hun bor i Park Ridge, Illinois i nærheten av Chicago.

Russell Johnsrud er den som skriver om sin farfar, Carl. Han bor i Portland, Oregon, retsagt i Wilsonville i nærheten.

Joanne Johnsrud er den som skriver om Erick, som er farfar til hennes mann Donald. De bor paa hjemmepllassen i Bancroft township, Freeborn County, Minnesota. Og de hører til East Freeborn Lutheran Church som staar etterpaa den som blev bygget i Gulbrands tid da Claus Lauritz Clausen kom til at konfirmere ungdommen.

Gunvold Johnsrud

Gunvold Johnsrud er min morfar. Han er søn til Gulbrand Torkelsen Johnsrud, og begge var de født paa Jonsru husmannsplass i Strandeie som ligger i Øvre Aadal i Ringerike i Norge. Gunvold var døpt i Viker kirke med etternavn Gulbrandsen, og det var ogsaa hans fem søskende.

Da Gunvold var seksten aar, kom hele familien til Amerika. De maatte dra med sig alt som nødvendig var til reisen, og de var alt-saa i syv uker paa Atlanterhavet.

Det var et lite skib som het Balder, og de gik ombord i Drammen hvor de hadde ventet i tre uker paa at isen i fjorden skulle løsnas. Da de først hadde reist hjemmefra, var det ennu mulig at kjøre over isen i Aadalsfjorden - det var da sist i mars 1857. Det blev en voldsom tur med storm og motvind og meget sykdom ombord.

Det var da den 4de Juli 1857 at de kom til Chicago. Skibet kom til lands i Quebec som jo er i Canada. Derfra kom de paa jernbane sydo-ver. Men lengere maatte de, da de skulle til Wisconsin paa vestsiden av Lake Michigan hvor der var mange norske immigranter.

I tre aar var de der mens Gulbrand arbeidet for farmere om sommeren og holdt skole om vinteren. I det første aar mistet de to av barna - Gulbrand paa tyve aarsalder, og den eneste datter Rønnaug som var bare ti aar. Som sagt, var der

meget sykdom paa skibet, og de kom ikke unna.

Da de saa reiste vestover til søndre Minnesota i 1860, bestod familien av foreldrene Gulbrand og Gjertrud Gulbrandsensdatter Elsrud - Johnsrud og de fire sønner: Torkel født 1835, Gunvold født 1841, Carl født 1844 og Erik født 1850. Visstnok kjørte de hele veien med vogn.

I Freeborn county, Minnesota, var der ogsaa mange norske. Flere var da skyldfolk og kjentfolk. De stoppet ved Hayward, en liten by i nærheten av Albert Lea, og var der i tre aar. Nu er det trolig at Torkel kom sig ut da han nok var kontorbetjent i en bank i 1861. Det var i 1863 at han blev gift med Kari Ambjørensen.

1863 var ogsaa aaret som familien flyttet til nærheten av to andre smaa bygder, Lerdal og Bancroft, alle tre i Freeborn county og bare en faa mil fra en ny kirke. Denne var dog den tømmerstok ottekan-tede kirke som blev kjent som "smørformen". Menigheten regner sin begyndelse 1860.

Familien blev med i kirkearbeidet. Gulbrand og Torkel virket som menighetens omgangs skolelærere. Og da der ikke ennu var en bebø-ende prest, underviste de ogsaa til konfirmation. Presten som kom til at konfirmere deres første klasse var Claus Lauritz Clausen. Han hadde ledet mange norske fra Wis-

consin til den nye staten Minnesota, og var selv ved den tid bosat i St. Ansgar, Iowa, som prest der.

Saa kom Borgerkrigen. Gunvold hvervet sig ved MacGregor, Iowa, og var privat i Company H, 1st Battalion, 16th Regiment, U.S. Infantry, fra 19. februar 1862 til 19. februar 1865. Sommeren 1862 var han ofte syk. Engang forlot de ham paa veien, og der gik nogen maaneder før han kom til sitt regiment igjen.

I den tid laag han paa flere hospitaler og arbeidet i ennu flere. De som skrev navnet, fik det til Greenwald Johnserund, Gunvalt, Grinsold, og Gunvold Jonsurd, Gunvold Jonsard og Jansrud.

Dessverre, da Gunvold kom tilbake til Minnesota, var der ingen Johnsrud (de hadde jo flyttet mens han var borte), men der var en Torkildsen og en Gulbrandson der i nabolaget. Det var da broren hans og deres far. Gunvold fikk dem til at ta paa sig navnet til den pllassen i Norge hvor de var fødte, og saa blev de alle til Johnsrud, undtagen Torkel som holdt ved stavningen Jonsrud. Bemerkes med stor interesse at der paa to steder i "Ringerike 1987" er referens til "pllassen Jonsrud".

Det var til vaaren 1865 at Gunvold kom hjem, og i 1866, 26. juni, blev han gift. Bruden bodde paa neste farmen til syd, og fra den tid av var Gunvold ogsaa beboer der. Hans

svigerfar brukte paa den tid navnet Johnson; han var jo søn til Joen Thorsen, men i sitt familieregister som Gunvold opholdt, staar det at hustruen var Anne Egildsdatter Bosbøn. Egild var søn til Joen Thorsen og Margit Asmundsdatter og var kommet fra Bosbø i Vinje, Telemarken, Norge. (Joen var søn til Thor Knudsen og Ingeborg Jacobsdatter.) Egilds hustru, Anne Torgeirsdatter, døde i Norge.

Egild J. Bosbøn kom til Amerika som enkemann med tre smaapiker og en søster til deres mor, og to av sine brødre. De kom til Koshkonong i nærheten av Stoughton, Wisconsin, og der stoppet de hos broren Jacob Bosbøn - i syv aar, staar det. De var kommet til Stoughton i 1854.

De som endelig kom til Bancroft i Freeborn county, Minnesota, var Egild, datterne Brita, Anne og Ingeborg - tilmed deres moster Bergit Torgeirsdatter. Aaret var da 1861.

Som vanlig med langreisende, stoppet de til natten i en eng hvor der rant en liten bæk. Paa nærmeste farmen bodde en mann som ville saa gjerne komme heimat til Norge at han solgte farmen til Egild - \$1,50 per acre.

Gode naboer blev de trolig da Johnsrud-familien kom i 1863. I aaret 1869 blev der en til egtevielse: Carl Johnsrud og Ingeborg Bosbøn. Da var det Ingeborg som fløt med Carl til byen Albert Lea.

Anne og Gunvold fik seks barn, den første født i 1867 og tvillingerne som var sist i 1887. Navnet Edward Andreas betyr den som vi kaldte onkel Ed. Gjertrud blev Gertrude eller ogsaa Gertie - hun blev gift med Hans Harrison. Gulbrand blev forstaaelig Gilbert - gift med Emma Jacobson. Berthol blev Bert - han druknet i Geneva lake da han var bare 21. Karen blev Carrie - hun var gift med Herbert

Hendrix. Nora Amanda var min mor, gift med Arthur Jerlow (Gjærløw i Norge). Alma Enanda var gift med Olaf Hanson, og hennes tvilling, Elna Josephine, var gift tre gange og døde som hustru til Edward Stillinger. Det forstaaes at der var ikke mange efterkommere som het Johnsrud.

Men i sin livstid hadde Gulbrand og Gjertrud faat se at deres sønner sat i Minnesota State Legislature: Torkel blev senator 1873-74, Carl blev representant i 1887-88, Gulbrand døde november 1893 og Gjertrud i des. 1900. Gunvold var postmester i Albert Lea i fire aar, og siden var han ogsaa representant 1899-1901 og ekstra session 1901.

Morfar Gunvold kjente jeg godt. Vi bodde jo i samme hus fra den dag jeg var født der inntil den dag han døde der. Mormor Anne døde da min mor Nora var kun femten aar. De eldre søstre var gifte og bortreist, saa det blev Nora som maatte stelle for far sin og tvillingene som bare var 12 paa den tid. Av dette kom det at hun kom ikke derfra naar hun giftet sig i 1905.

Det var morfar Gunvold som fortalte os om De Tre Bukkene Bruse og om Reven og Bjørnen. Han var det som laget seljefløiter til enhver av os om vaaren. Med den samme kniv spikket han "nøreved". Av og til sa vi: "Kan jeg faa laane kniven din, Bestefar?" Og det fik vi lov til.

Han var paa den tid en gammel mann. Men det behøvdtes ikke at snakke norsk for hans skyld. Han klaret sig godt med at skrive baade norsk og engelsk. Det kan siges om alle fire brødre. Derfor var de alle til stor hjelp hos de nykommere og andre som ennå ikke hadde lært engelsk.

Gunvold var den eneste av mine besteforeldre som jeg fikk at kjende. Mormor Anne døde i 1900,

men vi besøkte hennes søster Ingeborg som bodde i Albert Lea. "Kal Fabro" døde i 1909, saa "Ingeborg Moster" var enke.

Farfar min bodde i Syd Dakota, og farmor døde da min far var knapt et aar gammel.

Gode naboer var dog Erick og Helena Johnsrud i min barndom og langt før. Det var helst de to som støttet min mor i de tunge dage etter hennes mor Anne døde. Og det var Helena Johnsrud og Karen Rofshus som var tilsted da jeg blev født. Det var vel Helena som var ment da min søster som var to aar gammel sa: "Det va en snill auntie som kom me en søster til Tess".

Emma, datter til Helena og Erick, fortalte mig at hennes farmor, Gjertrud, var vant at si: "Ja, idag ska je dalte ne te ho Anne".

Det var saa morsomt at læse om den turen til Hønefoss fordi dialekten er saa lik paa det vi lærte derhjemme.

Det at jeg vover at skrive norsk, kommer av at jeg ogsaa fik undervisning fra en "omgangsskolelærerrinde" der i samme menighet. Hun het Grevstad og blev senere prestefru. I fem aar var hun norsk-lærer, organist og korleder i East Freeborn Lutheran Church. Hun fik oss barn til at ta diktat, endog til at skrive norsk da hun læste engelsk til os. Paa den tid lærte vi ikke nynorsk, men vi uttalte den danske *dig* som norsk *dei*. Det var ogsaa mulig i de dage at faa fritid fra den offentlige skolen, og tilmed bruke skolehuset til Norsk Religions Skole i to maaneder til hvert aar. Der var da fem skoledistrikter med i dette.

Paa den tid fik jeg selv holde norsk skole der i ett aar da det var allerede bestemt at den praksis skulle slutes med - paa den tid var jeg ikke var at min oldefar hadde vert den første omgangsskolelærer.

Ja, nu er baade katten og musen ute.

Godnat, Bestefar

Edward	Gertrude (Gjertrud)	Gilbert (Gulbrand)	Berth Berthol	Carrie Karen	Nora Nora	Alma Alma	Elna Elna
7. okt. 1867	4. sept. 1869	24. sept. 1871	2. okt. 1873	20. mai 1875	13. juli 1884	26. des. 1887	
28. des. 1953	22. feb. 1943	18. feb. 1950	8. aug. 1897	5. april 1959	20. aug. 1972	18. mars 1976	12. okt. 1979

Simen H. Øens slekt

Av Simen Bergsrud

Simen H. Øen ble født 10. mai 1860 på Gravlimoen, Nes i Ådal. Hans to yngre brødre, Rasmus og Harald, tre søskenbarn, Gudbrand, Hans og Kristian Granum, og en venn, Peter Weberg, reiste over "Blåmyra" og landet i Castle Gardens, New York våren 1880. Deres første bestemmelsessted var Albert Lea, Minnesota. Peter Weberg, som var oppfostret av Simens mor og bodde i familien, ble syk. Han fikk tuberkulose. Simen tok ham senere med tilbake til Norge, hvor han døde.

Etter et kort opphold i Albert Lea, reiste de videre til Sweden Territory, det som nå heter Nash. De arbeidet seg frem ved å hjelpe nybyggere og med jernbanebygging.

De krysset elven Red River ved Fisher's Landing. På statens landkontor i Grand Forks undersøkte de hvor det kunne være ledig land hvor de kunne ta "homestead". Dette kontor var blitt åpnet i april 1880

Etter at de hadde fått tak i et kart over området, gikk de til fots til Nils Monsebråten's farm vestenfor Grafton, og de brukte en klokke som kompass. Monsebråten's hadde tatt homestead her i 1879. Kari Monsebråten og Simen var blitt døpt samtidig, og 3. april 1875 var de blitt konfirmert samtidig i Nes kirke i Ådal.

Veger fantes ikke, men kartet deres var godt oppmerket. Regjeringens landmålere hadde plassert jordhauger med staker i hvert hjørne på seksjonene. Stakene var merket med seksjon, fylke og område. Slik kunne den som søkte land vite nøyaktig hvor han var, og hvordan han kunne lokalisere sitt landvalg.

Fra Monsebråten's farm fortsatte de til fots i nordvestlig retning, til de kom til en dyp senkning med

trær og kratt. (Dette er stranden til den tidligere innsjø Agassiz, omtrent 8 kilometer nordvest av den nåværende by, Park River.) En bekk med klart vann rant gjennom senkningen; den hadde tilsig fra syv kilder. Langs bredden vokste piletrær, asp, tornebusker, kirsebærtrær og deilige markjordbær. Det var mengder av fisk, ender, præriehøns og kaniner. Den sandholdige leiren i området omkring var dekket av halvlangt gress og blomster, bl.a. vokste den ville prærierosen der.

Her var hauger av bøffelben, og avbrukne buer og piler ble funnet. En indikasjon på at bøffelen hadde beitet der, og så blitt drevet inn i kløften og drept. Bøffelben ble betalt med 6 dollar pr. tonn, og nybyggerne var flinke til å samle ben og selge dem ved jernbanestasjonene. Benene ble sendt østover, og det ble utvunnet kullstoff av dem som ble brukt i sukkerrensingsindustrien. Dette var ofte den første inntekten nybyggerne hadde. Simen Øen bestemte seg for at hvis det var mulig, ville han velge seg homestead her. Det var Nordvest quarter, Sec. 5, Kensington Township, 157, Range (område) 55, Walsh County, Dakota Territory, 8 kilometer nordvest for den nåværende by, Park River.

Da han ikke var gammel nok til å få land, arbeidet han i Portland-Hatton-området med tømmerhogst og jernbanearbeide på Dakotasiden i nærheten av Fargo. 12. mai, to dager etter at han fylte 21 år, skrev han under homesteadpapirene for landet han hadde valgt. Han reiste en hytte på 2½ x 3 meter, anskaffet plog og begynte arbeidet med å pløye torven. Denne viste seg å være meget hard, og plogjernet måtte slipes hver kveld. Det var ikke noe lett arbeide.

Hans første avling besto av bønner, erter, rabarbra og pepperrot

av frø han hadde brakt med fra Norge, samt mais, poteter og noe hvete. Hveten ble skåret, bundet i kornband og tørket på staur. Avlingen ble brukt delvis til såkorn, noe ble ristet og brukt til drikke som kaffeerstatning, noe ble brukt til grøtmel og noe til brødmel.

På våren reiste han til Albert Lea i Minnesota med okseforspannet for å hente de eiendelene som var sendt fra Norge. Blant dette var to kister fylt med hjemmespunnet og vevd lin- og ulltøy, strikkede ting, klær, skinnfeller og vaskbare duntepper (strikketepper). Likeså sølvtøy, bøker, et ur og noen anti-kviteter.

Fra en fetters planteskole fikk han forskjellige frø og planter av forskjellige slags trær, frukttrær og pyntetrær. Han brøt opp mere torv og bygde en torvhytte. Til oksespannet og en geit bygde han en tømmerstall. Han gikk i smedlære, laget forskjellige redskaper og ting til bruk i huset, ski og skøyter.

Da han snakket ni forskjellige språk, ble han tolk og rådgiver for mange andre emigranter. Om vinteren lærte han sine venner engelsk og matematikk.

Pastor M.C. Holseth viet ham til Inger Bertine Midtmoen den 17. juni 1891. Hun hadde emigrert fra Begnadalen til Perry, Wisconsin våren 1885. I Perry hadde hun gått på skole 6 uker for å lære engelsk. Her var hun ansatt hos Frank J. Webbs som hun fulgte med til Grand Forks i 1886. Hun fulgte med en annen bankier, C.D. Lord til Park River og var ansatt hos familien Lord og J.J. Dougherty til hun giftet seg.

Farming var Simen Øens levevei. Her var han makeløs, ingen kunne måle seg med ham. Når han tok en bestemmelse, var det vel gjennomtenkt og ikke diskutabelt.

I slutten av 1890-årene begynte jorden å bli utpint. Med andre ord, næringsstoffene var blitt fjernet fra jorden, og hvetekornene ble små. Det var dyrt å låne penger, så de måtte finne nye og bedre metoder å drive jorden på. Ensidig hvetedyrking måtte ta slutt; det var viktig med mer og bedre husdyrhold. Farmerne måtte samarbeide.

I 1904 ble Farmers Institute organisert for å hjelpe med problemene i jordbruket. Simen Øen var meget aktiv med i dette arbeid. Allerede i slutten av 1890-årene var han blant de første i Nord-Dakota til å drive vekselbruk, og han var blant de første i staten som produserte poteter for salg. Allerede før år 1900 solgte han poteter til staten Iowa, og han leverte siden årlig jernbanelaster med poteter dit så lenge han levde.

Inger Bertine og Simen tok opp skikkene i sitt nye hjemland, men holdt samtidig på sitt norske språk og tradisjonene fra Norge. De abonnerte på og bidro med artikler i "Decorah-posten", "Skandinavi-ven", "Kvinnen og Hjemmet" og andre farmeraviser. Hyllar med bøker, magasiner og aviser var tilgjengelig i huset, og ble ofte lånt ut til skolen og naboer. De norsk-språklige aviser var mest etterspurt. Familiene Kjos, Helle og Øen, som var fra samme distrikt i Norge, var bestandig samlet i julen som de feiret slik de hadde gjort det i "Gamlelandet".

Som republikaner var Simen H. Øen påpasselig med å gjøre sin plikt som republikansk dommer. En av disse var å levere boksen med stemmesedler i Grafton. Sammen med de demokratiske dommere, John og Thomas Martin og John Harris, gikk han dit til fots.

Veiene var ofte uframkommelige. Fru Øen hadde da lys stående i vinduet og satt og strikket inntil Simen kom tilbake utpå morgenen, vanligvis ved firetiden. Dette følte de som en plikt mot landet. Simen ble nominert og valgt til kommunerevisor i Grafton, men avsto. Han ville prioritere jordbruket.

Han var en meget klok mann. Han søkte opplysninger fra de mest pålitelige kilder, tenkte logisk og snakket med overbevisning. Når han ble spurt om å lede et møte eller holde tale, stilte han seg velvillig til disposisjon. Han behersket norsk, svensk, dansk, engelsk, islandsk, finsk, russisk, tysk og fransk og han kunne lese gresk og latin.

Han sluttet aldri med å lede andre, men bare når han ble spurt. Han kritiserte ikke og dirigerte ikke andre. Sterk, men mild, tålmodig og snill. Simen var en ivrig deltaker ved alle viktige foretak. Han var et trofast medlem av den Lutherske kirke, og både han og Inger var aktive ved alle kirkelige tilstelninger. Simen var president i Kensington school for distriktet i 38 år og hadde også forskjellige verv i fylket.

De opplevet noen meget gode år, og noen dårlige. Gresshopper, bil-leangrep, hagleskurer, tørke og ildebrann. I 1887 var det dårlige tider, i 1888 og 1889 tørke. I 1890 dårlig avling. I 1901 brann og tyveri. I juli 1901 ble det en fullstendig ødeleggelse av avlingen på tre fjerdedeler av landet på grunn av haglskur. I 1902 en ødeleggende ildebrann, tilsynelatende påsatt. Bare torvhuset på eiendommen ble stående igjen. Ikke noe var assurert. Simen var da ferdig med sin egen innhøsting og hadde hugget tømmer som skulle brukes til nytt våningshus. Han var 4 km. fra hjemmet og var sammen med Olaf Ness da de så røyk. De galloperte hjem igjen på hesteryggen, men kom for sent.

Inger hadde greid å redde ut to føll, to kalver, noen griser og høner. Hellik Halvorsen Sinjord, en eldre mann med lam arm, hadde klart å hugge hull i bygglageret, så noe korn ble reddet. Ved brannen ble to tømmerfjøs ødelagt, to tømmerede lagerbygninger fulle med avling, et nytt trehus med husholdningsartikler, bl.a. med rosemalte kister med smykker, og verdisaker og vinterklær. Møbler, for det meste hjemmelaget og innsatt med linolje, snekker- og smieredskaper

strøk med. Videre et nytt redskapsskur med tømmer til det nye hus, forskjellige vogner, landbruksmaskiner, høylåve, hønsehus, grisehus, høy og kornstakker - og mye mer. Samme høst hjalp naboene til med å bygge et nytt fjøs på to dager! Alle i familien Øen fikk en ny vinterfrakk. Til jul fikk de femti sølvdollar i gave. Øens hadde hatt et forferdelig tap, men de hadde fremdeles vidunderlige venner, og familien var reddet.

I 1917 ble det bygget nytt hjem med fire soveværelser. Både kone og barn var med i arbeidet. De plantet en stor lund med forskjellige slag eviggrønne trær, frukttrær og blomsterbusker. Det ble meget vakkert og kunne sees på lang avstand.

Om aftenen 28. februar 1901 ble byen Park River hjemsoekt av brann. Morgenen opprant med klart vær og sterk vestenvind, opp til 90 km i timen. Temperaturen steg til 18°C. Det var lite sne, og sølet. Utpå kvelden dreide vinden til nordvest, men fortsatte med samme styrke. Brannalarmen i byen gikk, og snart var de fleste bygninger i et kvartal på begge sider av byens hovedgate ødelagt. Bare to murbygninger sto igjen, nemlig Finneseths forretning og Park River Bank. Det foregikk plyndring i forretningene.

Samtidig løste dette et tyveri-problem som hadde plaget Øens farm en tid. Verktøy, korn, mel og forskjellige slags matvarer var tatt. Det hadde vært umulig å skaffe bevis, men den kvelden byen brant, ble Øens farm besøkt av noen som hadde tatt 70 tomme kornsekker, alle stemplet med Øens navn. Spor i søle og sne førte til huset til den tidligere mistenkte. Øen varslet myndighetene, og man fant de fleste av de stjålne sekkene fylt med alle slags varer. Nå ble der slutt på tyveriene fra Øen.

Øens fikk fem barn: Bertha, Oscar, Sigurd, Viola og Harald. Simen Øen døde 7. januar 1931 og ble begravet med store hedersbevisninger.

Fra Museets arkiv:

To middelalder-dokumenter

13. desember 1304

Håkon med Guds miskunn Norges konge, sønn av kong Magnus, sender alle menn på Opplandene, de som ser eller hører dette brev, Guds og sin hilsen. Etter som det kapellet, som Tanbergmennen elot sette opp til nytte for seg på Tanberg, nå er kommet fullstendig til nedfalls, som dere vil vite, og etter som vi vil ordne det slik med det godset som Tanbergmennene ga dit til hirdprestene sine (og som sokneprestene siden tok i samsvar med det vi avtalte med vår kjæreste venn biskop Torstein da han ba oss om det i sine dager), at Gud skal ha størst mulig heder av det, og *de* skal ha evig minne om sin sjel som eide det godset, så gjør vi kjent for alle menn, at vi har gjort den ordningen at alle de førnevnte presteinntekter til Tanbergkirken skal fra nå av evig ligge under Mariakirken i Oslo, vårt kapell, på den måten at der skal settes et alter som en prest skal synges msse ved hver dag for de førnevnte Tanbergmennenes sjeler.

Vi forbyr hver mann å motsette seg eller hindre denne vår ordning, eller på noen måte å angripe den. Den som gjør seg skyldig i slikt, han skal få slik straff at det kan bli til advarsel for andre, så de ikke våger seg til å gjøre slikt.

Dette brevet ble skrevet i Bergen Lucimessedag på det sjette året av vårt rike. Herr Snare Aslaksson innsiglet. Simon Torsteinsson skrev.

Bakpå: Om Tanberg-kirken.

2. juli 1361

I Guds navn, amen, gjør jeg, Hallvard Eivindsson, dette mitt testament, frisk og usyk. Først gir jeg min sjel til Gud og jomfru Sancta Maria, og velge meg gravsted inne i Norderhov kirke foran Mariaalteret hos min far, som jeg før har bestemt, og jeg gir til kirken, til hver prest etter den andre, til årtidehold for meg og min datter Gunna, 2 øyresbol, gamle, i sørgarden på Vegstein, med det vilkår at det skal synges sjelemesse hver årtidedag for begge våre sjeler. Likeså gir jeg til hver klokker ette den andre et øyresbol, gammelt, i førnevnte jord, og ei ku, med det vilkåret at han skal tenne lys i min lampe foran Mariaalteret hver helgedag, og ringe på hver årtidedag for oss. Likeså gir jeg sira Dyre på Hole min lov-bok forat han skal lyse min årtid mens han lever... Til stede ved denne min ordning var førnevnte sira Dyre, og den ble gjort på Sankt Svituns dag i Herrens år 1361.

Tillegg, med annet blekk: Dessuten ei gangende ku til Hole og en annen til Haugs prest, hver etter den andre, til årtidehold og bønnehold for meg.

Ringerikes Museum: Noen glimt fra 1987

Av Eivind Karsrud

En viktig oppgave for et distriktsmuseum er dokumentasjon av samtida og den nære fortida. Når en reiser ut fra sin varme prestegård for å ta bilder eller intervjuer av dagens virksomheter som enten skal innstille eller legge om driften, skjer dette ofte under tidspress.

Den gamle stasjonsbygningen skal rives om to dager, vaskeriet skal vekk og bobestyreren skal ha huset ryddet. Museene diskuterer derfor hvordan en seg imellom skal fordele dokumentasjonsoppgaver slik at en kan ligge i forkant av selve tiden når det gjelder å vise "hvordan det egentlig var". Hvor ofte har en ikke etterlyst en gjennomfotografering av hjem og arbeidsplasser i Hønefoss eller andre distrikter for 50 år siden?

Fotografiet som kilde til kunnskap og opplevelser knyttet til samtid og nær fortid, blir et aktuelt tema for museet siden vi er valgt til Fylkesfotoarkiv for Buskerud og fra januar 1988 har ansatt fotograf på halv tid som skal arbeide med avfotografering av gamle bilder i hele fylket. Vi planlegger avfotograferingsarbeid også i Ringerike høsten og vinteren 1988.

Vi kan bare oppfordre folk til å ta vare på sine eldre bilder og skrive et nummer med bløt blyant bak eller ved siden av hvis de står i album. Så kan man føre sitt eget arkiv med ei liste eller kort hvor en skriver opp alle de opplysningene som en kjenner om bildet, sted, tid, personnavn etc. En fotosamling uten opplysninger er ikke så lett å bruke fullt ut.

En kan også peke på at folk selv kan gjøre mye for at arbeidsliv og dagligvis blir festet til film. Bruk gjerne kamera på tider og steder det er uvanlig å fotografere. Svart-hvitt og lysbilder er best fra et musealt synspunkt. Allerede om noen få år vil dine bilder, særlig hvis de er kombinert med lyd-kassettkintervjuer, bli et ypperlig materiale.

En kan etterlyse de profesjonelle fotografenes sans for kulturhistorisk orientert fotografering. Her kommer museet gjerne med råd. Noen fotografer gjør en uvurderlig innsats for å ta vare på eldre bilder. Men hva med samtiden? Ørner og rullesteiner på Jæren vil det alltid være. Men hva med industriarbeiderens daglige liv, hans fest, hans bil og hans plan?

Bildet viser fra venstre Aslaug Hansen g. Rua, Liv Rua g. Nielsen og Jan Nielsen. Giver: Jenny Rua, Hønefoss. Bildet er ett av de mange originalfotos som innkom i 1987. Hovedmåten å ta vare på eldre bilder, er likevel avfotografering, så eieren får tilbake originalen.

Avisene har også bidratt til at det blir samlet eldre fotos og opplysninger om disse, lagret i velordnede historiske arkiver i samarbeid med museer. En kan også etterlyse pressefotografenes sans for å vise prosesser og forløp, gjerne trivielle, i motsetning til det øyeblikkelige og ekstraordinære.

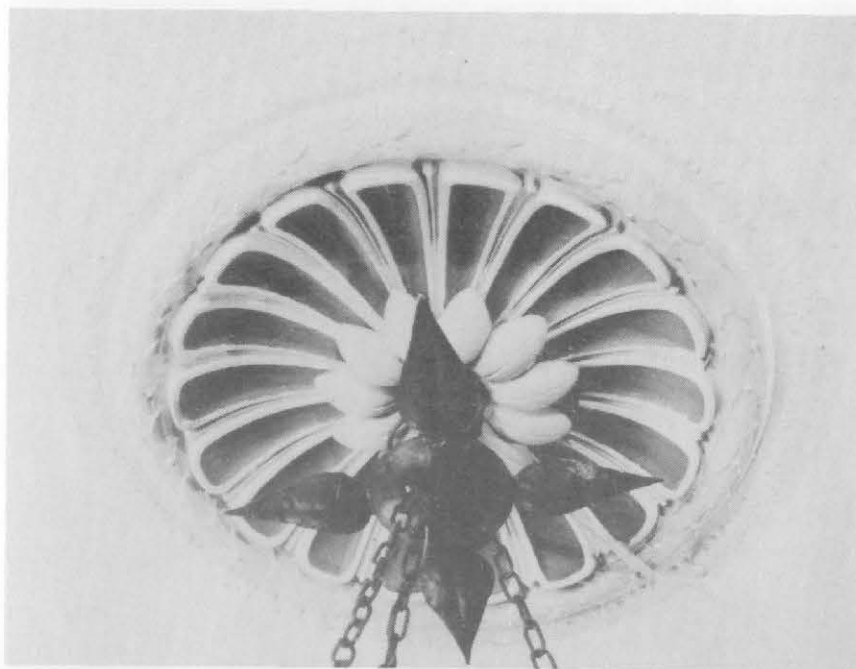
En årsberetning blir gjerne et pliktlop. Det daglige av faglige og museumspolitiske gleder, sorger og rutiner kan ikke dekkes her. Det har vært mange interessante og hyggelige møter med enkeltmennesker. Det er gledelig at folk bruker museet som en felles hukommelsesbank. Setter en noe inn i form av arkiver, fotos, gjenstander, lydbandintervjuer eller dugnadsinnsats på gjerder og vinduer uten kitt - ja, da får en på sikt mer ut enn en satte inn!

Den katolske kongregasjonen, St. Franciskus Xaverius, har stått for sykehusdriften i Vesterngate fra 1935 til 1967. I mai 1987 ble bygningen solgt. Vaskeriet i kjelleren går tilbake til 40-åra. De nye eierne tok kontakt med museet, og vi valgte å gjøre en fotodokumentasjon av virksomheten.

På bilde a) ser vi fra venstre Gerd Kristoffersen og søster Miriam demonstrere strykemaskinen. På bilde b) letter Gerd Kristoffersen klær fra den ene av de tre store trallene over i kobbersentrifugen. Bak ser vi vaskemaskinen.

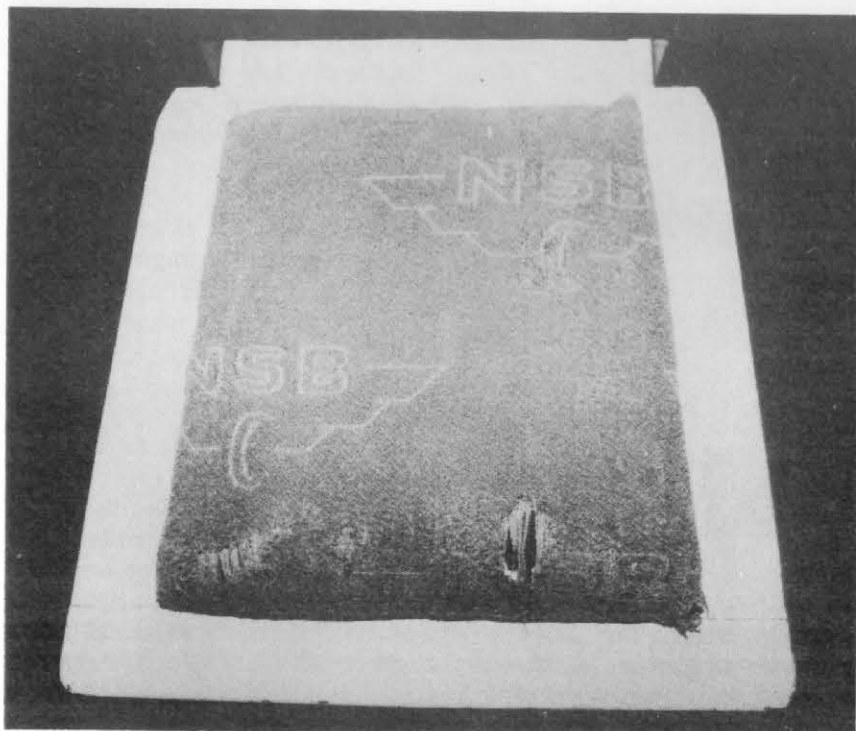

Åse Marie Helseths dødsbo fra sundgt. i Hønefoss var en stor gave til museet i 1987. Hele interiøret ble fotografert slik det sto før vi flyttet det i museets magasin. Noe var det selvsagt som sto igjen, som denne takrosetten.

Hønenpress A/S på Steinsletta var landets eneste presseri for grammofonplater da det ble nedlagt i 1987. Nå er all produksjon av plater på utenlandske hender, mest i Sverige. Maskinene er i hovedsak solgt til England. Bildet viser Ole Martin Hurum ved singelpressa.

Den gamle stasjonsbygningen i Hønefoss inneholdt bl.a. disse spesialstolene med NSBs emblem. Bygningens overnattingsavdeling var i bruk for personale inntil nylig. Her holdt også det lille jernbanemuseet til. Da bygningen ble revet i 1987, føyde den seg inn i rekken av stasjonsbygninger NSBs distriktsansvarlige ikke har vurdert som bevaringsverdig.

*Nærstadstuen,
Ringerikes Museum*

Bli medlem i Museumsforeningen!

Museumsforeningen er eier av Ringerikes Museum og velger sitt styre blant foreningens medlemmer. I tillegg oppnevnes det styre-representanter fra det offentlige, fra Historielaget, Kunstforeningen og "Hjemmestyrkemuséets venner".

Som medlem av foreningen har en gratis adgang til museet og dets arrangementer. Som medlem er du med og bygger en institusjon som

skal være vår felles hukommelse i Hole og Ringerike. Formålet med arbeidet er å samle inn, bevare, formidle og utforske alle typer historiske kilder som: Arkivalia, fotos, gjenstander og muntlige kilder i form av f.eks. lydbåndintervjuer. Vi står foran store utfordringer når det gjelder nybygg, anskaffelse av personale, undervisningstilbud og reiseliv.

Du melder deg inn ved å fylle ut

og sende inn slippen under. Du vil så motta innbetalingsgiro fra banken ved første kontingentforfall. Bankgirokvitteringen gjelder som medlemskort.

Har du et spesielt emne du er opptatt av innen kulturvern eller lokalhistorie - ta kontakt. Muséet trenger flere medarbeidere i tillegg til de mange som nedlegger en betydelig frivillig innsats.

Kryss av for type medlemskap

- Enkeltmedlem kr 25,- pr. år
- Familiemedlemskap " 50,- pr. år
- Livsvarig " 500,-

Navn:

Adresse:

Merknader:

Sendes:

Ringerikes Museum

Norderhov

3500 HØNEFOSS

Ringerikes Museum: Årsmelding 1987

Personale

Sivile tjenesteppliktige: Til 21.1 Sverre Rinc Andersen. 19.2 - 29.5. Bjørn Egil Thorvaldsen. 12.3 - 3.6. Thomas Evensen. 11.5 - 3.6 Roy Kvamme, fra 9.9. Ragnar Henriksen.

Museet har fått innvilget to sivilarbeiderstillinger til redusert dagsats p.g.a. museets vanskelige økonomiske situasjon.

Omvisere: Bodil Johansen og Dag Morten Borgersen.

Konservator/betyrer: Eivind Karsrud. Vaktmester Riddergården: Gerda Gotheim.

Regnskapsfører: Rolf Elvigen.

Besøk

Besøket har i år vært ca. 3000 i perioden 18. mai - 1. sept. Dette er en liten nedgang fra 1986. Ca. 1000 besøkende var skoleelever, vesentlig fra skoler utenfor Hole og Ringerike. Ringerike kommune bevilget 35 000 kroner til felles guiding av kirken og museet, et tilbud mange har benyttet seg av.

Sommerutstilling

En spesialutstilling ble åpnet under Ringerike kommunes Kulturuke 17. juni med arbeider av Ståle Kyllingstad.

Arrangementer

Riddergården har vært benyttet fast av tre foreninger med 2 - 3 arrangementer pr. uke. Prestegården er brukt til ca. 30 ulike møter og arrangementer. Viktigste leietaker er kirken/menighetsrådet. 6. april var det åpent møte med Martin Blindheim som foredragsholder. Tema var "Middelalderse skipsfløyer i Norge" i anledning av tilbakeføringen av Norderhovsfløyen til museet fra Kunstindustrimuseet. 19. oktober var det åpent møte om "Utvendig maling før og nå" med Terje Nordstedt fra Riksantikvaren og med Gjæco Industrier A/S som sponsor.

Lionesseklubben i Hønefoss har benyttet lokaler i Riddergården til det tradisjonelle Nissebyarrangementet før jul, og Ringerike kommune brukte Riddergården til diverse innslag under kulturuka, bl.a. framføring av et spill i anledning formannskapsjubileet, et spill skrevet av Odd Brudvik og uroppført i Svenskestua.

Dugnad/frivillig innsats

Rotary og Rotaract har deltatt i hagearbeid og pussing av gjerde. Ringerike kommunes avdeling i Trygstad har utført flere transporter for museet. Medlemmer av H.S. museets venner har ved flere anledninger deltatt i omvisning og undervisning. Prestegårdens forpakter i 1987 har måkt snø, og på

Riddergården har Ørnulf Thalmø lagt ned mye arbeid med snømåking og vedlikehold. Medlemmer av arbeidsutvalget har nedlagt betydelig tid i dugnad og andre tjenester. Tradisjonen tro fikk vi Historielagets trosser som medarbeidere på vårdugnaden.

Eiendommene

Det er avholdt oppmålingsforretning for den resterende del av festetomta på Haugen. Prestegårdens hus med tilhørende grunn er skjøtt over på museet, og museet har dermed som vedtatt på et tidligere tidspunkt overtatt eiendomsretten med de forpliktelser det innebærer.

Byggesaken

Det er ifølge styrevedtak satt i gang arbeid i en egen byggekommité for å frambringe et skisseprosjekt for et nybygg på Norderhov Gamle Prestegård. Det er utarbeidet et prinsipp-program for et nytt museumsbygg, samt romprogram. Arkitekt er engasjert for å tegne prosjektet. Planene er presentert for kommunenes topledelse og for skole- og kulturstyrene.

Fotosaken

Ifølge Buskerud Fylkes museumsplan skal vi ta oss av oppbyggingen av en fylkesfoto-institusjon. Vi har i 1987 fått kontakt med en meget kvalifisert fotograf som vil kunne ta på seg arbeidet i halv stilling. 1987 brakte ingen avklaring av vår søknad om midler til en slik stilling.

Vedlikehold

Takene på begge anleggene er gått over og steiner skiftet ved bruk av mobilkran. Takrenner er rensket. Vestveggen på Prestegården er malt med linoljemaling. Munkestua er innsatt med linolje/white spirit etter anvisning fra Riksantikvaren. En større skrape/maleoperasjon på gjerdene rundt prestegårdshagen er påbegynt. I hagen er det foretatt en nødvendig sanering av forvokste busker og trær. I Riddergården er det bl.a. med frivillig innsats av Peter Tandberg kjørt på grus i vognskjul og arrangert gjenstander for bedre bruk i utstilling og omvisning.

Representasjon/møter/kurs

Museet har hatt representant i styret for Buskerud Museums-krets og deltatt på Kretsens møter. Museet har også en representant i representantskapet for Drammens Museum. Museet er representert i redaksjonen for heftet "Ringerike".

24. - 25. februar. E. Karsrud representerer Buskerud Fylkeskommunes kulturvernsektor på Miljøverndepartementets landskonferanse om den nye plan- og bygningsloven.

23. - 27. mars. E. Karsrud deltok på kurs i bygningsvern for håndverkere arrangert av MAF på Lågdalsmuseet.

18. - 20. august. Kurs arrangert av NKKM i Tynset for distriktsmuseer. Som resultat er det dannet en egen gruppe på landsbasis for distriktsmuseer. Deltaker: E. Karsrud.

29. august - 11. september. E. Karsrud fikk reise stipend fra fylket for å delta på British Councils kurs i museums pedagogikk i York.

17. - 20. september. NKKMs årsmøte i Lillehammer. Representant: Otto Frydenlund.

28. august. Årsmøte i Buskerud Museums-krets på Drammens Museum. Karsrud/Tandberg.

5. november. Møte for distriktsmuseene i Buskerud på Sigdal og Eggedal museum. Karsrud.

10. - 11. november. "Gjenstand og museum" - Nordisk konferanse om samtidssokumentasjon på Lillehammer. Karsrud.

Distriktsfunksjoner/kulturvern

Forvaltningsmessig er dette et uavklart arbeidsområde med hensyn til myndighet/ansvar og museets målsettinger.

Innen arkivvernet har vi gjort en befarings med statsarkivar Stoa i Ringerike kommunes arkiv og tatt opp behovet for å styrke arkivvernet i kommunen.

Når det gjelder tekniske kulturminner og industrihistorie, har vi arrangert en befarings i de eldste kraftstasjonene i Hønefoss sammen med direktør Lindtveit ved Norsk Teknisk Museum.

Vi har hatt befarings og avgitt uttalelser i forbindelse med følgende regulerings-/byggningsvernsaker: Sørbråten i Hole, Elgstangen i Hole, Hønefoss Hjelpesengsel, Smie på Hodt i Hole.

Museet har tatt initiativ til å få i gang SE-FRAK-registrering i Ringerike, et arbeid som er delegert til et medlem av AU. Museets AU-medlemmer har vært aktive i å sikre taket på tjerebrennerovnen på Svenskerud.

I forbindelse med tiltaksplanen for reiselivet i Hole/Ringerike har vi hatt rådgiving for NORTRAS representant.

Museet har gitt råd og formidlet materiale til huseiere som ønsker å ta vare på kvalitetene i eksteriør og interiør.

I samarbeid med Norsk Lokalhistorisk institutt er det laget en plan med budsjett for gards- og slektshistorie for Hole og Ringerike. Planen med søknad om opprettelse av stilling er sendt kommunene uten at svar er mottatt. Historielaget er også tilsendt et eksemplar ved formannen som naturlig pådriver i en slik sak.

Samlingene

De uregistrerte delene av samlingene har vi tatt fatt i. Protokollen er siste år øket fra 1040 nr. til 1549. Dette er Norderhov Gamle Prestegård, mens Riddergården har egen protokoll utarbeidet av Etnologisk Institutt. I økningen ligger også nyinnkomne gaver.

Av museets store gaver i 1987 skiller to seg ut. Den ene er Alfhild Oppens gards- og foreningsarkiv på ca. 20 hyllemeter ferdig ordnet. Den andre er Åse Marie Helseths dødsbo på ca. 400 nummer fra et byborgerhjem i Hønefoss. Begge gaver er oppbevart i depoter og har satt søkelyset på vår plassmangel.

Givere av gjenstander, fotos og arkivalia i 1987 har vært: Anne-Britt Bækkevold, Gerd Solberg, Ringerike kommune, Alfhild Oppen, Thor Larsson, Åse Marie Helseth, Arne Lüdemann, Anette Jørstad, Anne Marie Rua, Per Chr. Hurum, Gunnvor Haugen, Trond Bergsund, Kolbjørn Strande, Aagot Harbitz, Elisabeth Harbitz, Emma Juvet, Agnes Hasberg Breien.

Sikring

Ringerike kommune har bekostet investeringene for full tyveri- og brannsikring med automatisk overføring til sentral for hovedhuset i Riddergården - verdi ca. 70 000 kroner. Driften er museets ansvar.

Sentralinstitusjonene

Uten at dette er ansvarsområder pålagt direkte, har museer som vårt en viss funksjon som "forlenget arm" for Riksantikvar og Oldsaksamling. Det er gjort et par arkeologiske funn av privatpersoner som vi har formidlet, og Riksantikvaren har bedt oss ta del i arbeidet med hjelpefengselet, bl.a. ved å sikre enkelte gjenstander.

Fylkesmuseets malerikonservator har vært på befaring i vår malerisamling og vurdert klimakontrollen.

Styret og arbeidsutvalg 1987-88

Fra foreningen: Formann: Randi Gjerde, nestformann: Otto Frydenlund, Bjørn Knoph, Else Marie Abelgård, Trygve Gjerald, Jesper Hallingby, Peter Tandberg, Aage Fjeld, Jach. Th. Erichsen.

Varamenn: Ingerid Løbben, Vesla Eidahl, Ingebjørg Liljedahl, Trond Bergsund, Fridtjov Rudstaden, Inger Lindstad, Aslaug Drivenes, Inger Lise Berg.

Arbeidsutvalget: Randi Gjerde, Otto Frydenlund, Bjørn Knoph, Ingebjørg Liljedahl, Peter Tandberg, Jesper Hallingby, Else Marie Abelgård, Jach Th. Erich.

Buskerud fylke: Anne Lise Engebretsen vm. Ruth Løvhøyden.

Ringerike kommune: Asbjørn Hofseth vm. Ruth Midthaug. Kjell Hallmann vm. Åse Thoresen Tronrud.

Hole kommune: Gudbrand Hvattum vm. Gudleik Guldahl.

H.S.-museets venner: Per Chr. Hurum vm. Bjarne Jørgensen.

Ringerikes Kunstforening: Kaare Swang vm. Gudrun Tingleff Jenssen.

Ringerike Ungdomslag: Håkon Jøta vm.

Lars Egil Viljugrein.
Ringerikes Historielag: Aslaug Kvernberg vm. Jens Fjeld.

Nye offentlige representanter 1988:

Ringerike kommune: Johnny Rønning vm. Hans M. Nygård. Sissel Christophersen vm. Eva Langholm.

Hole kommune: Torvald Solheim vm. Gudbrand Hvattum.

Buskerud Fylke: Geir Toresen vm. Kjell Halvor Tveita.

Driftsregnskap for Ringerikes Museum - 1987

Driftsinntekter 1987

Billettinntekter	kr 24.174,05
Medlemskontingent	" 3.125,00
Leieinntekter	" 27.436,39
Varesalg	" 11.765,30
Sykepenger	" 10.504,00
Tilskudd fylket	" 419.072,00
Tilskudd kommunene	" 87.000,00
Gaver	" 1.500,00
Renteinntekter	" 8.612,00

SUM DRIFTSINNTEKTER kr 593.188,74

Underskudd 1987 " 28.398,30

kr 621.587,04

Driftsutgifter 1987

Lønninger	kr 237.861,61
Arbeidsgiveravgift	" 53.524,00
Km-godtgjørelse, bil	" 10.393,00
Kontorutgifter/telefon/porto	" 48.717,75
Brensel/lys/varme/renhold	" 42.329,80
Kommunale avg./forsikringer	" 43.437,40
Annonser/reklame	" 8.252,23
Interne møtekostnader	" 6.068,15
Eksterne møtekostnader	" 21.498,95
Revisjon og regnskapsutgifter	" 7.780,20
Fotografering og utstyr	" 7.555,20
Varekjøp for salg	" 12.900,00
Varekjøp samling og bibliotek	" 3.993,52
Varekjøp bygning og anlegg	" 54.183,58
Varekjøp inventar og utstyr	" 12.799,80
Vedlikehold kontor/inventar og utstillingsmateriell	" 26.498,38
Rentekostnader	" 228,87
Diverse kostnader og sivile tjenestep.	" 23.564,60
SUM DRIFTSUTGIFTER	<u>kr 621.587,04</u>

Hønefoss den 28. mars 1987

Regnskapet er revidert og funnet i orden.

T. Gjerald
revisor

Status pr. 31. desember 1987

Aktiva

Varebeholdning	kr 12.791,70
Hole Sparebank	" 77,59
Hole Sparebank	" 14.198,10
Forskudd reise/lønn	" 1.770,65

Passiva

Skyldig skattetrekk	kr 10.809,00
Skyldig arb.giver avg.	" 6.550,00
Skyldig pensjon/oppl.fond	" 5.368,70
Kapital pr. 1.1.	534.258,64
Tilb.f. Ring.spb.	499.750,00
Resultat 1987	28.398,30
Kapital pr. 31.12.	6.110,34

SUM AKTIVA kr 28.838,04

SUM PASSIVA kr 28.838,04

Hønefoss, den 14. april 1988.
Regnskapet er revidert og funnet i orden.

T. Gjerald
revisor

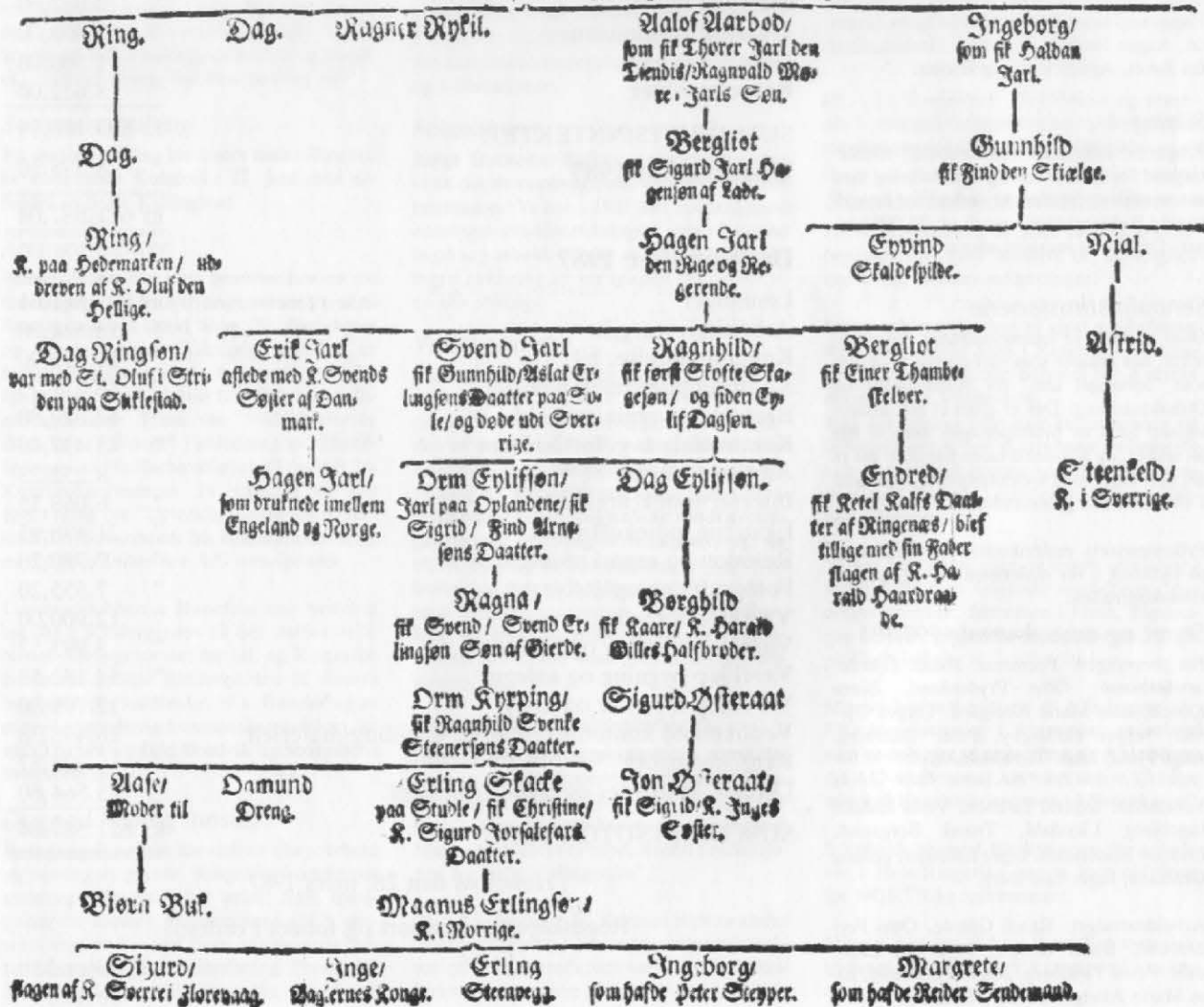
Norriges Kongers Historie.

80

II.

Kong Harald Harfager afledt

med Alfild / K. Rings Daatter af Ringerige.

Ringerike Historielag: Årsberetning for 1987/88

Ringerike Historielag har 176 medlemmer, inkludert slektshistoriegruppa.

Styret har i 1987/88 vært: Leder Aslaug Kvernberg, nestleder Peter Tandberg, kasserer Aslaug Drivenes, sekretær Knut Rønniksen, styremedlem Ingrid Løbben.

Varamedlemmer: Jesper Hallingby, Ingebjørn Liljedahl, Tutta Schøyen, Eirik Jørgensen. Otto Tangen gikk bort i august, og med ham mistet historielagets styre et meget aktivt og dyktig medlem.

Lagets revisor har vært Agnes Engen Andersen.

Valgkomité har vært Aagot Gulbrandson og Ingrid Hole.

På valg er leder Aslaug Kvernberg, 2 styremedlemmer og 5 varamedlemmer, revisor og valgkomité. Peter Tandberg (valgt i 1987 for ett år) og Ingrid Løbben er på valg i styret, og alle varamedlemmene.

I meldingsåret er det holdt fem (5) styremøter og ellers rusleturer, dagsturer og foredragskvelder. Årsmøtet 1987 ble holdt i Svenskestuen med stor oppslutning. Med Ture Lund som kåsør og en kvintett med Rudolf Lund som leder, ble "Gomnæs-musikken" presentert i ord og toner. Hans O. Gomnæs var holeværing og komponerte mer enn 150 melodier som moingen Ture Lund har maktet å redde flesteparten av.

Noen dager før årsmøtet var historielaget medarrangør på museet da middelaldereksperter dr. philos Martin Blindheim holdt foredrag om Norderhov-fløyen og andre middelalderfløyer.

Vårprogrammet tok til med en *busstur til Wøyen gård* som var blitt Bærums "storstue". Otto Tangen var initiativtakeren til ettermiddagsturen som ble arrangert sammen med pensjonistlaget i Vegårdsfjerdingsden den 29/4.

En tidlig maidag stilte lagets kvinner og noen menn til skure- og pusseinnsats i Ringerikes Museum. Den 5. mai gikk den første rusleturen. Den gikk til Hvalsmoen hvor oberst Edgar Rognlien tok imot og viste rundt - og ved en koselig kaffe pause i "messen" ga en interessant orientering om moens historie og funksjon.

Viul gård og "grund" var målet for *rus-*

leturen 13. mai der direktør Ø. Syversen tok besøket på sparket (p.g.a. programendring). Den vakre, gamle bygningen er representasjonssted i dag, mens dens historie er både lang og fargerik. Avdelingssjef Trond Trondsen var fremragende guide - lommekjent over hele den store bedriften. Han kunne vise - på meteren - hvor hjortehornshakken ble funnet i 1890-årene, og som takket være C-14 nå kan fortelle oss at steinalder-ringerikinger var her for 8 000 år siden.

Sommerturen - en heldagstur - gikk til Hurum hvor rektor Nils Johan Rønniksen hadde lagt opp et stort program. Det omfattet besøk i Hurum kirke med Huifeldts gravkapell, Svelvik befestninger og "Det Schimmelmandske Glassverk", gravfeltene med hellegraver ved Rødtangen. I Holmsbu fikk vi prima guiding i Billedgalleriet, og nede ved stranden, ved Støa Skipperhus, var det langrast - og i det nydeligste vær. (En av de virkelig *fine* sommerdager i 1987.)

17. juni. Det var med stor forventning historielagets medlemmer kunne besøke Ask gods på denne rusleturen. For hvem ville ikke gjerne komme til det spennende "slottet" ute på Ask? C.A. Løvenskiold og frue åpnet raust sitt vakre, tradisjonsrike hjem hvor de egenhendig hadde utført store restaureringsarbeider. Det var en opplevelse både å se og høre, og laget er meget takknemlig når det møter slik gjestfrihet og forståelse.

Siste rusletur før sommerferien gikk til Sokna på St. Hansdagen. På de tilgrodde restene av Sognedalen Jernverk orienterte Jan Solgård om bedriften som fikk kort levetid. Lunder kirke med gammelt inventar (1700-talls) sto på programmet, og på kvelden dro man opp i Strømsoddbygda og så på kapellet der. Denne "kirken i skogen" ble som kjent tegnet av arkitekt Eindrude Slåtto. Men forut var alle invitert til kaffe hos Else Marie Abelgaard og familie - en hyggelig sommerettermiddag i sol og hagl.

Historielaget prøver å "rusle" litt på høsten også. I Hønefoss var Grisøya, som egentlig het Hammerøya (spikerhammeren lå der) tilgjengelig p.g.a. at "Oppgangssaga" ble montert der. De fleste satte sin fot der for første (og sikkert siste) gang! Etterpå gjestet la-

get den nye brannstasjonen og ble orientert om anlegget og utviklingen gjennom 100-120 år.

Maihaugen på Lillehammer feiret 100-årsjubileum i 1987, og Ringerike historielag fant det aktuelt å ta en busstur dit. Det ble en fin tur i fint vær. Vi "ruslet" på Maihaugen noen timer, og vi rakk innom Ferd. Finne-utstillingen. Fremturen gikk over Gjøvik - tilbake-turen over S. Land, og i Røykenvika var det stans ved det gamle "brenneriet" (12/9).

Foredragsmøter: 20. oktober holdt professor Kåre Elgmork foredrag i Melkebaren om "Europas første menneske". Det var et uhyre interessant foredrag som samlet stor tilhørerskare.

Førjultreff i museet ble arrangert 20. desember. Edvard Elsrud kåserte om gamle juleskikker, humørfyllt og artig. Det ble bydd på julegrøt (hjemmekokt), kaffe og kaker. Juletre med handlaget pynt sto tent, og alle syntes å hygge seg i den stappfulle Svenskestuen.

Historielaget hadde en medlemskveld med diskusjon og ordet fritt i Riddergården i februar.

22. februar holdt rektor Nils J. Rønniksen foredrag om "geologi og geolog på Holleia". Etter kaffen fortalte Aslaug Kvernberg om arkeolog-tur til Orknøyene.

Fotograf Johan Brun kåserte om registrering av gamle bilder. Møtested Riddergården 21. mars. Brun er engasjert av Buskerud fylke, og ga praktisk orientering om behandling og registrering. Å samle og aktivt arbeide med denne oppgaven må være en utfordring for historielaget.

Ringerike Historielag vil få takke alle sine medlemmer for interesse og oppslutning som man håper vil fortsette i årene fremover. Ringerike - vel å merke *den gamle riksenheten RINGERIKE* (og ikke Schei-komiteéns), har uttømmelige kilder når det gjelder historisk stoff, og oppgavene er tallrike.

En spesiell takk for gjestfrihet og hjelpsomhet ved turarrangementene og for all velvillig støtte på så mange vis.

Referat fra årsmøtet 26. april 1988

Årsmøtet ble åpnet med at formannen lyste fred over Otto Tangens minne. Møteleder var formann Aslaug Kvernberg.

1. Årsmeldingen 1987/88 ble lest av sekretær Knut Rønniksen. Meldingen ble godkjent av årsmøtet.
2. Regnskapet 1987/88 ble lest av kasserer Aslaug Drivenes og enstemmig vedtatt av årsmøtet.
3. Valgkomité har vært Ingrid Hole og Aagot Gulbrandsen.

På valg var formannen (Aslaug Kvernberg), nestformannen (Peter Tandberg), 1 styremedlem (Ingrid Løbben) foruten samtlige 5 vara-

medlemmer (Ingebjørg Liljedahl, Jesper Hallingby, Tutta Schøyen, Eirik Jørgensen, Otto Tangen).

Valget, som ble ledet av Helge Øyeren, ga som resultat følgende styre for 1988/89:

Formann Aslaug Kvernberg, sekretær Knut Rønniksen, kasserer Aslaug Drivenes, styremedlem Ingrid Løbben og Brynjulf Eggen (ny), varamedlemmer Ingebjørg Liljedahl, Jesper Hallingby, Tutta Schøyen, Jan Thuen (ny) og Åge Fjeld (ny).

4. Årsmelding, inklusive regnskap og valg for slekthistoriegruppa, ble lest og kommentert av Helge Øyeren. Årsmøtet ga sin tilslutning til beretningen.

5. Representant til heftet "Ringerike": Aslaug Kvernberg valgt. Britt Sviund ble varamedlem (ny), Trygve Gjerald foredro regnskap og beretning for "Ringerike". Meldingen godkjent.

6. Som ny valgkomité ble valgt: Astrid Mørch og Randi Gjerde (ny).

7. Som revisor ble gjenvalgt Agnes Andersen.

8. Eivind Fossheim jr. om "Ringerikingen og hans private museum i Jølster".

9. Orientering av formannen om virksomheten fremover sommeren.

Program vårens/forsommerens turer

Vårens første rusletur er allerede gått av stabelen, som tidligere år, i form av *dugnad* på museet. Ca. 15 arbeidsglade medlemmer skurte, pusset, reparerte stakitt m.m.m. - kort sagt deltok i vårpussen. Innsatsen er bl.a. takk for hussvær til historielagets sammenkomster i den gamle prestegården.

Rusletur nr. 2 går i Hønefoss by onsdag 18. mai. Vi skal besøke "Bruget", se på høvleriet og området ved fossen. Dette er den siste rest av industrien langs Hønefossen, og som kjent er "Brugets" fremtidige skjebne uvisst. Så rusler vi Stabells gate ned og til Søndre torg hvor vi ser nærmere på Løchengården. Anders Løchen Fogth har ønsket å bevare den gamle forretningsgården mot torvet, mens tomten for uthusene, lagre etc. nå er erstattet av nybygget mot St. Olavsgate og Norderhovsgaten.

Tur nr. 3 - 25. mai. Tur til Damtjern og til "Toller'n" ved Flåtan hvis vi får bile. Ned langs Kjerraten for de fotflinke. Turleder er Peter Tandberg.

Tur nr. 4 - onsdag 1. juni. Tur til Kistefoss

gamle tresliperi hvor disp. Per Bretteville-Jensen og avd.sjef Trond Trondsen vil berette om sliperiet som ennå står nesten intakt (og muligens blir museum). Derfra drar vi opp til Flekshaug, sagaens *fylkishaug* - Sigurd Hjorts gård? En liten tur opp i Kverndalen står også på programmet, og for de spreke en tur bortom Auren-toppen, et interessant sted.

Tur nr. 5. Lørdagstur med buss til Bærum Verk og til Skimuseet på Holmenkollen. Bærum Verk er utbygget med verksteder, butikker, kro og med en jernbanestubb åpen for publikum. Skimuseet er nyåpnet og meget severdig. Nisten vil sikkert smake med slik "panorama-utsikt" som ellers også kan nytes fra hopp-restauranten. Avreise fra Rutebilstasjonen kl. 9. Nærmere kungjøring.

Det foreligger planer om en fjelltur 14./15. juli til området for Dokka-utbyggingen. Funnene som arkeologene fant der i fjor, stilles ut i Oslo, og hvis mulig drar vi innom utstillingen.

Tur nr. 6 - onsdag 15. juni. Tur til Svenskerud på Nakkerud. Gården er et kapittel for seg, og

historielaget er med i arbeidet for å restaurere flere interessante, gamle bygninger der. Eventuelt stanser vi ved Tyrstrand kirke for å se på Tiedemands altertavle og de andre gavene som fru til Nikkelverket, Thora Lagerta Lund, forærte kirken rundt århundreskiftet. Bronsealderøysen ved Solberg gård er også et mål.

Tur nr. 7 - onsdag 21. juni. En midtsommertur opp Sokndalen, Strømsodbygd og gjennom Stor-Gjuv til Vidalen hvor vi bl.a. ser på dagens felles-"seter" Vi kjører mot Hedalen, og Ådal ned igjen.

Praktiske opplysninger: Fra og med rusletur nr. 3 tar vi med niste og termos. Som tidligere møtes vi ved Riddergården og fyller opp bilene der. Turdagen er onsdag, tidspunktet kl. 17.30. Bussturen til Bærum Verk og Skimuseet: lørdag 11. juni kl. 9.

Det tas forbehold om programendringer, så følg med i avisnotiser.

VEL MØTT!

AKSJESELSKAPET
FOLLUM
FABRIKKER

Denne siden er tom